A photograph of a woman and a young child running through a lush green field of grass and small white flowers. The woman is in the background, smiling and running towards the child. The child is in the foreground, seen from behind, also running. The background shows a line of green trees under a clear blue sky.

Familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter

Implementering af
§ 109 stk. 4 i serviceloven
de første 2 år

En procesevaluering

Servicestyrelsen juni 2011

Publikationen er udgivet af
Servicestyrelsen
Edisonsvej 18, 1.
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: servicestyrelsen@servicestyrelsen.dk
www.servicestyrelsen.dk

Forfattere: Nina Hannemann og Kirstina Stenager
Forside: Modelfoto
Udgivelsesår: 2011
Udgives kun i elektronisk udgave.

Download eller bestil rapporten på www.servicestyrelsen.dk.

Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

ISBN: 978-87-92743-38-1

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	5
RESUMÉ AF RAPPORTENS KONKLUSIONER	7
INDLEDNING	10
KAPITEL 1. OM EVALUERINGEN	12
EVALUERINGENS FORMÅL OG MÅLGRUPPE	12
EVALUERINGENS METODE	13
KAPITEL 2. BAGGRUND FOR FAMILIERÅDGIVNINGEN	16
ØKONOMISK GRUNDLAG FOR FAMILIERÅDGIVNINGEN.....	18
FAMILIERÅDGIVERENS OPGAVE	18
KAPITEL 3. ORGANISERING AF FAMILIERÅDGIVNINGEN	20
IMPLEMENTERING AF FAMILIERÅDGIVNINGEN I KOMMUNERNE	21
FAMILIERÅDGIVNINGENS RAMMEBETINGELSER	22
KAPITEL 4. FAMILIERÅDGIVNINGENS INDHOLD OG UDSTRÆKNING	25
EN TVÆRGÅENDE, KOORDINERENDE OG STØTTENDE FUNKTION	26
MANGE SAMARBEJDSPARTER	26
HJÆLP OG STØTTE YDES I FORHOLD TIL FØLGENDE OMRÅDER I KVINDERNES LIV	27
KAPITEL 5. KVANTITATIV ANALYSE	29
UNDERSØGELSENS METODE.....	29
UNDERSØGELSENS MÅLGRUPPE, SVARPROCENT OG REPRÆSENTATIVITET	30
OMFANGET AF TIMER I FAMILIERÅDGIVNINGSORDNINGEN	32
BESKRIVELSE AF KVINDERNE I FAMILIERÅDGIVNINGSORDNINGEN	33
DEN HELHEDSORIENTEREDE INDSATS	43
KVINDERNES VURDERING AF FAMILIERÅDGIVNINGEN	48
KAPITEL 6. FAMILIERÅDGIVERNES ERFARINGER	55
BETEGNELSEN FAMILIERÅDGIVER SKABER FORVIRRING	55
PLACERING AF ANSVAR FOR FAMILIERÅDGIVNINGEN	56
MANGEL PÅ LEDELSESOPBAKNING OG FÅ KVINDER I ORDNINGEN	57
ALLE KVINDER PÅ KRISECENTER HAR BEHOV FOR EN FAMILIERÅDGIVER	58
NOTATPLIGT	58
MELLEMKOMMUNAL REFUSION	59
AFGRÆNSNING AF FAMILIERÅDGIVNINGEN	60
KVINDER PÅ PROCESSUELT OPHOLD	61
SAMARBEJDE MELLEM KRISECENTRENE OG FAMILIERÅDGIVERNE.....	61
KAPITEL 7. KRISECENTRENE PERSPEKTIV	62
FORDELE VED FAMILIERÅDGIVNINGEN FØR LOVÆNDRINGEN 1. AUGUST 2010	62

ULEMPER VED FAMILIERÅDGIVNINGSORDRNINGEN SET FRA KRISECENTERPERSPEKTIV	64
KAPITEL 8. FAMILIERÅDGIVNING FRA KVINDERNES PERSPEKTIV	66
BAGGRUNDSOPLYSNINGER OM KVINDERNE	66
KVINDERNES OPLEVELSE AF FAMILIERÅDGIVNINGEN	69
TILGÆNGELIGHED	70
FAMILIERÅDGIVNINGENS INDHOLD BESKREVET AF KVINDERNE	71
KONTAKT TIL VOLDSUDØVER	72
OPNÅELSE AF ET LIV UDEN VOLD	72
NETVÆRK OG ENSOMHED	73
OPSAMLING	74
KAPITEL 9. KONKLUSION.....	76
KAPITEL 10. PERSPEKTIVERING.....	79
LITTERATURLISTE.....	85
BILAG 1.....	87
DUT-NOTAT OM ÆNDRING AF LOV OM SOCIAL SERVICE	87
BILAG 2.....	90
UDPLUK AF LOKK'S INDFLYTNINGSSKEMA 2009	90
BILAG 3.....	91
VEJLEDNING TIL SPØRGESKEMA OM FAMILIERÅDGIVNING TIL VOLDSRAMTE KVINDER MED BØRN PÅ KRISECENTER JF. SERVICELOVEN § 109 STK. 4.....	91
BILAG 4.....	98
OM DEN KOORDINERENDE FAMILIERÅDGIVNING TIL KVINDER MED BØRN PÅ KRISECENTER, SEL § 109 STK. 4 – SPØRGSMÅL TIL LEDERE AF KRISECENTRE	98
BILAG 5.....	100
ORIENTERING OM FAMILIERÅDGIVNING TIL VOLDSRAMTE KVINDER MED BØRN PÅ KRISECENTRE.....	100
BILAG 6.....	103
KVINDERS BOPÆL EFTER OPHOLD PÅ KRISECENTER.....	103
BILAG 7.....	104
BØRNS BOPÆL EFTER OPHOLD PÅ KRISECENTER	104

Forord

Denne rapport er en procesevaluering af familierådgivningsordningen til kvinder med børn på krisecenter efter servicelovens § 109 stk. 4.

For at støtte kvinder og børn i voldsramte familier til en tilværelse uden vold efter ophold på et krisecenter påhviler det kommunalbestyrelserne at tilbyde kvinder, der kommer på krisecenter med børn, familierådgivning efter servicelovens § 109 stk. 4. Kommunens handlepligt omfatter rådgivning om forsørgelse, bolig, job, uddannelse, daginstitutioner mv. Lovens intention er at støtte kvinden og børnene i at få og fastholde et nyt liv uden vold efter ophold på et krisecenter. Familierådgiverens funktion er at være koordinerende og støttende og sikre, at kvinden og børnene får en helhedsorienteret og tværgående indsats.

Forpligtigelsen til at yde familierådgivning følger af servicelovens § 109, stk. 4. I perioden fra ordningen blev indført til udgangen af juli 2010 påhvilede forpligtigelsen til at yde familierådgivning kommunalbestyrelserne i de kommuner, hvor der ligger et krisecenter. Med lov nr. 550 af 26. maj 2010, som ændrer på opholds- og handlekommuneforpligtigelsen, er det imidlertid blevet en forpligtigelse for alle kommunalbestyrelser, at tilbyde familierådgivning, til de kvinder på krisecenter, som kommunen har handlepligt i forhold til.

Formålet med denne procesevaluering af implementeringen af familierådgivningsordningen de første 2 år har for det første været at følge og understøtte lovens implementering med mulighed for løbende justering og forbedring undervejs. For det andet har formålet været at afdække, hvilken betydning familierådgivningen har for kvinderne. Får kvinderne tilbuddet om familierådgivning? Tager de imod det, og hvad indeholder tilbuddet? Er familierådgivningen det helhedsorienterede tilbud, der er lovens intention? Og er familierådgivningen hjælpsom for kvinderne i forhold til at få skabt sig og fastholdt et nyt liv uden vold efter ophold på et krisecenter?

Evalueringen har metodisk benyttet sig af afholdelse af halvårslige netværksmøder for familierådgiverne i hele landet til at indsamle familierådgivernes erfaringer med ordningen og til at understøtte implementeringen af loven undervejs. På netværksmøderne har familierådgiverne fået mulighed for at udveksle erfaringer og sparre med hinanden, ligesom de har fået svar på en række tvivlsspørgsmål undervejs.

Kommunernes organisering af familierådgivningen er løbende blevet fulgt gennem evalueringen, og kommuner, krisecentre og familierådgivere har løbende kontaktet Servicestyrelsen for at få opklaret diverse spørgsmål om familierådgivningsordningens organisering, indhold, afregning, udstrækning mv.

En spørgeskemaundersøgelse blandt familierådgiverne og spørgsmål i LOKK's¹ årsstatistik om familierådgivningen giver et indtryk af familierådgivningens indhold og omfang. Kvindernes tilfredshed med familierådgivningen er blevet afdækket via kvindernes udfyldelse af et tilfredshedsskema suppleret med en interviewundersøgelse blandt nogle af kvinderne. En spørgeskemaundersøgelse blandt krisecenterlederne bidrager med krisecentrenes vinkel på familierådgivningen og på samarbejdet med familierådgiverne.

Det skal pointeres, at evalueringens spørgeskemaundersøgelser ikke muliggør en analyse af den enkelte kommunes tilbud eller indsatser hvad angår kvalitet eller udbredelse. Spørgeskemaundersøgelserne giver primært svar på bredden i tilbuddet om familierådgivning i kommunerne og på kvindernes generelle tilfredshed med de tilbud, de har modtaget. Den kvalitative interviewundersøgelse giver en dybere indsigt i de interviewede kvinders oplevelser og erfaringer med familierådgivningen, men kan ikke tages som generelt udtryk for alle kvinder, der har modtaget familierådgivning.

Evalueringens empiri giver et overblik over familierådgivningens organisering, udfordringerne undervejs i den 2-årige periode for implementeringen af ordningen, familierådgivningens indhold samt betydningen af familierådgivningen for de kvinder, der har besvaret spørgsmålet om tilbuddet.

Evalueringen er udført af Servicestyrelsen for Socialministeriet. Den kvalitative undersøgelse er gennemført af konsulent Nina Hannemann, cand. mag, mens analysen af spørgeskemaundersøgelsen er gennemført af fuldmægtig Kirstina Stenager, scient. soc. og studentermedhjælper Nadja Lodbjerg Hansen, stud. scient. soc.

---

¹ LOKK er Landsorganisationen af kvindekrisecentre

Resumé af rapportens konklusioner

Serviceovens § 109 stk. 4, lov om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecenter, trådte i kraft 1. juli 2008. Familierådgivningen skal varetages af en kommunalt ansat familierådgiver, der har kompetence til at handle på kommunens vegne, og som fungerer som bindeled til krisecentrene og mellem kvinden og de forskellige øvrige instanser og forvaltningsgrene, der er involverede i kvindens og børnenes sag. Forankringen af familierådgiveren i den kommunale forvaltning skal sikre, at kvinden og børnene får den støtte og hjælp fra det kommunale system, som de har ret til og behov for.

Intentionen med familierådgivningen er at støtte kvinder og børn i voldsramte familier til at fastholde en tilværelse uden vold efter ophold på et krisecenter. Familierådgiverens funktion er at være støttende og koordinerende og at sikre kvinden og børnene en helhedsorienteret og tværgående indsats, fra de påbegynder at forberede udflytning fra krisecentret, og til de er etableret i egen bolig.

Implementeringen af familierådgivningsordningen er fulgt af Servicestyrelsen via en procesevaluering igennem de første to år. Denne rapport er den afsluttende evalueringsrapport om familierådgivningsordningen.

At Serviceovens § 109 stk. 4, familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter, er et godt tilbud til voldsramte kvinder, når de skal hjælpes videre til at kunne mestre et selvstændigt liv uden vold, er stort set alle implicerede adspurgte parter enige om.

Evalueringen viser, at det har taget op til 2 år at implementere familierådgivningen i de 37 beliggenhedskommuner for krisecentre, der har haft forpligtelsen til at levere ydelsen, fra loven blev vedtaget. Evalueringen viser også, at det ikke er alle steder, familierådgivningsordningen har fungeret optimalt. Et godt samarbejde mellem krisecenter og familierådgiver er afgørende for overførsel af viden om kvindens problematikker og for en god opstart af familierådgivningsforløbet.

Det fremgår, at de steder, hvor der er en klar rolle- og ansvarsfordeling mellem familierådgiver og krisecenter, hvor familierådgiveren har sin faste gang på krisecentret og/eller deltager i fastlagte overdragelsesmøder inden kvindens udflytning fra krisecentret, er samarbejdet kommet til at fungere godt. Og det giver familierådgiverne et godt afsæt for det videre arbejde med kvindens og børnenes udfordringer og problematikker.

Familierådgiverne er generelt positivt indstillede i forhold til samarbejdet med krisecentrene, selv om det nogle steder har taget lang tid at opbygge. Indimellem har familierådgiverne oplevet at stå alene med opgaven i kommunerne.

Krisecenterlederne er mere kritiske. 5 ud af 20 adspurgte krisecenterledere svarer, at de har erfaringer fra et godt samarbejde med familierådgiveren i kommunen, mens 7 krisecentreledere både har gode og dårlige erfaringer fra samarbejdet. De resterende 8

har enten 'dårlige erfaringer' eller svarer 'ved ikke'. Det fremgår, at krisecenterlederne ikke nødvendigvis har viden om, hvordan familierådgivningen har fungeret for den enkelte kvinde efter kvindens udflytning fra krisecentret.

Krisecenterlederne har fra familierådgivningens start tilkendegivet, at familierådgivningsfunktionen med fordel kan lægges på krisecentrene. Evalueringen har vist, at nogle krisecenterledere har fastholdt denne holdning, mens andre er begyndt at se den kommunale familierådgivning som et vigtigt supplement til krisecentrenes indsats og efterværn.

I LOKK årsstatistikken fra 2009 er det estimeret, at 31 procent af de kvinder, der har børn med på krisecenter, 'modtog eller lavede aftale om at modtage' familierådgivning². Den overvejende årsag, til at kvinderne ikke modtog familierådgivning, var i årsstatistikken, at 'kvinderne er flyttet fra krisecentret, inden de når at få tilbuddet'.

Efter loven kan den enkelte kommune selv definere niveauet for familierådgivningen inden for lovgivningens rammer. Det resulterer i forskelle kommunerne imellem både hvad angår organisering, samarbejdsmodeller, indhold, tildelte ressourcer og starttidspunkt for familierådgivningen i forhold til den enkelte kvinde.

Evalueringen viser, at familierådgiverne har støttet kvinderne i forskellig grad og udstrækning inden for de temaer, der er nævnt i lovteksten. Forsørgelsesgrundlag, økonomi, offentlige ydelser/tilskud til børnene, psykologhjælp til børnene, kvindens separation og skilsmisse, afklaring af forældremyndighed og børnenes bopæl samt afklaring af børnenes samvær med voldsudøver er nogle af de temaer, familierådgiverne har hjulpet kvinderne med.

For nogle af de iværksatte indsatser gælder det, at de er igangsat fra krisecentret og efterfølgende fulgt op af familierådgiveren. Dette afhænger dels af krisecentrets og familierådgiverens praksis og dels af hvornår i kvindens forløb, familierådgiveren kobles på. Evalueringen kan derfor ikke vise, hvornår det er krisecentrets indsats, og hvornår det er familierådgiverens indsats, der gør en forskel for kvinden i forhold til udvalgte parametre som fx kvindens boligsituation før og efter krisecenteropholdet.

Af de kvinder, der har udfyldt et tilfredshedsskema, er 89 procent 'tilfredse'³ med familierådgivningen alt i alt. Kvinderne er mere "utilfredse" i forhold til at føle sig rustede til at klare de fremtidige udfordringer selv, efter familierådgiveren har afsluttet forløbet. Fx er 68 procent af kvinderne tilfredse med, at de har fået øget forståelsen for, hvordan de kan få hjælp i kommunen, og 62 procent er tilfredse med, at de føler sig parate til fremtidige udfordringer. Dette kan tyde på, at nogle af kvinderne fortsat har behov for støtte til at klare de fremtidige udfordringer efter familierådgivningens afslutning.

---

² Kilde: LOKK's årsstatistik 2009:6, Servicestyrelsen og LOKK

³ *Tilfreds* var den højeste grad af tilfredshed, der kunne vælges i spørgeskemaet

Alle implicerede fagpersoner har udtrykt enighed om to overordnede forhold: 1) At betegnelsen *familierådgiver* kan være forvirrende og misvisende og evt. bør ændre navn til fx 'familiekoordinator' eller 'koordinerende familierådgiver'. 2) At alle kvinder på krisecenter har behov for en koordinator på deres sag.

Forpligtelsen til at yde familierådgivning påhviler fra 1. august 2010 ikke alene de kommuner, hvor der ligger et kvindekrisecenter, men påhviler alle kommuner. Det er Servicestyrelsens vurdering, at de erfaringer, der er gjort fra etableringen af ordningen i 2008 til udgangen af juli 2010, vil være nyttige for de kommuner, der efter 1. august 2010 selv skal tilbyde familierådgivning til de kvinder på krisecenter, som kommunen har en handlepligt over for.

Til støtte for kommunerne er der sendt en orientingsskrivelse fra Socialministeriet om handlekompetence, delegation, mellemkommunal refusion mv. i relation til familierådgivningen i februar 2010 (se bilag 5), ligesom den nye Vejledning 4 til Serviceloven⁴ uddyber familierådgivningens rammer og indhold.

---

⁴ Vejledning om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven, (Vejledning 4 til Serviceloven), Ministerialtidende 2011, udgivet d. 24. februar 2011.

Indledning

Denne rapport omhandler implementeringen af servicelovens § 109 stk. 4 om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecenter. Forpligtigelsen til at yde familierådgivning påhvilede beliggenheds-kommuner for krisecentre fra loven blev vedtaget i juli 2008, men omfatter fra 1. august 2010 alle kommunalbestyrelser. Dette er en følge af en ændring af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og lov om social service (L169 vedtaget som lov nr. 550 af 26. maj 2010).

Implementeringen af familierådgivningen i kommunerne er fulgt gennem en procesevaluering, gennemført af Servicestyrelsen i perioden fra 1. januar 2009 til 31. december 2010, hvor omtalte lovændring trådte i kraft. Denne rapport omhandler de første 2 år med familierådgivningsordningen.

Intentionen med familierådgivningsordningen er at støtte kvinder og børn i voldsramte familier til at fastholde en tilværelse uden vold efter ophold på et krisecenter. Familierådgiverens funktion er at være koordinerende og at sikre kvinden og børnene en helhedsorienteret og tværgående indsats, fra de påbegynder at forberede udflytning fra krisecentret, og indtil de er etableret i egen bolig.

Voldsramte kvinder, der kommer på krisecenter, befinder sig i krise og i en periode af livet fyldt med kaos. Erfaringer fra krisecentrene viser, at det er svært for kvinderne at overskue hverdagens mange udfordringer og selv finde rundt i det sociale system i denne fase, hvor de har nok at gøre med at holde sammen på sig selv. Når kvinderne flytter ud i egen bolig fra krisecentret, opstår der ofte en ny krise, hvor kvinderne er ekstra sårbare og ensomme. Nogle krisecentre kalder denne fase i kvindernes liv for "re-traumatiseringsfasen". I denne fase har kvinderne i høj grad brug for støtte til at etablere sig sammen med deres børn og ikke mindst til at fastholde et liv uden vold.

Hensigten med familierådgivningen er netop, at den voldsramte kvinde får den nødvendige støtte og hjælp i denne periode. Familierådgiveren skal støtte kvinden og hjælpe med til, at der iværksættes den nødvendige, relevante helhedsorienterede indsats til

FAKTA om familierådgivningsordningen

Servicelovens § 109 stk. 4 er et tilbud om familierådgivning til kvinder, der kommer på krisecenter med børn.

Rådgivningen gives i forhold til bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsen mm. og skal understøtte de enkelte dele i kommunalbestyrelsens øvrige tilbud.

Rådgivningen iværksættes, når forberedelsen til udflytning fra boformen påbegyndes, og indtil kvinden og børnene er etableret i egen bolig.

Et typisk forløb kan være et par timer om ugen med en varighed på 6 måneder, med mulighed for ved særlige behov at forlænge det til 12 måneder.

Kvinder, der ikke har del i forældremyndigheden over børnene, er ikke omfattet af tilbuddet.

Kvinder, der ikke har børn eller ikke har deres børn med på krisecentret, er ikke omfattet af tilbuddet. *

Hvis kvinden flytter tilbage til voldsudøver bortfalder tilbuddet om familierådgivning.

Loven trådte i kraft 1. juli 2008.

* I den nye Vejledning 4 til serviceloven om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven fra februar 2011 er der indskrevet den ændring, at:

" tilbuddet om familierådgivning både gives i de tilfælde, hvor kvindens børn er med på krisecenter, og i de tilfælde, hvor børnene ikke er med på krisecentret."

(Kilde: Ministeraltidende 2011)

kvinden og børnene på tværs af forvaltningsgrene og sektorer. Familierådgiveren skal have overblik over kvindens sag som tovholder og koordinator for de relevante fagpersoner og indsatser, så de praktiske rammer for kvindens og børnenes liv, så vidt muligt kommer på plads, inden for den tidsperiode familierådgivningen strækker sig over.

Konkret vil det sige, at kvinden fx hjælpes med at få kontakt med de relevante sagsbehandlere i jobcenter og socialcenter, at der er fundet et forsørgelsesgrundlag og evt. lagt et realistisk budget, kvinden kan overholde. At kvinden ved, hvordan hun fx søger og får indskuds- og etableringslån, boligstøtte og flyttehjælp, og at kvinden får huslejebetaling, tv-licens, telefon mv. på plads. Det betyder også, at kvinden ved behov støttes i at kontakte læge, tandlæge, statsforvaltning mv. og i relation til børnene, kan familierådgivningen omfatte kontakt til sagsbehandler⁵ i Børn- og Familieafdelingen, henvisning til psykolog, støtte i kontakten til daginstitution og skole, hjælp til flytning af skole eller daginstitution, bisidder til diverse møder med offentlige instanser samt hjælp til andre relevante tiltag og indsatser.

Familierådgivningen er tænkt som en koordinerende og helhedsorienteret støtte, der skal sikre voldsramte kvinder og deres børn opfølgning og relevant hjælp efter krisecenteropholdet til etablering af et nyt liv uden vold. Familierådgiveren møder kvinderne i en krise- og kaosfyldt periode, hvor ensomhed, uoverskuelighed og afmagt øger risikoen for "tilbagefald" i den voldelige relation. Familierådgivning til kvinderne er et vigtigt supplement og en forlængelse af krisecentrenes indsats og eventuelle efterværn, der skal være med til at forebygge dette.

Intentionen med familierådgivningen er at sikre en forankring af kvindens behov for hjælp og støtte i det kommunale system, og familierådgiveren kan fortsætte med at have kontakt til kvinden efter krisecenteropholdet og tage over dér, hvor krisecentrene giver slip. Familierådgiverne bygger bro mellem krisecenter og den kommunale forvaltning og sikrer en let adgang og brobygning mellem de forvaltningsgrene og instanser, der er involveret i den enkelte kvindes og børnenes sager.

---

⁵ En sagsbehandler i Børn og Familieafdelinger i kommunerne benævnes ofte en familierådgiver. Dette er en af årsagerne til, at navnet familierådgiver til den koordinerende funktion kan virke forvirrende og misvisende.

Kapitel 1. Om evalueringen

Denne rapport er en evaluering af de første to år med familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter efter servicelovens § 109 stk. 4. Evalueringen er gennemført som procesevaluering. Der er afleveret statusrapporter (i alt 3) hvert halve år til Socialministeriets departement inden denne afsluttende rapport. Evalueringen var oprindeligt berammet til at løbe over tre år, men afsluttes efter to år grundet nedenstående lovændring.

I maj 2010 vedtog Folketinget en ændring af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og lov om social service⁶. Efter lovændringen bevarer kvinder, der får ophold på et kvindekrisecenter, den oprindelige opholdskommune som handlekommune i relation til ydelser efter serviceloven. Dermed har den oprindelige opholdskommune handleforpligtelsen, jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, i forhold til kvinder med børn, der opholder sig på krisecentre, hvilket bl.a. indebærer pligt til at yde familierådgivning til kvinden, så længe hun bor på krisecentret. Når kvinden er flyttet til en almindelig bolig, der ikke er omfattet af retssikkerhedslovens § 9, stk.7, er det den nye kommune, der har rådgivningspligten.

Da det fra familierådgivningens (§ 109 stk. 4 i serviceloven) vedtagelse i juli 2008 var kommunalbestyrelserne i krisecentrenes beliggenhedskommuner, der havde handleforpligtelsen til at yde familierådgivning, er rammerne for evalueringens genstandsfelt med omtalte lovændring ændret så meget, at evalueringsperioden afsluttes ved lovændringens ikrafttræden 1. august 2010. Dette uddybes i rapporten.

Fra februar 2011 er der yderligere sket den ændring, at der er lovhjemmel til at yde familierådgivning efter § 109 stk. 4 til kvinder, der har forældremyndighed over børnene, men hvor børnene ikke er med på krisecentret.⁷ Hidtil har tilbuddet om familierådgivning kun omfattet kvinder, der havde deres børn med på krisecenter.

Evalueringens formål og målgruppe

Formål

Evalueringen har følgende formål/fokusområder:

- Løbende justering og forbedring af ordningen undervejs
- Afdækning af variationer i organiseringen af familierådgivningen

---

⁶ (L169 vedtaget som lov nr. 550 af 26. maj 2010)

⁷ *Vejledning 4 til serviceloven om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven*, Ministerialtidende, februar 2011

- Undersøgelse af om målgruppen får tilbudt familierådgivning, i hvilket omfang de tager imod familierådgivningen, og om de får den tiltænkte helhedsorienterede rådgivning og støtte
- Afdækning af kvindernes tilfredshed med tilbuddet som en hjælp til etablering af et liv efter et krisecenterophold
- Understøttelse af implementeringen af loven

Målgruppe

Evalueringens målgrupper er:

- Politiske beslutningstagere
- Relevante faggrupper, ledere og medarbejdere, der arbejder med voldsramte familier og kvinder med børn på krisecenter herunder kommunale ledere, familierådgivere, krisecenterledere og –medarbejdere

Evalueringens metode

Evalueringen er gennemført som procesevaluering i perioden primo 2009 til august 2010. Dog løber indsamlingen af spørgeskemaer fra familierådgivere og kvinder til udgangen af år 2010 vedrørende kvinder, der er påbegyndt familierådgivning før 1. august 2010. Evalueringen ser på familierådgivningsordningen allerede fra den blev vedtaget 1. juli 2008.

Denne evalueringsrapport suppleres efter et år med et kort erfaringsopsamlende statusnotat (ultimo april 2012). Der indsamles fortsat statistik om familierådgivningen fra krisecentrene i 2011. En analyse af disse tal vil indgå i statusnotatet i 2012.

Evalueringen gør brug af kvantitative såvel som kvalitative metoder og omfatter som udgangspunkt samtlige:

- kvinder med børn på de 45 § 109 opholdssteder og
- familierådgiverne i de 37 beliggenhedskommuner for krisecentre

Som supplement til det oprindelige evalueringsdesign er informantgruppen i 2010 suppleret med krisecentrene under LOKK.

Kvantitative metoder:

Spørgeskemaundersøgelser: Der er udsendt 5 forskellige spørgeskemaer til brug for evalueringen af ordningen:

- *Krisecentre*
  - LOKK's årsstatistik. Her er indarbejdet spørgsmål vedrørende familierådgivningen. Data er udtrukket og analyseret i forbindelse med opgørelse af LOKK-statistikken 2009. Det har kun i meget begrænset omfang været muligt at få data fra LOKK-statistikken 2010 indenfor evalueringens tidsramme
  - Der er udsendt spørgeskema til krisecentre, der ikke er omfattet af LOKK (i alt 4). *Der er dog indkommet så få af disse skemaer, at datagrundlaget ikke kan anvendes statistisk*
  - Krisecenterlederne har udfyldt et kort spørgeskema om familierådgivningen i december 2010

- *Familierådgiverne*
  - Familierådgiverne har udfyldt spørgeskemaer, når de har afsluttet et rådgivningsforløb. I vejledningen til spørgeskemaet er familierådgiverne opfordret til at udfylde skemaet sammen med kvinden. Data er opgjort en gang årligt i 2009 og 2010 og samlet for begge år i 2010

- *Kvinder, der har modtaget familierådgivning*
  - Kvinderne har udfyldt et tilfredshedsskema ved afslutning af rådgivningsforløbet. Data er opgjort en gang årligt

Kvalitative metoder

Netværksaktiviteter: Der er afholdt 4 halvårige netværksmøder for familierådgiverne, heraf ét møde som 2-dagsinternat. Referater fra møderne indgår som empirisk materiale i evalueringen.

Interview med kvinder: Der er gennemført 11 kvalitative, semistrukturerede interview. Heraf er 5 kvinder med etnisk dansk baggrund og 6 kvinder med etnisk minoritetsbaggrund interviewet. Familierådgiverne har formidlet kontakt til kvinderne, da krisecentrene generelt har en politik om ikke at tage kontakt til udskrevne kvinder.

Telefonrådgivning til kommuner og andre aktører har været en løbende aktivitet i evalueringsperioden. Indsamlet materiale herfra indgår som empiri, - herunder en kortlægning af kommunernes organisering af familierådgivningen.

Deltagelse i konferencer, temadage mv.: Udsatteenhedens konsulenter har løbende ydet bidrag i relevante fora som deltagere og/eller oplægsholdere om familierådgivningen. Drøftelser herfra er medtaget som empirisk materiale.

Statusnotater: Der er udarbejdet 3 halvårige statusnotater til departementet – disse danner sammen med de øvrige data baggrund for den endelige evalueringsrapport.

Kapitel 2. Baggrund for familierådgivningen

Ca. 28.000⁸ kvinder og mellem 20.000 og 22.000⁹ børn rammes årligt af vold i familien. Af dem kommer knap 2000 kvinder (2.116 i 2010) og knap 2000 børn (1.865 børn i 2010) på krisecenter hvert år¹⁰.

Det har store psykiske og fysiske konsekvenser at have levet et liv med vold igennem længere tid, også efter volden er ophørt. Voldsramte kvinder vil derfor have behov for støtte og opbakning i en længere periode, efter de er brudt ud af den voldelige relation. Det tager tid at få opbygget selvværdet på ny og få styrken tilbage til at mestre et liv uden vold.

De årlige LOKK-statistikker viser, at ca. 20 procent af de kvinder, der kommer på krisecenter, ender med at flytte tilbage til voldsudøver. Det er typisk kvinder, der ikke har dansk statsborgerskab, og så er det er gifte/samlevende. 41 procent af de kvinder, der blev udskrevet fra et kvindekrisecenter i 2009, havde været på krisecenter før (LOKK's årsstatistik 2009). Familierådgivningen skal være med til at forebygge "tilbagefald" og styrke og støtte kvinderne i at få et liv uden vold.

Det er en erfaring fra arbejde med voldsramte kvinder, at de ofte kommer i en ny krise, når de kommer ud i egen lejlighed efter et ophold på krisecenter, hvor der er andre kvinder at tale med samt tryghed, hjælp og støtte fra medarbejderne. En stor del af målgruppen for familierådgivningen er som konsekvens af det voldelige forhold psykisk nedbrudte og ensomme efter måske års psykisk påvirkning og social tilbagetrækning fra netværket. Og selv om kvinderne har set frem til at få en egen lejlighed, har de et stort behov for opbakning og støtte i den fase, hvor de er flyttet ud for sig selv. Ensomheds- og afmagtsfølelsen kan være overvældende og de praktiske udfordringer uoverskuelige.

For etniske minoritetskvinder kan bruddet med det voldelige forhold og ægtemanden have særlige konsekvenser fx i form af udstødelse af det etniske netværk, udelukkelse fra familien eller, for nogle familiesammenførte, udvisning af landet ved skilsmisse¹¹.

---

⁸ Helwig-Larsen Karin et al, red (2007): Mænds vold mod kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold – 2007, Minister for Ligestilling og Statens Institut for Folkesundhed

⁹ Ligestillingsafdelingens Perspektiv og Handlingsplan 2010

¹⁰ LOKK's årsstatistik 2010

¹¹ De nye udlændingeregler, vedtaget i foråret 2010, ændrer voldsramte kvinders situation ved, at den såkaldte "Syv-års-regel" er ophævet. Ifølge de nye udlændingeregler kan de familiesammenførte kvinder, der bliver udsat for vold, nu opnå permanent ophold efter 4 år, såfremt de får samlet de nødvendige point. Det nye pointsystem indeholder blandt andet krav om sprogkunderskaber, samt beskæftigelses- og uddannelsesniveau. Ifølge jurist ved Amnesty International Claus Juul forværrer de nye regler de familiesammenførte kvinders situation, for det bliver reelt sværere for denne gruppe af voldsramte kvinder at leve op til de skærpede krav. Fra 2002 har familiesammenførte kvinder risikeret at være bundet til deres voldelige ægtemand i mindst syv år, hvorefter de kunne opnå permanent opholdstilladelse. En to-års regel har fra 1993 gjort det muligt for kvinderne at søge dispensation efter to år, såfremt de kunne bevise volden, samt bevise, at volden var årsag til samlivsophævelsen. www.kvinfo.dk "De nye udlændingeregler og voldsramte kvinder" af Rebekka Mahler, juli 2010

Erfaringer fra såvel Dannerhusets "*Projekt ikke-dansktalende kvinder på krisecenter*" (2004) og Boligfondens efterværnsprojekt "*Man kan ikke blive stærk så hurtigt*" (2005) viser også at etniske minoritetskvinder er særligt udsatte. En mindre gruppe af disse kvinder har så dårligt kendskab til det danske samfund, at de ikke uden hjælp er i stand til at oprette en bankkonto, skrive deres børn op til daginstitution, søge et job eller forstå breve fra offentlige myndigheder. For denne gruppe er der et stort efterværnsarbejde, før de kan mestre en hverdag uden støtte.

Krisecentrenes indsats til voldsramte kvinder, mens de bor på krisecentret og under efterværnet, for de krisecentre, der har et efterværn, bør særligt betones. Krisecentrene spiller en helt central rolle og yder en meget vigtig indsats til voldsramte kvinder, der benytter sig af krisecentrenes tilbud. Dette gælder både for dem, der henvender sig til rådgivning, og de kvinder, der flytter ind på krisecentrene i en kortere eller længere periode. Familierådgivningen støtter kvinderne i udslusningen og er en forlængelse af krisecentrenes indsats og et supplement til kommunernes generelle indsats i øvrigt.

I en nyere undersøgelse, med deltagelse af 36 krisecentre, svarer 25 krisecentre, at de har en efterværnsindsats, mens 11 krisecentre svarer, at det har de ikke (SFI, Else Christensen, 2010).

Familierådgiveren kan følge kvinderne i op til et halvt år og i særlige tilfælde op til et år efter udflytningen fra krisecentret. Familierådgivningen supplerer og er en forlængelse af krisecentrenes indsats og eventuelle efterværn. Familierådgiveren har derudover den fordel, at hun har en myndighedskompetence, som krisecentrene ikke har.

Økonomisk grundlag for familierådgivningen

I de økonomiske beregninger (DUT-notatet) fra Velfærdsministeriet af 9. maj 2008 (vedlagt som Bilag 1) redegøres for det økonomiske grundlag for Familierådgivningsordningen. Her står bl.a.: *"De samlede økonomiske konsekvenser for kommunerne af forslaget om familierådgivning giver anledning til regulering af bloktilskuddet med 4,7 mio. kr. i 2008, 9,5 mio. kr. i 2009 og de følgende år jf. tabel. Da der er 50 pct. statsrefusion på foranstaltninger efter servicelovens § 109, vil halvdelen af ovenstående udgifter være statslige."*

I den økonomiske beregning i ovennævnte notat er det påregnet, at der kan ydes en støtte på gennemsnitligt 2 timer om ugen i op til 6 måneder til den enkelte kvinde. I særligt belastede familier kan ordningen forlænges med yderligere 6 måneder, dvs. op til et år fra familierådgivningens start.

I familierådgivningens første år fra juli 2008 til august 2010 var det beliggenhedskommunerne for krisecentre, der var forpligtiget til at yde familierådgivning til kvinder på krisecenter i den pågældende kommune. Betalingen påhvilede kvindens oprindelige opholdskommune og foregik via mellemkommunal refusion.

Efter en ændring¹² i "Lov om retssikkerhed og administration af det sociale område og lov om social service" forbliver kvindernes oprindelige opholdskommune nu også handlekommune i forhold til ydelser efter serviceloven, mens kvinderne opholder sig på krisecentret. Det gælder fx familierådgivningen. Kvindens oprindelige opholdskommune skal nu både yde og betale familierådgivningen, mens kvinden er på krisecenter, medmindre de to implicerede kommuner laver en delegationsaftale med mellemkommunal refusion fra den oprindelige opholdskommune til den kommune, der påtager sig ydelsen. Dette uddybes i senere afsnit.

Familierådgiverens opgave

Målet med familierådgivningen er, at kvinden i forbindelse med udflytning fra krisecentret og indtil hun er etableret i egen bolig, får støtte til koordinering af den relevante hjælp i det kommunale system, og får de praktiske rammer for sit liv på plads.

Kommunens/familierådgiverens handlepligt omfatter ifølge lovteksten rådgivning om bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsen mv. og skal understøtte de enkelte dele i kommunalbestyrelsens øvrige tilbud. Familierådgiverens funktion er at være bindeled, tovholder, tværsektoriel, støttende og helhedsorienteret i sin indsats i forhold til de nævnte områder. Familierådgiveren er:

Casemanager og bindeled: Familierådgiverens opgave er at være det gennemgående bindeled, der skaber kontakt til relevante myndigheder og sikrer, at

---

¹² L169, vedtaget som lov nr. 550 af 26. maj 2010. Konsekvenser af lovændringen uddybes sidst i rapporten i kapitlet Perspektivering.

ingen myndighed eller instans slipper kvinden og børnene, før en anden har taget over. Familierådgiveren kan i sit arbejde i øvrigt have selvstændig myndighedskompetence, som kan udstrækkes til familierådgivningen.

Koordinator: Familierådgiveren skal følge op på og koordinere alle myndigheders indsatser i forhold til kvinden og børnene. Familierådgiveren skal endvidere sikre tolkning og varetage eventuelt særlige opgaver i forhold til de etniske minoritetskvinders problemstillinger.

Tværasektoriel: Familierådgiveren skal have en helhedsorienteret tilgang i forhold til kvinden og børnene og være kendt i kommunens afdelinger, såvel som hos andre samarbejdspartnere. Familierådgiveren skal sikre et tæt myndighedssamarbejde, så kvinden sættes i stand til at kunne bruge det sociale system og ikke tabes undervejs.

Støttende: Familierådgiveren skal være støttende i forhold til den voldsramte kvinde, herunder i forhold til behov for behandling og netværksskabelse.

Kapitel 3. Organisering af familierådgivningen

Som en del af evalueringen har Servicestyrelsen kortlagt kommunernes organisering af familierådgivningen. Data om organiseringen er fremkommet via rundringning til kommunerne og gennem oplysninger indhentet på netværksmøder for familierådgiverne. I et notat til kommunerne fra Velfærdsministeriet¹³ og Servicestyrelsen dateret 2. februar 2009 står om kommunernes forvaltning og organisering af familierådgivningen:

”Velfærdsministeriet ønsker at understrege kommunalbestyrelsens ansvar for, at lovens tilbud gives, men ikke at blande sig i kommunernes organisering og forvaltning af ordningen. Det er således ikke afgørende, om familierådgivningen er forankret i en børne- og ungeforvaltning eller i en familieafdeling i socialforvaltningen eller i et kommunalt krisecenter.”

Per 31. december 2010 har alle 37 beliggenhedskommuner for krisecentre fået igangsat implementeringen af familierådgivningsordningen. De sidste 3 kommuner fik påbegyndt implementeringen af ordningen i august henholdsvis november 2010, hvor den sidste kommune kom med. Organiseringen af familierådgivningsordningen ser ud som vist nedenfor per 31. december 2010:

- 26 kommuner¹⁴ har familierådgivningsordningen forankret i Familieafdelingen, der dog har forskellige betegnelser i kommunerne: Fx: Børne- og Familieafdelingen, Børn og Unge, Specialrådgivning Børn - Koordinerende familierådgivning for kvinder med børn, Familiehuset mv.
- 1 kommune har familierådgivningen placeret i Center for Krisecentre under Socialforvaltningen (København)
- 3 kommuner har familierådgivningen forankret i Voksen og Handicap, Sundhed og Handicap, Voksenrådgivningen og Social Service (Halsnæs, Mariagerfjord, Sønderborg)
- 3 kommuner har familierådgiverfunktionen forankret i Social- og Psykiatri/-Handicap og Psykiatri (Frederiksberg¹⁵, Lolland, Roskilde)
- 4 kommuner har rådgiverfunktionen forankret i arbejdsmarkedsforvaltningen - dvs.: Jobcentret henholdsvis Arbejdsmarkedsforvaltningen, Social- og Beskæftigelses-/Arbejdsmarkedsforvaltningen (Hvidovre, Kolding, Odense, Åbenrå)

---

¹³ Nu Socialministeriet. Notatet er udarbejdet som svar på en række spørgsmål fra kommunerne i det første halve år efter lovens vedtagelse.

¹⁴ De 26 kommuner er: Bornholm, Esbjerg, Fredericia, Frederikssund, Frederikshavn, Gentofte, Guldborgsund, Haderslev, Helsingør, Herning, Hillerød, Hjørring, Holstebro, Horsens, Kalundborg, Kolding, Køge, Lyngby-Tårnbæk, Næstved, Randers, Ringsted, Silkeborg, Thisted, Vejle, Viborg, Århus. (Indtil 31. december 2010 var Familierådgivningsordningen forankret i Voksen og Handicap i Lyngby-Tårnbæk kommune)

¹⁵ Per 30. september ophørte familierådgiveren i Frederiksberg Kommune i funktionen. Der er per 1. januar 2011 endnu ikke udpeget en ny familierådgiver.

Det er ikke muligt ud fra det foreliggende empiriske materiale at vurdere, om forskellen på forankring i forskellige kommunale forvaltninger har en konsekvens for, hvordan familierådgivningen udmøntes. Enkelte krisecenterledere har dog givet udtryk for, at familierådgiveren har haft særligt fokus på sit eget forvaltnings- og lovområde. Se endvidere kapitel 7 om krisecentrenes opfattelse af ordningen.

I de kommuner, hvor der har været personsammenfald mellem familierådgiver og projektleder i projekt "Børn og Kvinder i Familier med Vold", har der været ekstra fokus på børneperspektivet. Omtalte projekt er koordineret fra Servicestyrelsens Børne- og Ungeenhed¹⁶, og er et projekt med specifikt fokus på børn i voldsramte familier, på efterværn, metodeudvikling, behandling af børn og på det tværfaglige samarbejde omkring børn og familie.

I kommuner, hvor familierådgiveren også var projektleder i projekt "Børn og Kvinder i Familier med Vold", har det indimellem været svært både for kvinder og familierådgivere at adskille hvilke indsatser, der blev ydet i forbindelse med "børneprojektet" henholdsvis familierådgivningen. Det centrale har i begge tilfælde været at holde kvindens og børnenes tarv i centrum og sørge for at yde den bedst mulige indsats.

Implementering af familierådgivningen i kommunerne

Påbegyndelse af implementeringen af en familierådgivningsfunktion fordeler sig på følgende måde fra 1. juli 2008 til 1. november 2010, hvor den sidste kommune kom med:

2008: 6 kommuner kom i gang med at implementere familierådgivningen i 2008.

2009: De fleste kommuner kom i gang med at implementere ordningen i 2009. 18 kommuner kom i gang i første halvdel af 2009 og 7 kommuner kom i gang med implementering af ordningen i anden halvdel af 2009.

1 kommune oplyser, de er påbegyndt implementering af familierådgivningen, men har ikke svaret på henvendelser om, hvornår de er kommet i gang.

2010: 5 kommuner kom i gang med at yde familierådgivning i 2010. 2 kommuner påbegyndte implementering af ordningen i januar henholdsvis marts 2010. 2 kommuner fik etableret funktionen fra 1. august 2010 og den sidste beliggenhedskommune for krisecentre fik ansat en familierådgiver fra 1. november 2010.

Selv om alle beliggenhedskommuner for krisecentre principielt er i gang med implementering af familierådgivningsordningen, er der alligevel løbende kommuner, der ikke

---

¹⁶ For yderligere information se www.bkfv.dk Der er personsammenfald mellem projektleder og familierådgiver i Herning, Lolland, Kolding og Roskilde kommuner, og derudover er Odense, Frederikshavn, Randers og Århus kommuner implicerede i projektet.

har en familierådgiver; fx i en overgangsfase når en familierådgiver skifter job, bliver sygemeldt eller går på pension. Der går tid med at få ansat en ny familierådgiver og forankringen af funktionen i team og afdeling tages i den anledning ofte op til revision igen. I de kommuner, hvor ordningen først er kommet i gang i 2010, har både familierådgivere og krisecentre begrænsede erfaringer at vurdere ordningen ud fra.

Familierådgivningens rammebetingelser

Det følgende afsnit bygger på referater fra netværksmøder for familierådgiverne, hvor de har udvekslet erfaringer med hinanden og fortalt om den model, de kunne tilbyde i de kommuner, de hver især repræsenterede. Det er ikke muligt ud fra materialet at sige noget sikkert om, at der er en måde at løse opgaven på, der er bedre end en anden, idet der præsenteres fordele og ulemper ved alle modeller. Dét materialet kan sige noget om er derimod bredden, i forhold til de rammer familierådgivningen bliver løst indenfor i landets 37 beliggenhedskommuner for krisecentre.

Kommunerne løser som forventet opgaven med familierådgivning forskelligt. Det gælder både i forhold til samarbejdsmodel med krisecentrene, familierådgiverens fysiske placering og familierådgivningens indhold og udstrækning over tid og geografisk afstand.

I nogle kommuner kommer familierådgiveren fast på krisecentret 1-2 dage om ugen og har et kontor stillet til rådighed enten på krisecentret eller i tilknytning til krisecentret. I andre kommuner kommer familierådgiveren fast på krisecentret til personalemøder eller husmøder, hvor tilbuddet om familierådgivning er på dagsordenen som punkt, og hvor familierådgiveren bliver introduceret til de nyankomne kvinder på krisecentret. I andre kommuner igen kommer familierådgiveren på krisecentret ad hoc, dvs. efter behov/aftale med kvinderne og personalet.

Praksis i nogle kommuner er, at familierådgiveren først møder kvinden til et "overdragelsesmøde" på krisecentret, når kvinden har fået bolig og skal flytte ud for sig selv.

Det er generelt praksis, at familierådgiverne deltager i møder på krisecentrene i forbindelse med kvindens udflytning fra krisecentret, hvor kvinden, kvindens kontaktperson fra krisecentret, og familierådgiveren deltager. Dette er uanset, hvornår familierådgiveren er kommet ind i kvindens forløb.

I nogle kommuner fx København, Odense, Århus, Esbjerg, Horsens, Kalundborg, Ringsted og Randers er der to familierådgivere ansat. Familierådgiverne ser det som en fordel at være to, der kan udvikle funktionen sammen og sparre med hinanden. I Hvidovre Kommune har der fra start været 5 forskellige sagsbehandlere, der har varetaget funktionen som familierådgivere. Den enkelte kvinde har dog haft den samme familierådgiver gennem et forløb. I Åbenrå Kommune er der aktuelt fire familierådgivere, der deler opgaven imellem sig.

De forskellige rammebetingelser for familierådgivningen, dvs. forankring i forskellige forvaltningsgrene, forskellige former for organisering af arbejdet, forskelligt antal tildelte timer og den fysiske placering, giver familierådgiverne forskellige udgangspunkter for at møde kvinderne i ordningen. Der er ikke noget i analysen, der entydigt peger på, at den ene løsning er bedre end den anden.

På nogle kommunale krisecentre (fx Odense og Roskilde) er familierådgiverne ansat på krisecentret og har fast arbejdstid og kontor der. Familierådgiverne møder derfor kvinderne fra begyndelsen, når de flytter ind på krisecentret og bliver en naturlig del af kvindernes hverdag. Når kvinden er flyttet ud fra krisecentret, fortsætter familierådgiveren med at møde kvinden enten på krisecentret eller i hjemmet.

Hovedparten af familierådgiverne er dog ansatte og har kontor i den kommunale forvaltning og for nogles vedkommende også med et kontor til rådighed på krisecentret 1-2 dage om ugen. Nogle af familierådgiverne kan se fordele ved først at komme ind i billedet som ny fagperson, når kvinden flytter ud fra krisecentret og skal starte "på en frisk", mens andre ser det som vigtigt med kontinuitet i relationerne, og dermed at det er relevant at påbegynde familierådgivningen tidligt i forløbet. Således argumenteres der for og imod forskellige måder at være familierådgiver på, herunder hvornår i forløbet familierådgiveren påbegynder rådgivningen.

Der er som nævnt ikke baggrund for at vurdere, at den ene model er bedre end den anden. Der kan dog peges på, at det har været af stor betydning for et vellykket familierådgivningsforløb, at der har været et velfungerende samarbejde mellem familierådgiver og krisecenter med en klar rolle- og ansvarsfordeling. Som mindstemål at der er fundet en god overdragelse sted af vigtig information om kvindens sag fra krisecentret til familierådgiveren i samarbejde med kvinden. Det er afgørende, at familierådgiveren får den ledelsesmæssige opbakning og de nødvendige ressourcer til at yde kvinden og børnene den rette hjælp og støtte, så længe behovet er der, og at familierådgiveren får opbygget en tillidsfuld og respektfuld relation til kvinden. Det er dog forskelligt i hvor høj grad, det er lykkedes for kommunerne at udvikle en god model for samarbejdet omkring familierådgivningen indenfor de første 2½ år med ordningen.

En overordnet konklusion om organisering og rammebetingelser for familierådgivningen er, at kommunerne løser opgaven forskelligt. Andre overordnede konklusioner er:

- Familierådgiverne oplever familierådgivningen som et godt og meningsfuldt tilbud, der gør en positiv forskel i kvindernes liv.
- Et godt samarbejde mellem kvinde, familierådgiver og krisecenter samt en klar rolle- og ansvarsfordeling er afgørende for at få det bedste ud af tilbuddet.
- På de kommunale krisecentre, der har familierådgiverne ansat og fysisk placeret på krisecentret, ses det som en fordel, at familierådgiveren er en del af

kvindernes daglige relationer på krisecentret. Det giver bl.a. kontinuitet samt gode muligheder for relationsopbygning med kvinderne tidligt i forløbet og i det daglige. Familierådgiveren kan i princippet påbegynde arbejdet med at planlægge kvindens udflytning med det samme, når kvinden flytter ind. Der er gode muligheder for en klar rolle- og ansvarsfordeling mellem familierådgivere og krisecentermedarbejderne i hverdagen, og familierådgiveren er synlig og tilgængelig hver dag.

- Hovedparten af familierådgiverne er ansatte og fysisk placeret i den kommunale forvaltning. De fleste er placeret i Børn- og Familieafdelingen jf. tidligere afsnit om organisering. Generelt er praksis, at familierådgiverne kommer fast på krisecentrene 1-2 dage om ugen enten til møder eller, de har et kontor stillet til rådighed på krisecentret. Også denne konstruktion giver familierådgiveren mulighed for at blive tidligt præsenteret for kvinderne og for at opnå en god relation, selv om familierådgiveren her ikke er en del af dagligdagen. Hvis familierådgiveren introduceres tidligt i kvindens forløb, kan den pågældende evt. allerede tidligt i forløbet sætte forskellige ydelser og tiltag i værk. Familierådgiveren er ikke en naturlig del af kvindens dagligdag i denne model, men en myndighedsperson, der er kendt, og som jævnligt kommer på besøg på krisecentret.
- I flere kommuner er praksis, at familierådgiveren først involveres til et overdragelsesmøde på krisecentret med kvinden og dennes kontaktperson i forbindelse med udflytning til egen bolig. I denne model følger familierådgiveren op på det, der er aftalt på overdragelsesmødet og de allerede iværksatte tiltag initieret fra krisecentret. Familierådgiveren besøger herefter kvinden i eget hjem og hjælper hende med yderlige behov for koordinering, støtte og iværksættelse af indsatser. Med denne praksis kobles familierådgiveren på som en ny person i en ny fase af kvindens liv. Familierådgiveren bliver derfor engageret i det fremadrettede liv uden at have været en del af det traumatiske bagudrettede liv.

Kapitel 4. Familierådgivningens indhold og udstrækning

Dette kapitel bygger på erfaringer fra familierådgiverne udvekslet på netværksmøder, i telefonen eller per mail. Referater fra netværksmøderne, samt i nogen grad interview med kvinderne, udgør en del af baggrundsmaterialet for kapitlet.

Som allerede konkluderet løser kommunerne familierådgivningsordningen forskelligt både i forhold til indhold, forankring og udstrækning. Dette afhænger af rammebetingelserne i den enkelte kommune og af det niveau, kommunen sætter for ydelsen. Så længe de lovmæssige krav er opfyldt, kan den enkelte kommune definere sit eget niveau for ydelsen, og tolkningen af opgavens omfang og afgrænsning varierer kommunerne imellem.

I det første år af lovens ikrafttræden henvendte kommunerne sig vedrørende tvivlsspørgsmål om familierådgivningens afgrænsning, afregning og indhold, ligesom de nævnte temaer blev bragt op til netværksmøder for familierådgiverne. I skrivende stund er disse problemstillinger ved at have fundet et leje i den enkelte kommune bl.a. via faglige input og familierådgivernes sparring og udveksling af erfaringer på tværs af kommunerne til netværksmøderne. Den enkelte kommune løser opgaven på sin måde.

En række kommuner har udarbejdet informationspjecer til kvinder og samarbejdsparter om familierådgivningen. Pjecerne uddeles oftest af medarbejderne på krisecentrene. I Odense Kommune uddeles pjecen fx af kvindens kontaktperson på krisecentret til "2. dagssamtalen". I flere af pjecerne informeres samlet om 1) Familierådgivningen til kvinder med børn på krisecenter og 2) Psykologordningen til børn, der ledsager deres mor på krisecenter (SEL § 109 stk. 5). Begge paragraffer i serviceloven trådte i kraft på samme tid 1. juli 2008.

I nogle kommuner har familierådgiverne ikke andre opgaver end at varetage familierådgivningen. Det gælder fx Københavns Kommune, hvor to familierådgivere betjener 6¹⁷ krisecentre (tre kommunale og tre selvejende krisecentre) eller Odense (kommunale) Krisecenter, hvor to familierådgivere er ansat på krisecentret primært til at varetage familierådgivningen.

På de første netværksmøder berettede flere familierådgivere, hvordan de som udgangspunkt fik familierådgivningsfunktionen i tillæg til en fuld sagsstamme uden reduk-

---

¹⁷ I princippet skal Københavns Kommunes familierådgivere også betjene Dannerhusets beboere. I praksis har Dannerhuset stort set selv dækket kvindernes behov for opfølgning og efterværn efter udflytningen, selv om de også har tilbudt den kommunale familierådgivningsordning til kvinderne. Det er ganske få beboere fra Dannerhuset, der har taget imod den kommunale familierådgivning i de første år. Dannerhuset ser fremadrettet muligheder i familierådgivningen som et godt supplement til husets eget efterværn og egne tilbud.

tion i det øvrige sagstal. Dette blev ændret efter en periode, hvor de pågældende fik afsat et antal timer af deres arbejdstid til funktionen.

I nogle kommuner er det familierådgivernes oplevelse at have god tid til at varetage familierådgivningen, mens andre oplever at have for få timer til at løse opgaven. Der er derfor forskel på de muligheder, familierådgiverne har for at yde kvinderne hjælp og støtte, afhængigt af de givne rammebetingelser. Flere familierådgivere oplevede i begyndelsen manglende prioritering fra deres ledelse i forhold til at få familierådgivningen sat i system, hvilket ikke fremmede implementeringen af ordningen.

Generelt har familierådgiverne haft den oplevelse, at de i høj grad selv har skullet definere familierådgivningens konkrete indhold ud fra temaerne i lovtæksten, og det har været en vanskelig vurdering for den enkelte at afgrænse opgavens indhold og udstrækning. Familierådgiverne har søgt at få konkrete svar bl.a. på netværksmøderne, hvor de har udvekslet erfaringer og givet input til hinanden på tværs af kommuner, og hvor Socialministeriets departement sammen med Servicestyrelsen har medvirket til at afklare tvivlsspørgsmål undervejs.

En tværgående, koordinerende og støttende funktion

Familierådgivere oplever og bestræber sig generelt på at være tværgående, koordinerende og støttende i forhold til kvinderne, som loven foreskriver. I en række kommuner sætter familierådgiveren tiltag i værk for kvinden fx omkring bolig, økonomi, skilsmisse/samvær mv., mens kvinden er på krisecentret. I nogle tilfælde sker dette tidligt i kvindens ophold på krisecentret, i andre tilfælde sker dette senere. I nogle kommuner er det krisecentret, der har iværksat tiltag og indsatser for kvinder og børn omkring bolig, økonomi, skilsmisse/samvær mv., og i disse tilfælde følger familierådgiveren op på dette og etablerer yderligere den nødvendige støtte efter kvindens udflytning fra krisecentret.

Mange samarbejdsparter

Familierådgiverne har mange forskellige samarbejdspartnere i forhold til at yde en helhedsorienteret indsats til den enkelte kvinde. Eksempler på samarbejdspartnere opgjort af familierådgiverne er: Krisecentret, Afsnittet for Enkeltvedelser og Kontanthjælp, økonomisagsbehandler, Jobcenter, PPR, Sygedagpengekonto, familiebehandler, psykolog, fagforening, praktiserende læge, hospital, skole, daginstitution, uddannelsesinstitutioner, boligforening, Mødrehjælpen, Statsforvaltningen, bank, advokat, Udlændingesservice, politi m.fl.

Hjælp og støtte ydes i forhold til følgende områder i kvindernes liv

For alle de opgaver, der nævnes i afsnittet nedenfor, gælder det, at de *kan* være igangsat af familierådgiveren. De kan også være igangsat fra krisecentret, hvor familierådgiveren i så fald følger op på og supplerer de igangsatte indsatser ved udskrivningen herfra. Dette afhænger af, hvornår familierådgiveren påbegynder rådgivningsforløbet for den enkelte kvinde.

Bolig

Familierådgiveren kan indstille kvinden til akut bolig og tage med kvinden ud for at se den nye lejlighed, før kvinden siger ja til boligen. Der er fra interview med kvinderne konkrete eksempler på, at familierådgiveren fortæller kvinden, hvordan det fungerer i en boligforening med varmemester o. lign. I praksis er det ofte krisecentret, der hjælper kvinden til at søge ny bolig, og familierådgiveren, der efterfølgende følger op, når kvinden er klar til udflytning til egen bolig.

Sikkerhed

I nogle tilfælde har familierådgiverne hjulpet kvinderne med at søge hemmelig adresse og hemmeligt telefonnummer samt formidlet kontakt til politiet vedr. alarm og sikkerhed.

Økonomi

Familierådgiverne fortæller, at de generelt bruger meget tid på at hjælpe kvinderne med økonomi, da denne ofte er meget dårlig. Flere familierådgivere er overraskede over at bruge så stor en del af tiden på økonomi. Det kan fx være i forhold til:

- At få overblik over økonomien
- At oprette en bankkonto
- Ansøgninger om fx boligstøtte, indskud til lejlighed, familieydelse, flyttehjælp, penge til indbo mv.
- Afklaring af forsørgelsesgrundlag
- Rådgivning om gældssanering
- Hustrubidrag mv.

Arbejde og uddannelse

Familierådgiverne hjælper også kvinderne i forhold til deres eventuelle arbejdspladser og forskellige relevante problemstillinger i relation til arbejdet, kontakt til jobcenter mv. samt støtte og rådgivning i forhold til evt. uddannelsesmuligheder.

Bisiddere

Familierådgiverne er jævnligt bisiddere for kvinderne fx i Statsforvaltningen eller i retten til møder vedrørende forældremyndighed og samvær i forhold til børnene.

Børnene

Familierådgiverne hjælper også i forhold til børnene. Det kan fx være i forhold til at søge børnepenge, søge vuggestueplads eller fx friplads i institutionen. Der er endvidere eksempler på familierådgivere, der har støttet en kvinde som ledsager til overvåget samvær. Nogle familierådgivere har været bisiddere til møder på skolen eller i daginstitutionen, og nogle har været sparringspartner vedrørende børnenes vanskeligheder fx i forhold til at blive mobbet i skolen mv.

Oversættere og sparringspartnere

Familierådgiverne er ofte "oversættere" af officielle breve for kvinderne og/eller af, hvordan det offentlige system fungerer. Ikke mindst i forhold til etniske minoritetskvinder, hvor der også nævnes eksempler på familierådgivere, der fx er sparringspartnere omkring børneopdragelse i en dansk kontekst.

Familierådgiverne har hjulpet med, at et barn kunne skifte daginstitution eller få en daginstitutionplads. De har haft samtaler med et barn, formidlet psykologhjælp, iværksat støttekontaktpersonordning mv. Der er i det empiriske materiale også eksempler på, at familierådgiveren har ydet støtte til fraflyttede børn over 18 år i vanskeligheder med fx sparring med den unge om den pågældendes psykiske problemer, kriminalitetstruet adfærd mv.

Samtalepartner, netværk og bearbejdning af voldens skadevirkninger

Der er i interviewene med kvinderne eksempler på, at familierådgiveren har været en af de eneste, eller måske den eneste samtalepartner, kvinden har haft efter udskrivning fra krisecentret. Det har gjort det svært for familierådgiveren at afgrænse opgaverne og tage beslutningen om at afslutte forløbet.

Der er eksempler på, at familierådgiveren har hjulpet kvinden til at søge/få psykologhjælp til bearbejdning af voldens skadevirkninger. Det er en generel erfaring blandt de implicerede fagpersoner, at alle voldsramte kvinder har behov for at få tilbudt psykologhjælp til bearbejdning af voldens psykiske skadevirkninger.

Kapitel 5. Kvantitativ analyse

Undersøgelsens metode

Data til den kvalitative analyse er fremkommet fra 4 forskellige spørgeskemaer. Dette uddybes nedenfor.

- *Krisecentre*
LOKK's årsstatistik – Der er indarbejdet spørgsmål vedrørende familierådgivningen i indflytningsskemaet til udfyldelse af krisecentrene i 2009 og 2010. Data er udtrukket og analyseret i forbindelse med opgørelse af LOKK-statistikken 2009. *Det har kun i meget begrænset omfang været muligt at få data fra LOKK-statistikken 2010 indenfor evalueringens tidsramme, hvorfor der kun anvendes enkelte tal fra 2010.* Da indflytningsskemaet er omfangsrigt, er det kun spørgsmål, der vedrører familierådgivningen fra 2009, der er taget ud og indsat som Bilag 2.

Spørgeskemaet til krisecentre udenfor LOKK (i alt 4) udgår af analysen. Der er indkommet for få besvarelser til, at materialet kan anvendes statistisk i analysen.

- *Familierådgiverne*
Familierådgiverne har skullet udfylde spørgeskemaer om alle kvinder, der har modtaget familierådgivning, ved familierådgivningens start og igen ved afslutning af forløbet. I vejledningen til spørgeskemaet er familierådgiverne opfordret til at udfylde skemaet sammen med kvinden. Data er opgjort én gang årligt i 2009 og 2010 samt samlet for begge år i 2010. Spørgeskemaet er indsat som Bilag 3.
- *Kvinder, der har modtaget familierådgivning*
Kvinderne har udfyldt et tilfredshedsskema ved afslutning af rådgivningsforløbet. Tilfredshedsskemaet er indsendt direkte til Servicestyrelsen. Data er opgjort én gang årligt. Spørgeskemaet udgør den sidste side i Bilag 3.

Det bør nævnes, at de indkomne spørgeskemaer fra familierådgivere og kvinder primært stammer fra de tre store kommuner: Odense, København og Århus. I 2009 var der 16 ud af 37 beliggenhedskommuner for krisecentre, der ikke indsendte spørgeskemaer på trods både mundtlige og skriftlige rykkere, og i 2010 var der 17 kommuner, der aldrig indsendte et spørgeskema. Familierådgiverne er rykket mindst én gang i kvartalet. Bortset fra de tre nævnte store kommuner er der indkommet mellem 1 og 6 udfyldte spørgeskemaer fra de øvrige kommuner, der har besvaret spørgeskemaet. Nogle kommuner (5) kom først i gang med at yde familierådgivning i 2010, hvorfor de ikke har kunnet nå at udfylde et spørgeskema på et afsluttet forløb.

I 2009 og 2010 er der i alt indkommet 237 spørgeskemaer fra familierådgiverne og 99 tilfredshedsskemaer fra kvinder, der har modtaget familierådgivning. Den relativt lave svarprocent fra kvinderne kan bl.a. skyldes, at en del af kvinderne ikke har kunnet læse eller udfylde skemaet på dansk. Der har ikke været afsat midler til oversættelse af spørgeskemaet i denne evaluering.

På baggrund af de indsamlede data kan det estimeres, hvor mange kvinder, der har fået familierådgivning, og hvor mange af de kvinder, der har modtaget familierådgivning, der indgår i evalueringen. Dernæst kan data sige noget om, hvor mange timer familierådgiverne har anvendt på familierådgivning, indholdet i familierådgivningen og kvindernes tilfredshed med ordningen. Data kan derimod ikke sige noget om kvaliteten af den enkelte ydelse i forhold til kvinderne, eller om de tildelte ydelser/indsatser er igangsat af familierådgiveren, eller om de er påbegyndt fra krisecentret, før familierådgiveren blev koblet på.

Undersøgelsens målgruppe, svarprocent og repræsentativitet

Antallet af kvinder, der har fået familierådgivning

I perioden primo 2009 til ultimo 2010 er der ca. 1.500 kvinder, der har været på krisecenter med børn. Tallet er et estimat, og det reelle tal kan derfor være både højere eller lavere¹⁸.

Ud af disse 1.500 kvinder med børn på krisecenter har der været minimum 450 forløb med kvinder, der har modtaget familierådgivning. Det reelle tal er formentlig højere, men kendes ikke præcist, da der ikke er svaret på spørgsmålet for alle kvinder i spørgeskemaet. Således foreligger der ikke oplysninger på alle i målgruppen for familierådgivning, ift. om de er blevet tilbudt familierådgivning. Der er en vis sandsynlighed for, at der er en gruppe blandt målgruppen for familierådgivning, som ikke er blevet tilbudt familierådgivning.

I ud af disse minimum 450 familierådgivningsforløb har 237 af kvindernes familierådgivere svaret på spørgeskemaet om familierådgivningsforløbet.

Endelig har 99 af kvinderne, der har fået familierådgivning, deltaget i en tilfredshedsundersøgelse af familierådgivningen. Tallene fremgår af nedenstående (Tabel 1).

---

¹⁸ Da svarprocenten på spørgsmålet om, hvorvidt kvinden har børn med på krisecenter i LOKK årsstatistikken, ikke har en svarprocent på 100 procent, er det ikke muligt at komme med et præcist tal for, hvor mange kvinder med børn, der har været på krisecenter.

Tabel 1. Oversigt over kvinder på krisecenter med børn, kvinder der har fået familierådgivning, og kvinder, der er medtaget i evalueringen af familierådgivningen

Gruppe	Datakilder	2009	2010	I alt
1. <u>Målgruppe</u> : Kvinder på krisecenter med børn	LOKK årsstatistikken for kvinder på krisecenter 2009 & 2010.	Ca. 795	Ca. 700	Ca. 1.500
2. Kvinder på krisecenter med børn, der har <u>aftale</u> om/modtaget familierådgivning	LOKK årsstatistikken for kvinder på krisecenter 2009 & 2010.	Min. 246	Min. 201	Min. 450
3. Familierådgivere i familierådgivningsordningen, der har <u>svaret</u> på et spørgeskema ¹	Spørgeskemaundersøgelsen blandt familierådgivere i familierådgivningsordningen	91	146	237
Kvinder i familierådgiverordningen, der har deltaget i evalueringen (tilfredshedsundersøgelse)	Spørgeskemaundersøgelsen blandt kvinder i familierådgivningsordningen	38	61	99

Datakilder: LOKK årsstatistikken 2009 og 2010 + evaluering af familierådgivningen.

Svarprocent i analysen

På baggrund af information om, hvor mange kvinder der ca. har lavet aftale om/modtaget familierådgivning, og hvor mange af disse kvinder familierådgiveren har udfyldt spørgeskemaer for, kan der estimeres en svarprocent for undersøgelsen. Da vi kun kender *minimumsantallet* af kvinder, som har modtaget familierådgivning, er svarprocenten usikker. Konkret betyder det, at den beregnede svarprocent er positivt estimeret. Formentligt er svarprocenten lavere, da det er sandsynligt, at der er flere kvinder, der har fået familierådgivningen, end de 450 kvinder, der har oplyst, at de har modtaget familierådgivning (eller har lavet en aftale herom).¹⁹

Svarprocenten estimeres således til at være maksimum 53 procent for hele perioden 2009-2010. Ser man på 2009 og 2010 adskilt er svarprocenten hhv. maksimum 37 procent og maksimum 73 procent, hvilket betyder, at det har været en betydelig stigning i svarprocenten for familierådgiverne hen over de to år.

¹⁹ I LOKK årsstatistikken har kvindekrisecenterlederne i *oplysningsskemaet* også angivet et skøn over antal kvinder, der har modtaget familierådgivning. Dette tal er samlet set for 2009 - 2010 på 671 kvinder. De 450 kvinder i ovenstående skema, stammer fra oplysninger i *indflytningsskemaet* udfyldt for den enkelte kvinde. Dette tal er altså et minimumantal, mens de 671 kvinder er et skønnet estimat. Der er taget udgangspunkt i minimumsantallet på 450 kvinder, da dette tal er baseret på personoplysninger frem for skøn og derfor vurderes mest validt.

Tabel 2. Svarprocenten i undersøgelsen: Andelen af kvinder, som familierådgiverne har udfyldt et spørgeskema på baggrund af

Svarprocent	Svarprocent	Svarprocent
2009	2010	I alt
Maks. 37%	Maks. 73%	Maks. 53%

Anm. Svarprocenten er den maksimalt mulige svarprocent, da der kun findes tal for minimumsantallet af kvinder, som har fået familierådgivning.

Derudover er det blevet estimeret, hvor mange kvinder der har medvirket i tilfredshedsundersøgelsen af familierådgivningen ud af samtlige kvinder, der har modtaget familierådgivning.

Svarprocenten estimeres således til at være maksimum 22 procent samlet set. Ser man på 2009 og 2010 adskilt er svarprocenten hhv. maksimum 15 procent og maksimum 30 procent, hvilket betyder, at det har været en betydelig stigning i svarprocenten for kvinderne i familierådgiverordningen hen over de to år.

Tabel 3. Svarprocenten i undersøgelsen: Andelen af kvinder i familierådgivningsordningen, som deltager i tilfredshedsmålingen af ordningen.

Svarprocent	Svarprocent	Svarprocent
2009	2010	I alt
Maks. 15%	Maks. 30%	Maks. 22%

Anm. svarprocenten er den maksimalt mulige svarprocent, da der kun findes tal for minimumsantallet af kvinder, som har fået familierådgivning.

Undersøgelsens repræsentativitet

Det er ikke muligt at lave en bortfaldsanalyse, og dermed vides det ikke, hvorvidt de familierådgivere og de kvinder, der indgår i undersøgelsen, er repræsentative for alle kvinder og familierådgivere i familierådgivningsordningen.

Da svarprocenterne for hhv. familierådgiverne og kvinderne er maksimum 53 procent og 22 procent, er det sandsynligt, at der er en vis selektion forbundet med, hvilke familierådgivere og hvilke kvinder, der har udfyldt undersøgelsens spørgeskemaer. Fx er langt de fleste spørgeskemaer indsendt fra de tre store kommuner: København, Århus og Odense som tidligere nævnt. Med andre ord er undersøgelsen ikke fuldt repræsentativ for familierådgivere og kvinder i familierådgivningsordningen, hvorfor undersøgelsens resultater skal tages med et vist forbehold.

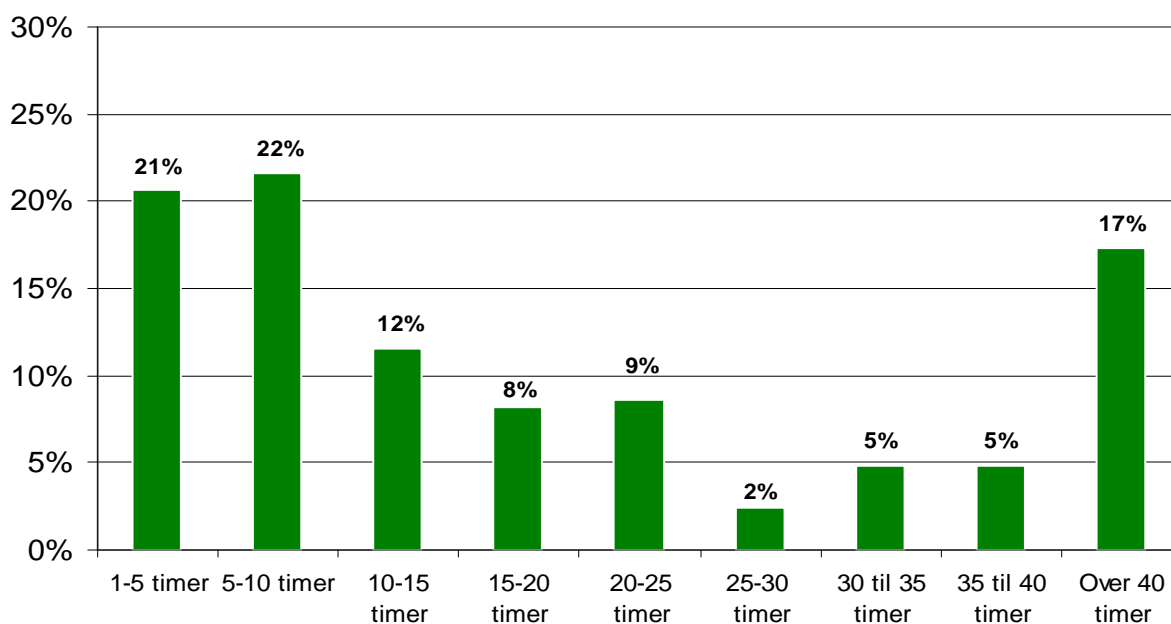
Omfanget af timer i familierådgivningsordningen

Med forbehold for at undersøgelsen ikke er repræsentativ for alle kvinder, der har fået familierådgivning, viser data, at en femtedel af kvinderne har fået 1-5 timers familierådgivning og i den modsatte ende har knap en femtedel af kvinderne fået over 40

timers familierådgivning. Der er dermed ret stor forskel på, hvor mange timers familierådgivning den enkelte kvinde får. Det højeste antal rådgivningstimer givet til en kvinde er 156 timer, mens det laveste antal er 1 time. Kvinderne har i gennemsnit fået 22 timers familierådgivning (se Figur 1).

Figur 1. Andel af kvinder fordelt efter omfanget af timer brugt af familierådgiveren på kvindens rådgivningsforløb i 2009 og 2010

Antal: 208 kvinder. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Beskrivelse af kvinderne i familierådgivningsordningen

I spørgeskemaet til familierådgiverne er nogle af spørgsmålene både stillet før rådgivningen og ved rådgivningens afslutning som en slags 'før- og eftermåling'. Det drejer sig om spørgsmål vedrørende boligsituation, forsørgelsesgrundlag, økonomi, netværk, kontakt til sundhedsplejerske, læge, psykologhjælp til kvinden og børnene samt generel støtte til børnene. Det kan dog ikke ved disse 'før- og efterspørgsmål' konkluderes, at familierådgiverens indsats har været den direkte årsag til en eventuel udvikling (positiv eller negativ) af kvindens situation. Den eventuelle udvikling kan skyldes andre forhold i kvindens liv eller som tidligere nævnt, kan krisecentrenes indsats have været medvirkende årsag til den udvikling, der er sket.

Andre spørgsmål er kun stillet til familierådgiveren ved afslutning af kvindens forløb som fx børnenes samvær med voldsudøver, afklaring af børnenes bopæl og forældremyndighed, kvindens kontakt til voldsudøver, anmeldelse af volden til politiet og sikkerhedsplanlægning med overfaldsalarm, beskyttet adresse og hemmeligt telefonnummer samt det konkrete indhold af familierådgivningen.

Kvindernes danskundskaber

En femtedel af kvinderne taler ikke dansk eller taler et utilstrækkeligt dansk, mens den resterende del taler flydende eller et godt forståeligt dansk. Det må formodes, at de kvinder, der ikke taler dansk eller et utilstrækkeligt dansk, er blandt de respondenter, der ikke har udfyldt et tilfredshedsskema.

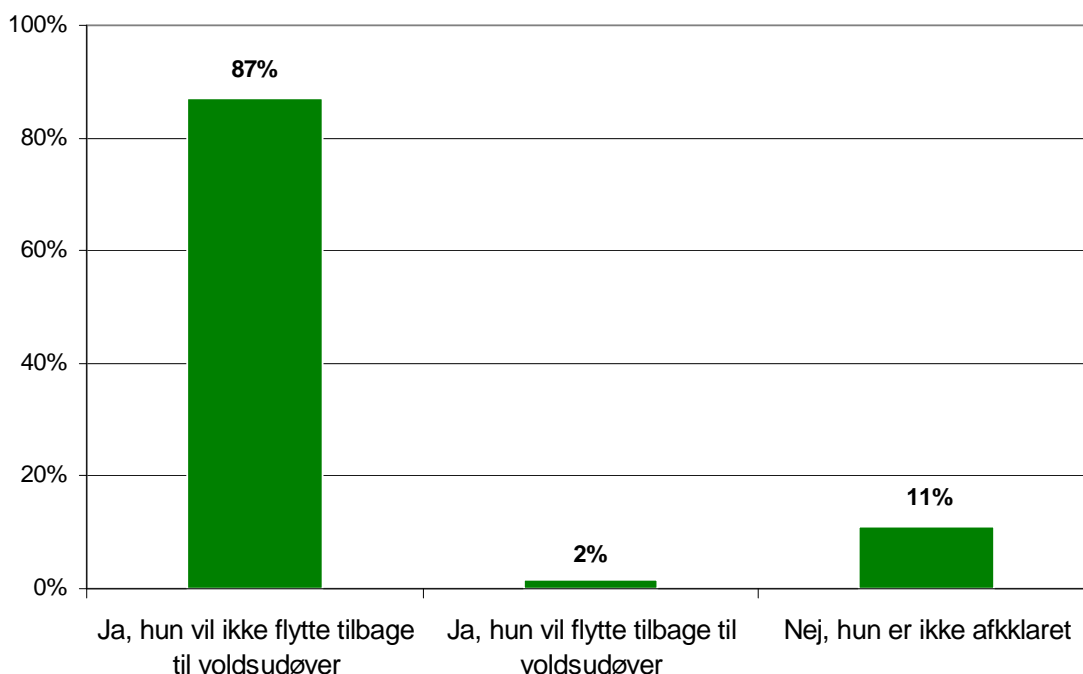
Volden og kvinderne ved familierådgivningsordningens start

Knap 75 procent af kvinderne boede sammen med voldsudøveren, inden de flyttede på krisecenter.

Voldsudøveren er for størstedelen af kvinderne en partner/ægtefælle/kæreste (78 procent), mens det for 18 procent af kvinderne er en tidligere partner/ægtefælle/kæreste. 2 procent af kvinderne er blevet udsat for vold af et andet familiemedlem end partneren, mens 1 procent er blevet udsat for vold af en person uden for familien²⁰.

I hovedreglen ønsker kvinderne ved familierådgivningsordningens start *ikke* at flytte tilbage til voldsudøveren, det drejer sig om 87 procent af kvinderne. Modsat ønsker 2 procent af kvinderne at flytte tilbage til voldsudøveren, mens 11 procent af kvinderne ikke er afklaret herom (se Figur 2).

Figur 2. Andelen af kvinder fordelt ved familierådgivningens start efter, om de er afklarede med, om de vil flytte tilbage til voldsudøveren. 2009-2010

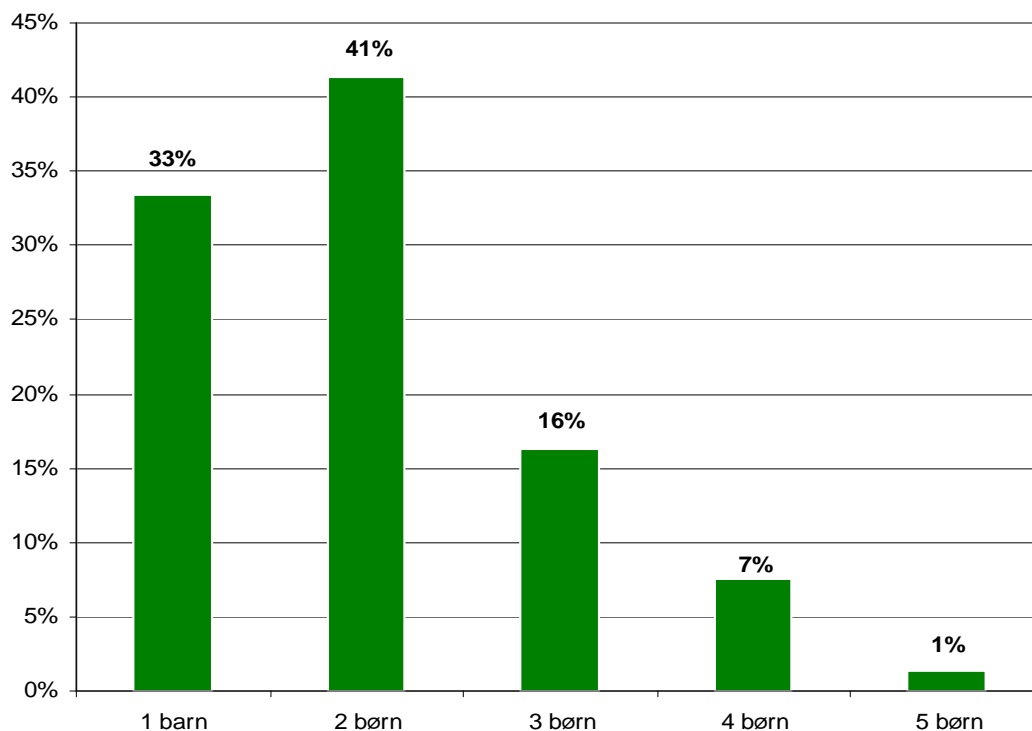

Antal: 226 kvinder. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

²⁰ Pga. afrunding summerer tallene ikke til 100 procent.

For at modtage familierådgivning er et af kravene som tidligere nævnt, at kvinden skal have et eller flere børn med på krisecenter²¹. Alle kvinderne, der modtager familierådgivning, har derfor som minimum et barn: Mere præcist har knap halvdelen af kvinderne, der har modtaget familierådgivning, 2 børn, mens en tredjedel af kvinderne har 1 barn. En fjerdedel af kvinderne har 3 eller flere børn (se Figur 3).

Figur 3. Andelen af kvinder med henholdsvis 1, 2, 3, 4 eller 5 børn i familierådgivningsordningen. 2009-2010

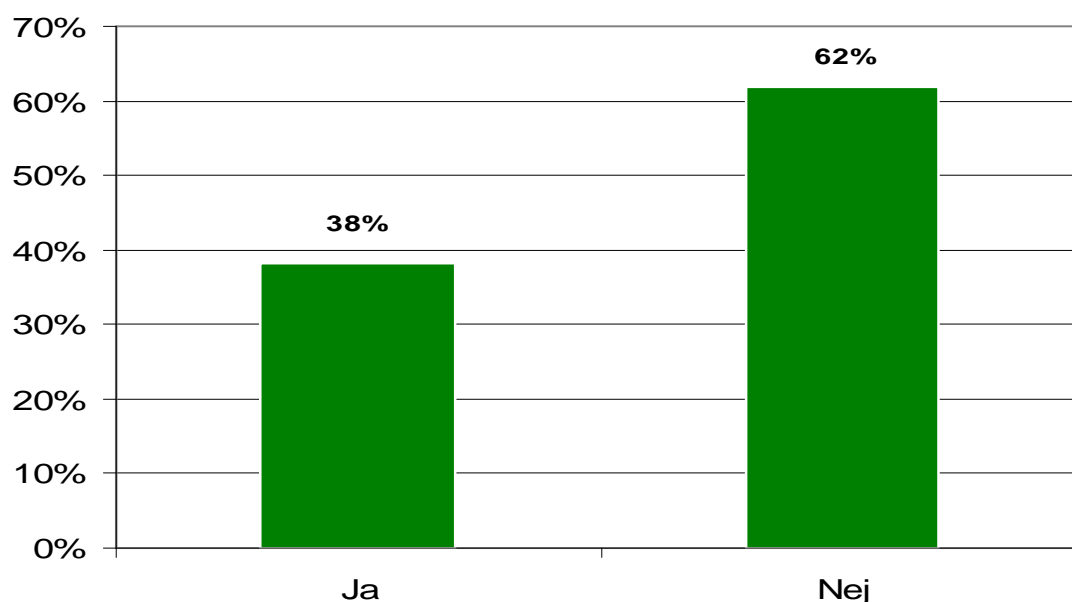

Antal: 227 kvinder. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Det mest almindelige blandt kvinderne i familierådgivningsordningen er *ikke* at have anmeldt volden til politiet. Således har ca. to tredjedel af kvinderne ikke anmeldt volden, mens lidt over en tredjedel af kvinderne ved familierådgivningsordningens start har anmeldt volden til politiet (Figur 4).

²¹ Dette er ændret i Vejledning 4 til serviceloven fra februar 2011, hvoraf det fremgår, at der er lovhjemmel til at yde kvinder, der ikke har deres børn med på krisecenter, familierådgivning.

Figur 4. Andelen af kvinder der ved familierådgivningens start har anmeldt volden til politiet. 2009-2010

Antal: 191 kvinder. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Kvinden før og efter familierådgivningsordningen

Familierådgiverne har skullet vurdere og spørge kvinderne om en række forhold før og efter, de har modtaget familierådgivning. De har spurgt om forhold som fx forsørgelsesgrundlag, bolig, økonomi, støtte fra familie og venner, kontakt til sundhedsplejersken, lægen, psykologhjælp til kvinden selv og børn samt generel støtte til børnene. Det er disse områder, som familierådgiveren kan hjælpe med. Som nævnt tidligere bør det understreges, at forbedringer inden for disse områder efter familierådgivningens afslutning kan skyldes andre forhold end familierådgiverens indsats. Fx kan de skyldes krisecentrenes indsats eller andre faktorer i kvindernes liv²².

Forsørgelsesgrundlag

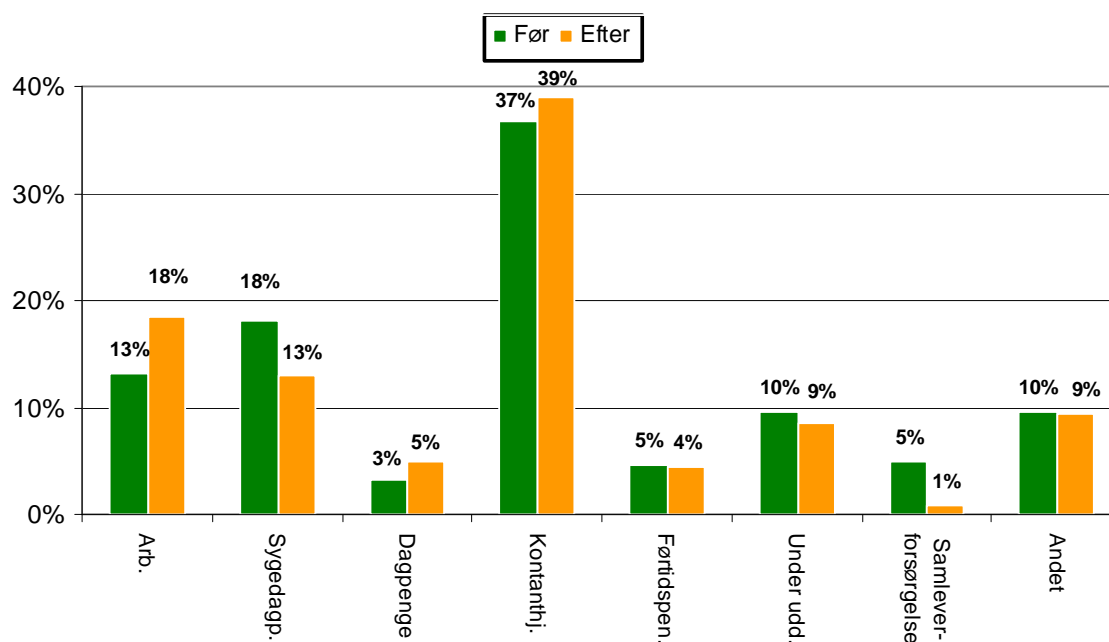
Før kvinderne påbegyndte familierådgivning var 13 procent af kvinderne i beskæftigelse. Ved familierådgivningens afslutning er andelen steget signifikant til 18 procent (Figur 5). Nogle kvinder er gået fra at være i beskæftigelse til at være ledige, men en større andel kvinder er gået fra at være ledige til at være i beskæftigelse. De kvinder, der er kommet i beskæftigelse, har ved familierådgivningens start været på sygedagpenge, kontanthjælp eller under uddannelse. Udviklingen er særligt positiv set i lyset af, at der i perioden 2009 til 2010 har været en generel stigning i ledigheden i befolkningen²³. Hvorvidt det er familierådgiveren eller andre forhold, der har forårsaget stignin-

²² Tabellerne i det følgende testes for, om forskellen er signifikant med McNemars test. Kriteriet for signifikans er at $P \leq 0,05$.

²³ www.Jobindsats.dk

gen i beskæftigelse blandt de kvinder, der har modtaget familierådgivning, kan denne undersøgelse ikke besvare.

Figur 5. Kvindernes forsørgelsesgrundlag før og efter familierådgivning. 2009-2010.

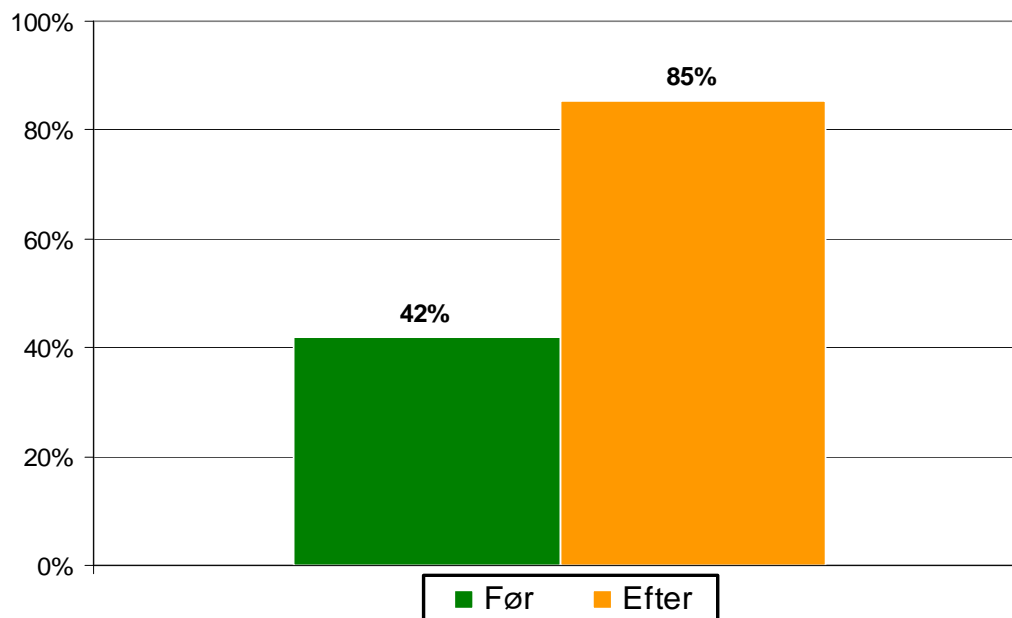

Antal: 220 besvarelser. McNemar-test: $P < 0,05$ for arbejde før og efter. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Bolig

Før familierådgivningens start er 42 procent af kvinderne svarende til 96 kvinder etableret i egen bolig. Ved familierådgivningsordningens afslutning er andelen steget signifikant til 85 procent svarende til 189 af kvinderne (Figur 6). På dette område kan det i en række tilfælde være krisecentret, der har hjulpet. Dette afhænger af, hvornår i kvindens ophold på krisecentret, familierådgiveren er påbegyndt rådgivningsforløbet.

Figur 6. Andelen af kvinder der er etableret i egen bolig før og efter familierådgivningens start. 2009-2010.

Antal: 220 besvarelser. McNemar-test: $P < 0,0001$. 0% før og 2% efter har svaret 'Ved ikke', den resterende andel har svaret 'Nej'. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Tal fra LOKK årsstatistikken 2010 viser, at der i perioden 2006-2010 har været et signifikant fald i andelen af kvinder og børn på krisecenter, der er flyttet tilbage til voldsudøveren. I 2006 flyttede 24 procent af kvinderne tilbage til voldsudøveren, i 2008 var andelen af kvinder faldet til 19 procent og i 2010 var andelen faldet yderligere til 15 procent. Tilsvarende udvikling ses for børn på krisecenter. Faldet er startet inden familierådgivningsordningens start i 2008, hvor de første 6 kommuner gik i gang med implementeringen, men det kan ikke udelukkes, at familierådgivningsordningen har haft en positiv indvirkning på det fortsatte fald fra 2008 til 2010. I samme periode er andelen af kvinder, der flytter i egen bolig endvidere steget fra 28 procent i 2005 til 43 procent i 2010 (se tabeller i Bilag 6). Det skal pointeres, at det ikke er alle kvinder, som disse tal dækker over, der har fået familierådgivning, og at familierådgivningsordningen først blev påbegyndt i 2008.

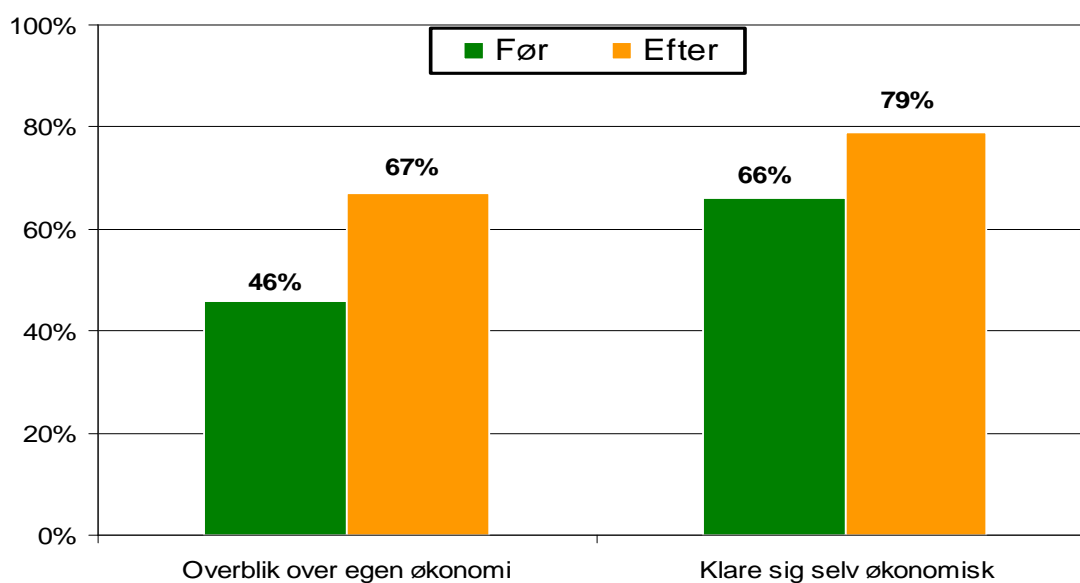
Økonomi

Efter familierådgivningen har 67 procent af kvinderne fået signifikant bedre overblik over økonomien mod 46 procent før familierådgivningens start. Dette er en signifikant stigning på 19 procentpoint (se Figur 7).

Derudover vurderer familierådgiverne sammen med kvinderne, at 66 procent af kvinderne kunne klare sig selv økonomisk ved familierådgivningens start. Efter familierådgivningens afslutning er dette steget signifikant med 13 procentpoint til 79 procent (se

Figur 6). Generelt ser kvindernes økonomiske situation altså bedre ud ved afslutningen af et familierådgivningsforløb sammenlignet med før familierådgivningsforløbet.

Figur 7. Andelen af kvinder der henholdsvis har overblik over egen økonomi & kan klare sig selv økonomisk – før og efter familierådgivningen. 2009-2010.

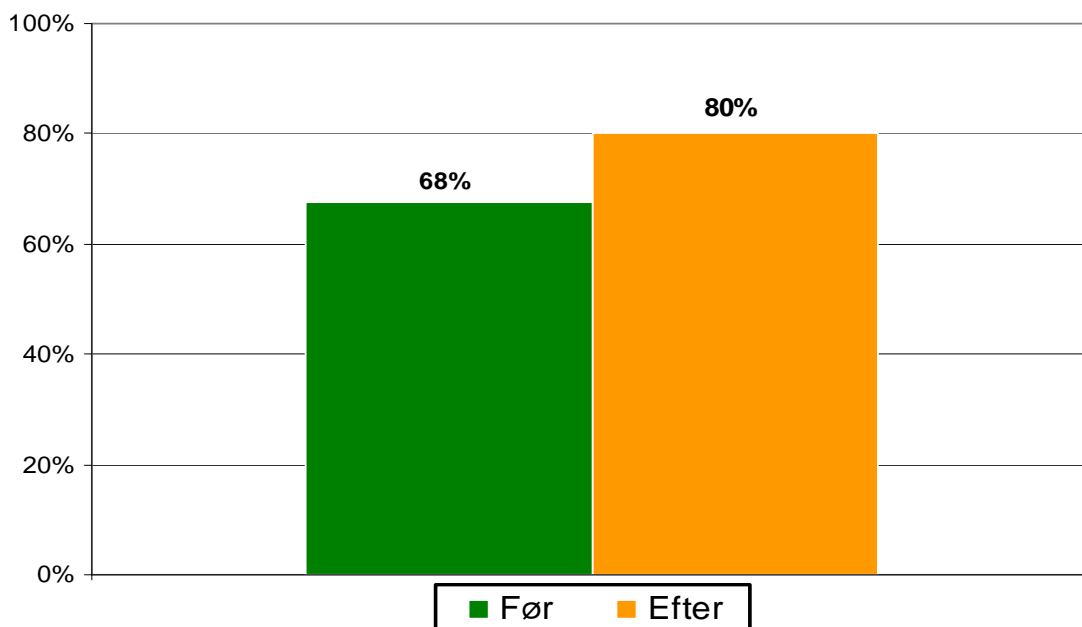
Antal: **Overblik over egen økonomi:** 224 besvarelser. 13% før og 22% efter har svaret 'ved ikke', den resterende andel har svaret 'nej'. **Kan klare sig selv økonomisk:** 215 besvarelser. 15% før og 17% efter har svaret 'ved ikke', den resterende andel har svaret 'nej'. McNemar-test: $P < 0,0001$ for begge grafer. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Netværk

Før kvinderne startede i et familierådgivningsforløb var vurderingen, at 68 procent af kvinderne havde venner og/eller familie at støtte sig til. Ved afslutningen af familierådgivningen er denne andel steget signifikant med 12 procentpoint til 80 procent. Kvinderne oplever dermed i højere grad at kunne få støtte fra venner og/eller familie ved afslutningen af familierådgivningsforløbet. Ændringen kan dog også skyldes andre forhold, og det er ikke muligt at trække en lige linje mellem et familierådgivningsforløb og et efterfølgende bedre socialt netværk (se Figur 8).

Det er dog tankevækkende, at der for 80 procent af kvinderne svares, at de har venner og/eller familie at støtte sig til. Det er ikke overensstemmende med den generelle erfaring hos krisecentrene, hvor kvinderne ofte er ensomme og med et spinkelt netværk efter udskrivningen fra krisecentret. De 80 procent der svarer 'ja', siger omvendt ikke noget om, om de refererer til én person, eller om de har flere personer at støtte sig til. Desuden kan svaret ikke sige noget om dybden/kvaliteten af de relationer, der refereres til.

Figur 8. Andelen af kvinder, der nævner, at de har venner og familie at støtte sig til før og efter familierådgivningen. 2009-2010.

Antal: 223 besvarelser. 11% før og også 11% efter har svaret 'Ved ikke', den resterende andel har svaret 'Nej'.
McNemar-test: $P < 0,001$. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Børnene

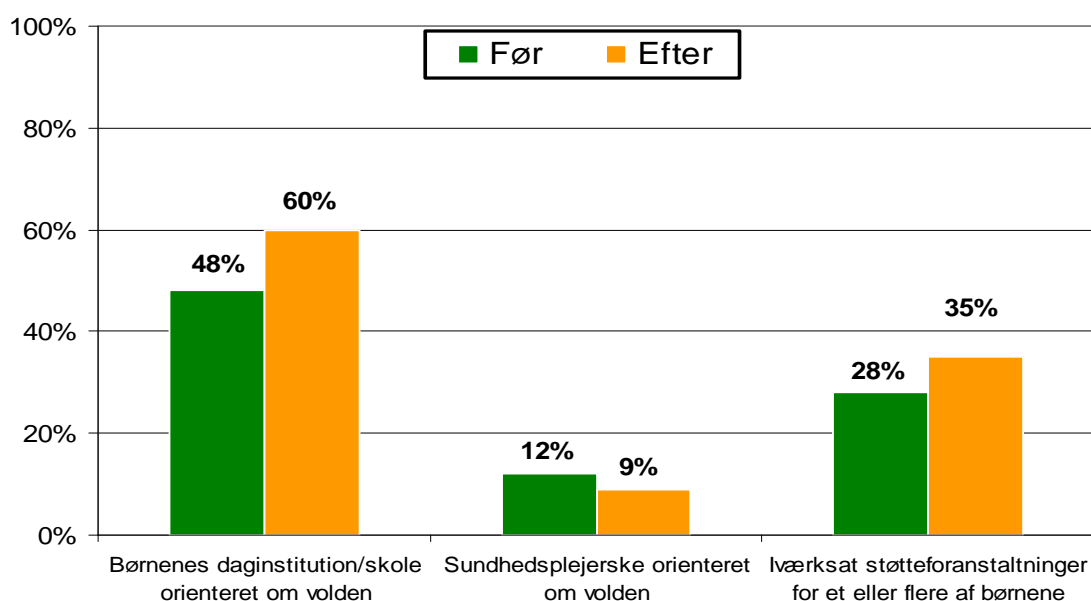
Familierådgiverne er blevet bedt om at vurdere en række forhold vedrørende børnene før og efter familierådgivningen sammen med kvinderne:

Ved starten af forløbet er børnenes daginstitution blevet orienteret om volden i familien i 48 procent af sagerne. Ved afslutningen er andelen steget signifikant med 12 procentpoint til 60 procent. Derimod er der ikke sket væsentlige ændringer i løbet af familierådgivningsforløbet i forhold til om sundhedsplejersken er blevet orienteret om volden i familien. Sidstnævnte skal formentlig ses i relation til, at børnene er blevet ældre i løbet af rådgivningsforløbet, og at behovet for en sundhedsplejerske dermed naturligt falder. Derudover skal den generelt lave andel af familierådgivere, der svarer, at sundhedsplejersken er orienteret, måske ses i relation til, at det i mange tilfælde ikke er relevant med kontakt til en sundhedsplejerske grundet børnenes alder.

Endelig er andelen af kvinder, hvor der for et eller flere børn i familien er blevet iværksat støtteforanstaltninger, steget signifikant med 7 procentpoint fra 28 procent til 35 procent (se Figur 9).

Figur 9. Andelen af kvinder, for hvem familierådgiverne, har vurderet en række forhold vedrørende børnene. 2009-2010.

Antal: **Daginstitution.** 215 besvarelser. 33% før og 31% efter har svaret 'Ved ikke', den resterende andel har svaret 'Nej'. McNemar-test: $P < 0,001$. **Sundhedsplejerske.** 211 besvarelser. McNemar-test: $P = 0,4$. 40% før og 32% efter har svaret 'Ved ikke', den resterende andel har svaret 'Nej'. **Støtteforanstaltninger.** 221 besvarelser. 9% før og også 9% efter har svaret 'ved ikke', den resterende andel har svaret 'Nej'. McNemar-test: $P < 0,01$. Datakilde: Spørgeskema-evaluering af familierådgivningsordningen.

Familierådgiverne oplyser, at 56 procent af børnene har fået psykologbehandling ved familierådgivningens afslutning. Der er formentlig i høj grad tale om anvendelse af psykologordningen til børn på krisecenter (se evt. boks). Derimod har kvinderne selv i *mindre* omfang end børnene fået psykologhjælp. Ved familierådgivningens afslutning har 22 procent af kvinderne svarende til 49 kvinder således fået psykologhjælp. Kvinder på krisecenter har modsat børnene ikke den samme lovmæssige ret til psykologbehandling, hvilket kan forklare den mindre andel kvinder, som har fået psykologhjælp sammenlignet med børnene.

Serviceovens § 109, Stk. 5

Psykologbehandling til børn på krisecenter

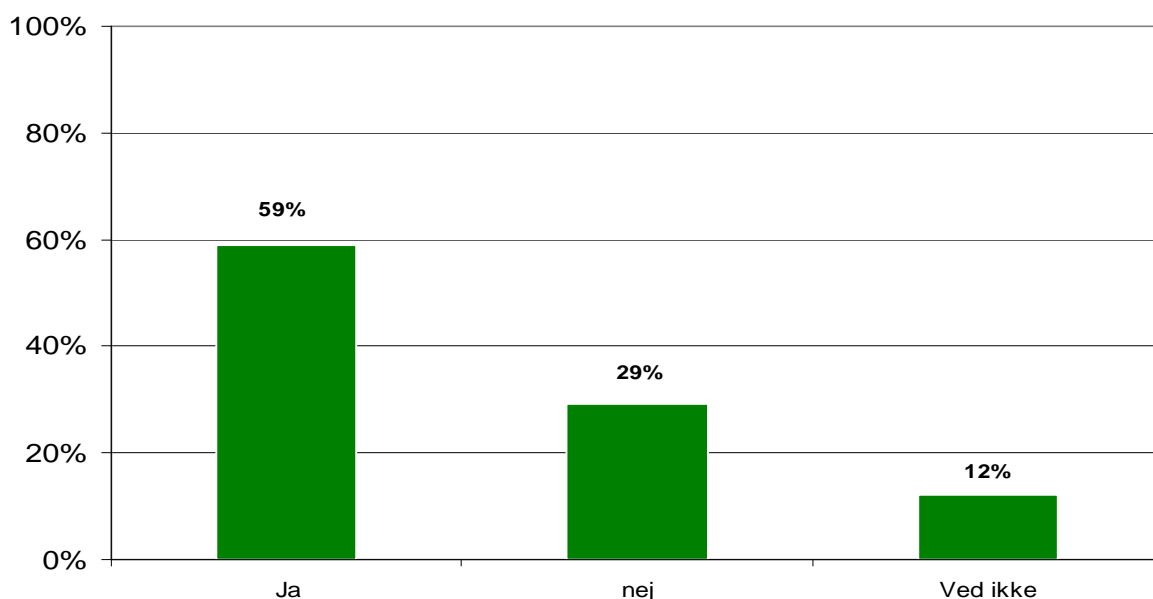
Kommunalbestyrelsen skal tilbyde psykologbehandling til alle børn, som ledsager moderen under dennes ophold på et krisecenter. Behandlingen skal have et omfang på mindst 4 timer og op til ti timer afhængigt af barnets behov. Behandlingen skal udføres af en autoriseret psykolog. Pligten til at tilbyde psykologbehandling gælder uanset opholdets varighed. Tilbuddet skal iværksættes under selve opholdet eller i umiddelbar forlængelse heraf.

Derudover viser undersøgelsen, at knap en tredjedel af kvinderne har søgt læge som følge af volden. Denne andel er den samme både før og efter familierådgivningens start (fremgår ikke af figur).

Børnene ved afslutningen af et familierådgivningsforløb

Familierådgiverne svarer, at lidt over halvdelen af kvinderne har fået tildelt offentlige ydelser/tilskud og bidrag til børnene under familierådgivningsforløbet (66 procent). I forlængelse heraf er forældremyndighed og bopæl ift. børnene blevet afklaret for 71 procent af kvinderne ved familierådgivningens afslutning. Lidt over halvdelen af børnene (59 procent), hvor faren er voldsudøveren, har samvær med deres far ved afslutningen af familierådgivningen. 29 procent har ikke samvær med faren, og for 12 procent af børnene vides det ikke²⁴ (se Figur 10).

Figur 10. Andelen af børn, der har samvær med faren, og hvor faren er voldsudøveren. 2010.

Antal: 124. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Kvindens kontakt med voldsudøveren ved familierådgivningens afslutning

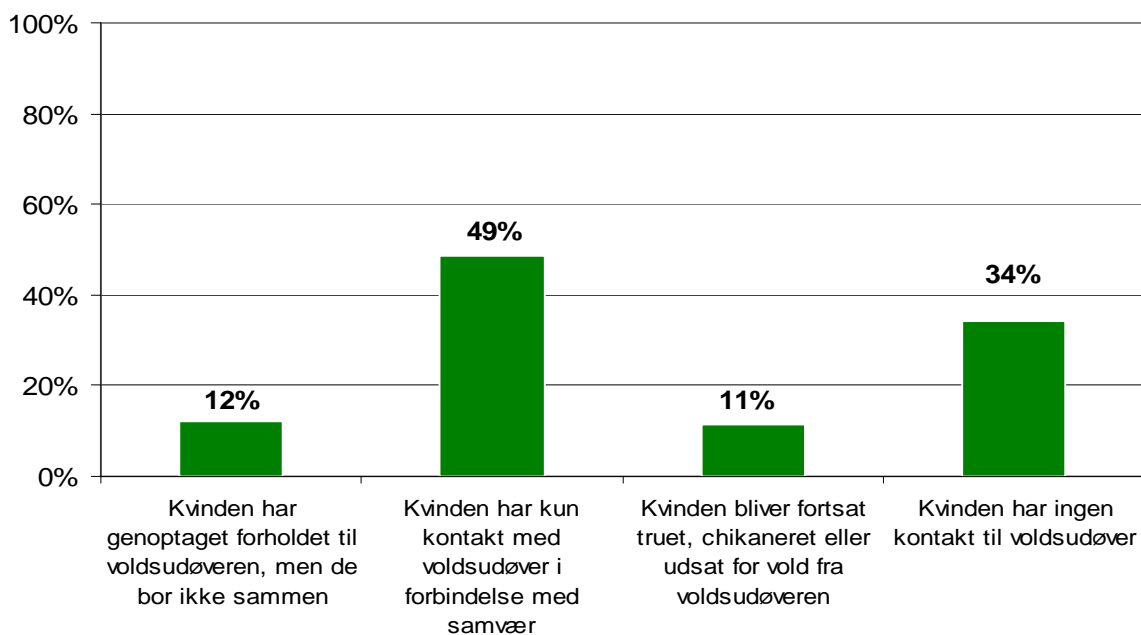
I nogle tilfælde udgør voldsmanden også en fare for kvinden efter tiden på krisecentret, og hun har derfor brug for ekstra beskyttelse. En tredjedel af de kvinder, der har fået familierådgivning, har således fået beskyttet adresse og/eller hemmeligt telefonnummer.

Det varierer kvinderne imellem, hvor meget kontakt de har med voldsudøveren: 12 procent af kvinderne har genoptaget forholdet til voldsudøveren, men de bor ikke sammen med ham. Knap halvdelen (49 procent) har kun kontakt til voldsudøveren i forbindelse med samvær, og 11 procent af kvinderne bliver fortsat chikaneret, truet eller udsat for vold fra voldsudøveren. En tredjedel (34 procent) af kvinderne har ingen kontakt med voldsudøveren. Kvinderne har haft mulighed for at sætte flere kryds, og derfor er nogle af kvinderne karakteriseret ved flere af forholdene; fx at kvinden kun har

²⁴ Tallene dækker kun over kvinder, der har været i et familierådgivningsforløb i 2010.

kontakt til voldsudøveren i forbindelse med børnenes samvær, og at hun samtidig bliver udsat for chikane trusler og/eller vold fra voldsudøveren. (se Figur 11).

Figur 11. Andelen af kvinder fordelt efter om de har kontakt til voldsudøveren ved afslutningen af et familierådgivningsforløb. 2009-2010

Antal: 204. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen. Procenterne summer ikke til 100 procent, da der er mulighed for at sætte flere kryds. Kategorierne er dermed ikke gensidigt udelukkende.

Den helhedsorienterede indsats

Den følgende analyse omhandler, hvad familierådgiveren vurderer konkret at have rådgivet kvinden om under rådgivningsforløbet. Til forskel fra dette omhandlede analysen i de ovenstående afsnit en vurdering fra familierådgiveren om kvindens situation før og efter familierådgivningsforløbet.

Det er et formål med familierådgivningen at yde en helhedsorienteret indsats til kvinderne. Familierådgiveren skal derfor forsøge at hjælpe kvinderne med at få overblik over en række forskellige områder. Som tidligere nævnt er det eksempelvis forsørgelsesgrundlag, bolig, økonomi, kvindens sociale situation, børnenes situation samt kvindens sundhed og sikkerhedsplanlægning.

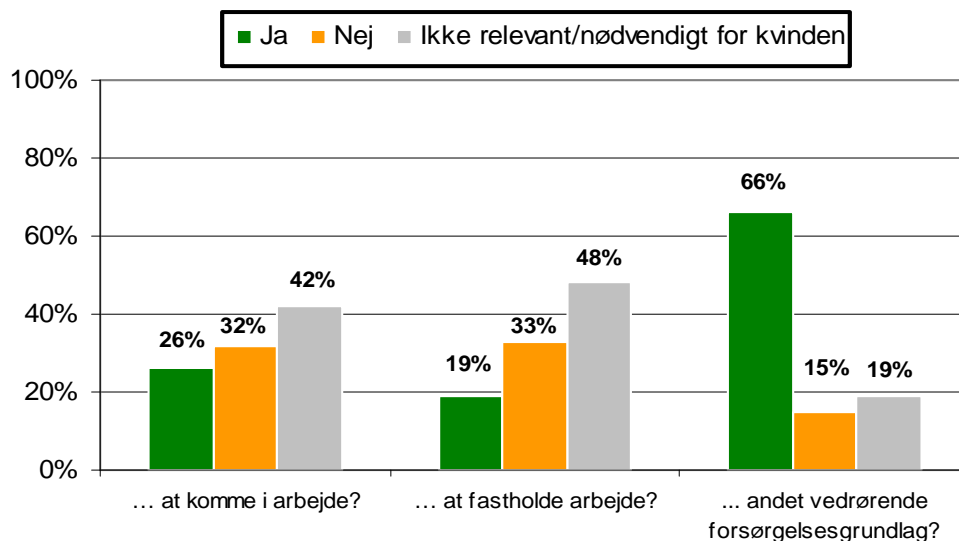
I sidste afsnit så vi på, om der var sket en ændring indenfor disse områder. I dette afsnit er fokus på, om familierådgiveren selv vurderer, at hun/han har hjulpet kvinden med det pågældende problem. Ved afslutningen af familierådgivningsforløbet har familierådgiveren således svaret på, om hun eller han har hjulpet kvinden med de nævnte områder.

Undersøgelsen viser, at familierådgiverne har rådgivet 26 procent af kvinderne i forhold til at komme i arbejde (se Figur 12). Der ses en klar sammenhæng mellem kvindens forsørgelsesgrundlag ved familierådgivningens start og, hvorvidt hun er blevet rådgivet i forhold til at komme arbejde. De kvinder, der primært rådgives i forhold til at komme i arbejde, er kvinder på kontanthjælp, dagpenge, sygedagpenge eller kvinder, der er blevet forsørget af deres mand. Blandt disse kvinder er 35 procent blevet rådgivet i forhold til at komme i arbejde, mod de nævnte 26 procent i den samlede gruppe af kvinder (fremgår ikke af figuren).

19 procent af kvinderne er blevet rådgivet ift. at fastholde et arbejde (se Figur 12). Det er primært kvinder i arbejde, der er blevet rådgivet herom, men også kvinder på sygedagpenge og kvinder under uddannelse har modtaget rådgivning inden for dette område. Ser man kun på disse tre grupper, så har 30 procent modtaget rådgivning om at fastholde et arbejde (fremgår ikke af figur).

Cirka 66 procent af kvinderne er blevet rådgivet om andre forhold vedrørende forsørgelsesgrundlag (se Figur 12).

Figur 12. Andel af kvinder fordelt efter om familierådgiveren har rådgivet ift. forsørgelsesgrundlag. 2009-2010.

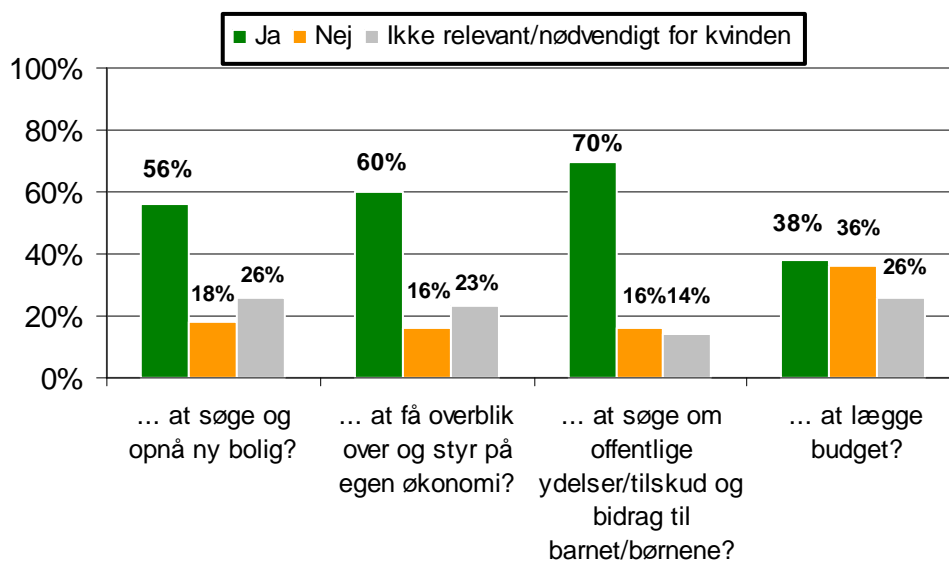

Antal: 170, 153, 149. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Familierådgiverne har hjulpet lidt over halvdelen af kvinderne med at søge og opnå ny bolig, hvilket stemmer fint overens med den betydelige andel kvinder, som er kommet i ny bolig ved afslutningen af et familierådgivningsforløb. Derudover er 60 procent af kvinderne blevet hjulpet med at få styr på og overblik over egen økonomi, mens 70 procent er blevet hjulpet med at søge om offentlige tilskud/bidrag til barnet/børnene. I forlængelse heraf er 38 procent af kvinderne blevet hjulpet med at lægge et budget (se Figur 13).

Andelen af kvinder, der ikke har fået rådgivning vedrørende bolig, ligger på knap en femtedel. Andelen af kvinder, der ikke er rådgivet ift. økonomi er mellem 16 procent og 36 procent afhængigt af den specifikke økonomiske problemstilling. Omfanget af hjælpen til den økonomiske situation er i overensstemmelse med den generelle tendens til, at kvinderne har fået bedre styr på økonomien ved afslutningen af et familierådgivningsforløb.

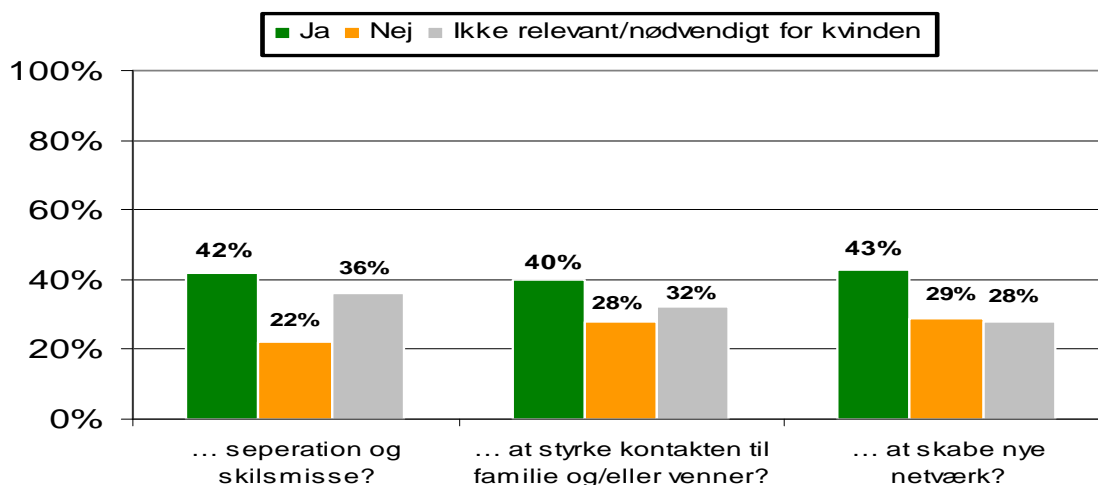
Figur 13. Andel kvinder fordelt efter om familierådgiveren har rådgivet ift. bolig og økonomi. 2009-2010.

Antal: 218, 209, 196, 182. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Omkring 40 procent af kvinderne har fået støtte ift. separation og skilsmisse, og samme andel tegner sig for modtaget hjælp, i forhold til at få styrket kontakten til familie/venner, samt til at skabe nye netværk. Knap halvdelen af kvinderne er således ifølge familierådgiverne blevet hjulpet med problematikker vedrørende de sociale forhold. For cirka en tredjedel af kvinderne svares, at hjælp i relation til den ægteskabelige og sociale situation ikke var relevant, mens der for 22-29 procent af kvinderne svares nej til, at de har modtaget hjælp inden for dette område (se Figur 14).

Figur 14. Andel af kvinder fordelt efter om familierådgiveren har ydet støtte ift. kvindens ægteskabelige og sociale situation. 2009-2010.

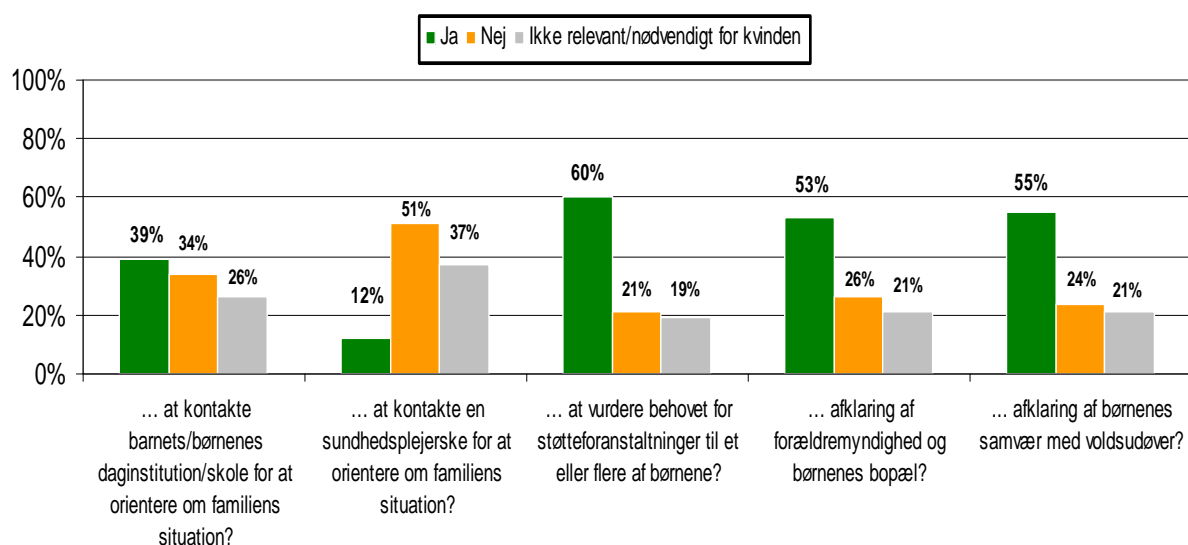

Antal: 199,184, 192. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

En del af kvinderne er blevet hjulpet af familierådgiveren vedrørende væsentlige forhold omkring børnene. Således har familierådgiverne støttet 39 procent af kvinderne i at kontakte barnets/børnenes daginstitution/skole for at orientere om familiens situation og 12 procent er blevet rådgivet eller hjulpet til at kontakte sundhedsplejersken for at orientere om situationen.

Det område, hvor flest kvinder har fået støtte fra familierådgiveren vedrørende sociale forhold, er ift. at vurdere behovet for støtteforanstaltninger til ét eller flere af børnene. I alt har 60 procent af kvinderne fået hjælp hertil. Endelig har lidt over halvdelen af kvinderne fået støtte til henholdsvis afklaring af forældremyndighed og børnenes bopæl. Cirka samme andel har fået støtte af familierådgiveren til afklaring af børnenes samvær med voldsudøveren (se Figur 15).

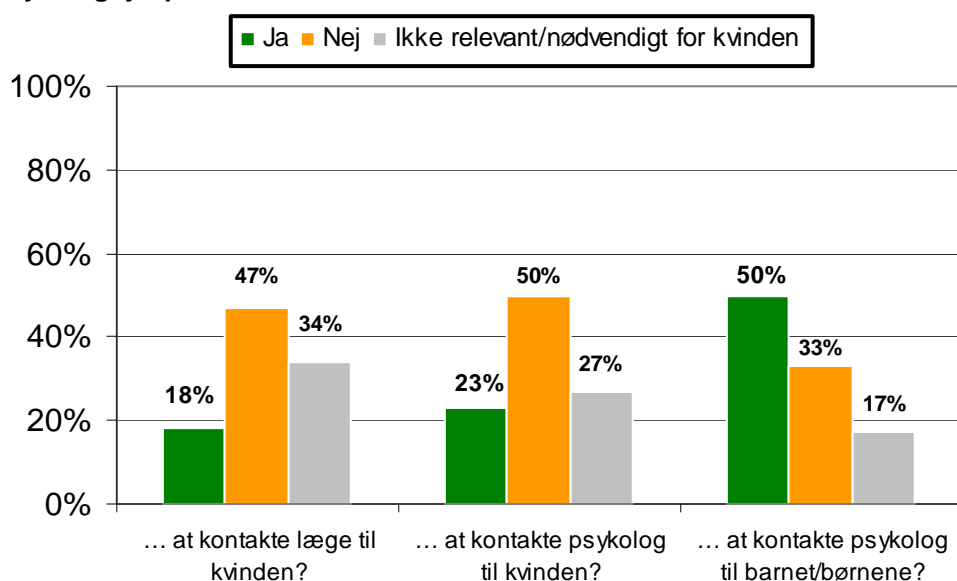
Figur 15. Andel af kvinder fordelt efter om familierådgiveren har hjulpet ift. børnenes situation. 2009-2010.

Antal: 198, 193, 193, 203, 206. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Familierådgiverne har rådgivet nogle af kvinderne om sundhedsrelaterede problemstillinger. Således er 18 procent blevet hjulpet med at kontakte en læge, mens 23 procent er blevet hjulpet med kontakt til en psykolog. Endelig har halvdelen af kvinderne fået hjælp til at kontakte en psykolog til børnene. Cirka halvdelen af kvinderne, der evt. kunne have haft gavn af at få støtte og hjælp til at kontakte en læge eller en psykolog, har ikke fået det. Samtidig er en tredjedel af kvinderne ikke blevet rådgivet ift. psykologhjælp til børnene, om end de evt. kunne have haft brug for det. (se Figur 16).

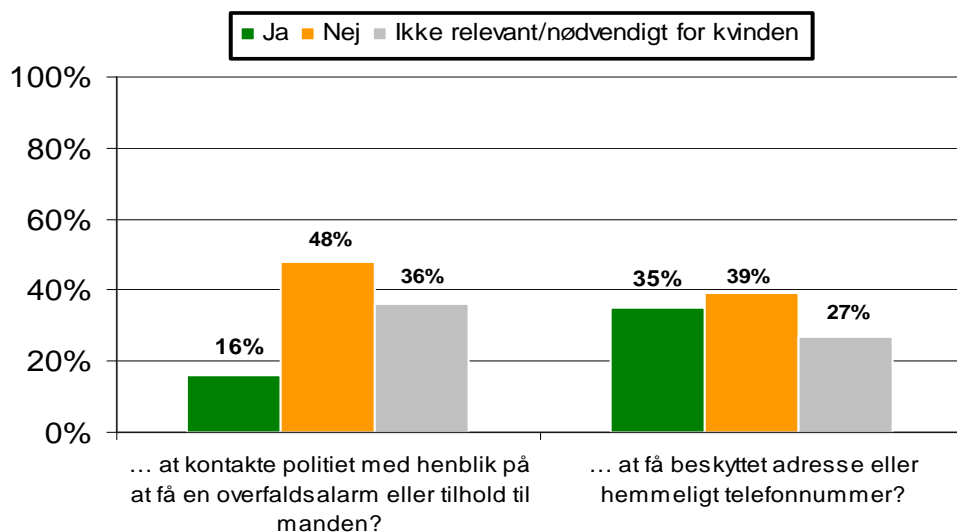
Figur 16. Andel af kvinder fordelt efter om familierådgiveren har hjulpet ift. læge og psykologhjælp. 2009-2010.

Antal: 195, 202, 201. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Som nævnt kan det, at have været udsat for vold af en partner eller et andet familie-medlem, medføre at kvindens sikkerhed kan være truet efter opholdet på krisecentret. 16 procent af kvinderne har således fået hjælp til at kontakte politiet med henblik på at få en overfaldsalarm til sig selv og/eller tilhold til manden. Derudover har en tredjedel af kvinderne (35 procent) fået beskyttet adresse og/eller hemmeligt telefonnummer. For 27-36 procent af kvinderne har familierådgiveren angivet, at støtte til sikkerhedsplanlægning ikke er relevant, men for 39-49 procent af kvinderne, er det udelukkende angivet, at de *ikke* har fået støtte til sikkerhedsplanlægning. Det kan ikke udelukkes, at disse kvinder kunne have haft brug for støtte på dette område (se Figur 17).

Figur 17. Andel af kvinder fordelt efter om familierådgiveren har hjulpet med sikkerhedsplanlægning. 2009-2010.

Antal: 202, 200. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Samlet set har familierådgiverne vurderet at have ydet kvinderne hjælp til en række forskellige problemstillinger ift. forsørgelse, bolig, økonomi, kvindens sociale liv, børnenes situation, sundhed og sikkerhedsplanlægning. Den enkelte kvinde har ikke nødvendigvis fået hjælp til samtlige forhold, men kan være blevet hjulpet indenfor specifikke områder. I nogle tilfælde har familierådgiveren angivet, at det ikke har været relevant med støtte og hjælp inden for et givent område, og i andre tilfælde at kvinden ikke har fået hjælp. I sidstnævnte tilfælde kan man ikke udelukke, at kvinden eventuelt kunne have haft brug for hjælp.

Kvindernes vurdering af familierådgivningen

Efter et afsluttet familierådgivningsforløb er kvinderne blevet bedt om at vurdere, hvor tilfredse de har været med familierådgivningen ift. kvaliteten af hjælpen, og hvorvidt de på baggrund af denne hjælp kan stå på egne ben, klare fremtidige udfordringer og selv søge hjælp i kommunen. En betydelig del af kvinderne har imidlertid ikke svaret på spørgsmålene vedrørende tilfredshed med ordningen. Det skyldes eksempelvis, at

kvinden er flyttet, og at familierådgiveren derfor ikke længere har haft kontakt til hende. Det kan også skyldes, at kvinden grundet sprogbarrierer ikke har udfyldt skemaet eller, at kvinden ikke har været til det afsluttende møde med familierådgiveren, hvor skemaet skulle have været udfyldt.

Der kan ikke siges noget præcist om bortfaldet og derfor, hvorvidt de kvinder, der har udfyldt skemaet, er repræsentative for alle kvinder, der har modtaget familierådgivning.

I alt har 99 ud af de 237 kvinder, der er medtaget i evalueringen, svaret på tilfredsheds-skemaet. Dette svarer til 41 procent. Ud af den samlede gruppe af kvinder, som har fået familierådgivning, er andelen imidlertid maksimum 22 procent²⁵. Det betyder, at der formentlig *ikke* er tale om en repræsentativ beskrivelse af kvindernes tilfredshed med familierådgivningsordningen, og resultaterne kunne således have været anderledes, hvis alle kvinder havde været repræsenteret, jf. afsnittet om 'undersøgelsens' repræsentativitet. Derfor skal resultaterne om kvindernes tilfredshed med familierådgivningen også læses med et vist forbehold.

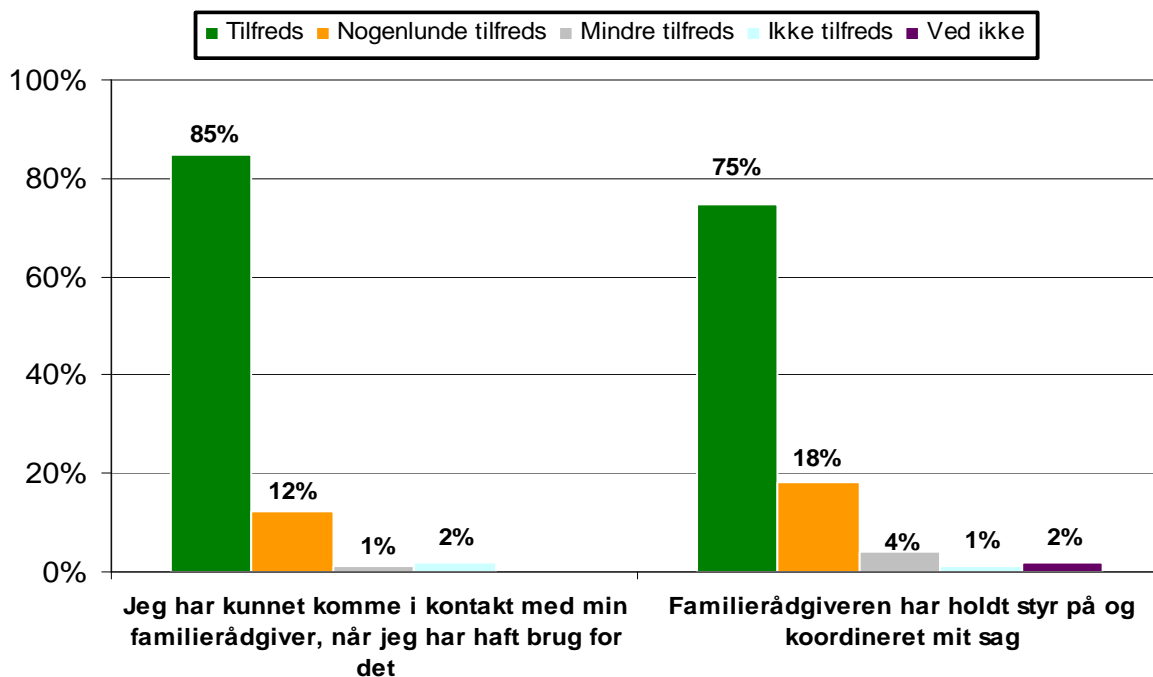
De kvinder, der har besvaret spørgeskemaet, er generelt tilfredse med kontakten til familierådgiveren. Således er 85 procent tilfredse²⁶ og 12 procent er nogenlunde tilfredse. Kun 3 procent er mindre tilfredse eller ikke tilfredse. Ligeledes er der også tilfredshed med familierådgiverens koordinering af sagen. Samlet set er 75 procent tilfredse og medtages gruppen af 'nogenlunde tilfredse' er andelen 93 procent. 5 procent er mindre tilfredse eller ikke tilfredse (se Figur 18).

---

²⁵ Jf. at det samlede antal af kvinder, der har fået familierådgivning ikke er præcist kendt. Den reelle svarprocent kan derfor være endnu lavere. Se evt. også note 20 vedrørende dette.

²⁶ Tilfreds er den højst opnåelige kategori, og nogenlunde tilfreds er den næsthøjeste kategori i spørgeskemaet

Figur 18. Andelen af kvinder fordelt efter tilfredshed med kontakten til familierådgiveren + tilfredshed med familierådgiverens koordinering. 2009-2010.

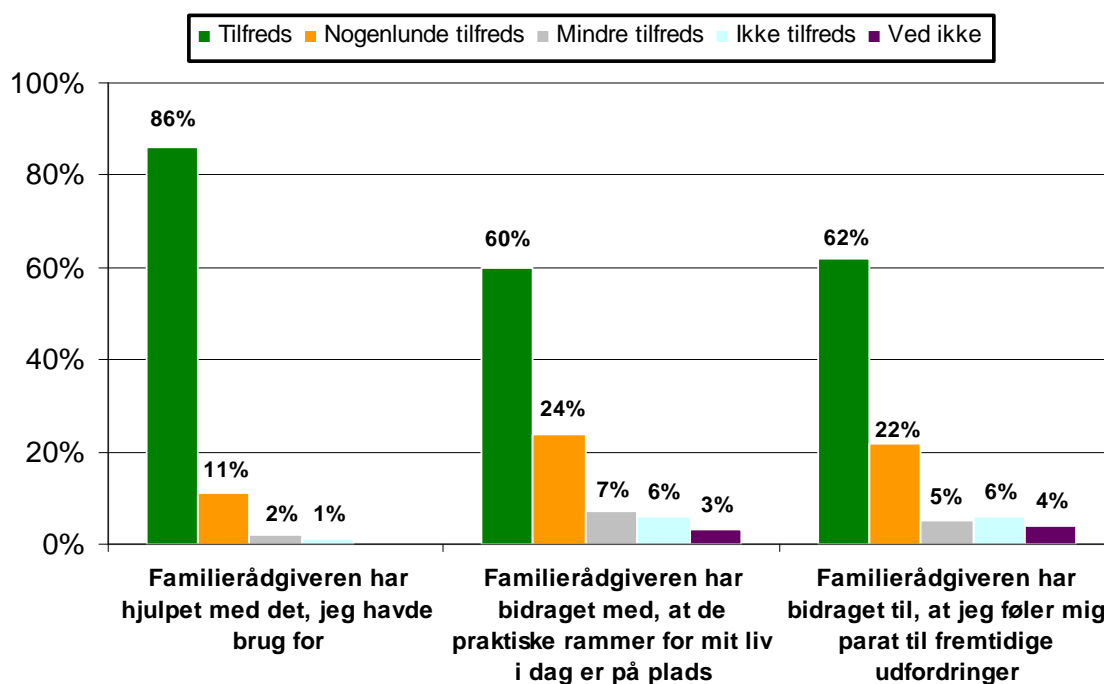
Antal: 99, 99. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Kvinderne synes generelt, at familierådgiveren har hjulpet med det, de havde brug for hjælp til. 86 procent er således tilfredse, og 11 procent er nogenlunde tilfredse. Kun 3 procent er mindre tilfredse eller ikke tilfredse.

Kvinderne er derimod lidt mindre tilfredse, når de skal vurdere, om familierådgiveren har bidraget til, at de praktiske rammer er på plads. 60 procent er således tilfredse, mens 24 procent er nogenlunde tilfredse, hvilket svarer til i alt 84 procent. Samme mønster gør sig gældende, når kvinderne vurderer, om familierådgiveren har bidraget til, at de føler sig parate til fremtidige udfordringer. Her er tilsvarende ca. 60 procent tilfredse, og lidt over 20 procent er nogenlunde tilfredse.

Generelt er der stor tilfredshed med hjælpen fra familierådgiveren, men tilfredsheden falder en smule, når der ses på om kvinden føler, at de praktiske rammer er helt på plads, og når hun forholder sig til de fremtidige udfordringer. Det kunne indikere en generel tilfredshed med hjælpen, men en vis usikkerhed ift. de fremtidige udfordringer, der måtte opstå, hvor kvinden ikke længere kan trække på familierådgiverens hjælp (se Figur 19). I disse tilfælde må man formode, at familierådgiveren vurderer muligheden for øvrige støtteforanstaltninger til kvinden fremadrettet efter familierådgivningens op-hør.

Figur 19. Andel af kvinder fordelt efter tilfredshed med familierådgiverens hjælp på en række områder. 2009-2010.

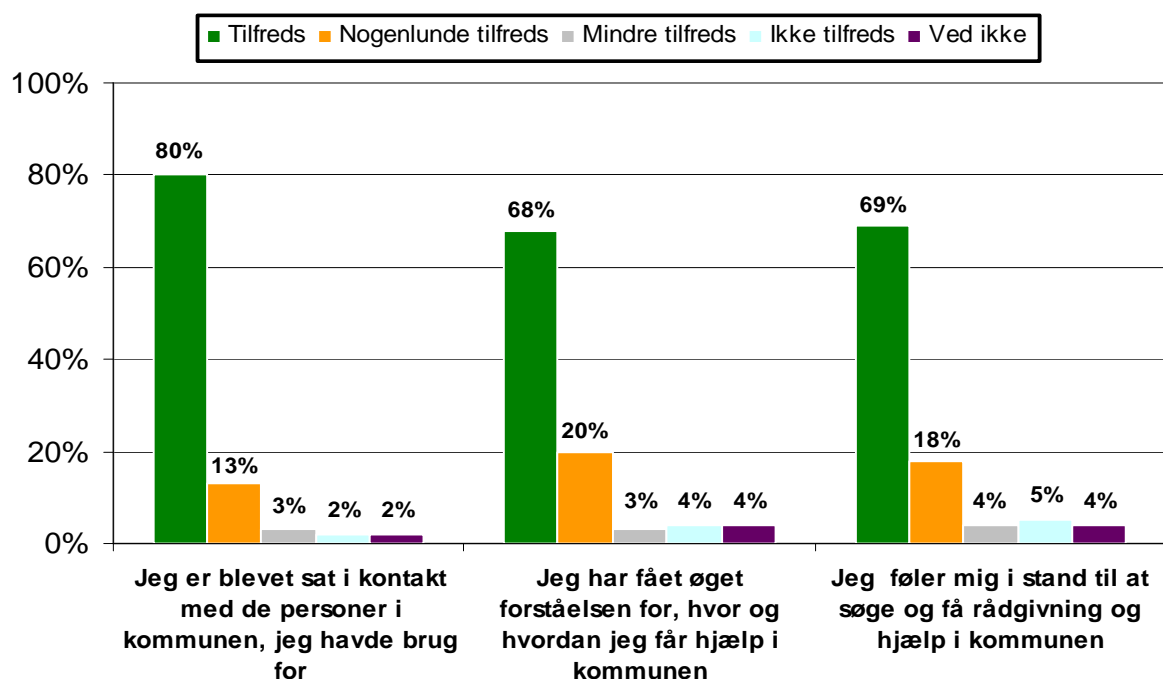

Antal: 98,99, 98. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Familierådgiverne er naturligt kvindernes indgang til det kommunale system, mens de får ydelsen familierådgivning. 80 procent af kvinderne er således tilfredse med den hjælp familierådgiveren har givet ift. "at skabe kontakt til de rette personer i kommunen" for kvinden. Samtidig føler 68 procent af kvinderne, at familierådgiveren har hjulpet dem til en øget forståelse af, hvordan de kan få hjælp i kommunen. I forlængelse heraf mener 69 procent, at de er tilfredse med den indsats, familierådgiveren har gjort for, at de nu selv er i stand til at søge og få rådgivning og hjælp i kommunen. Tilfredsheden ift. at være i stand til selv at få hjælp, er således lidt lavere end tilfredsheden med familierådgiverens indsats for at få skabt kontakt til de rette personer i kommunen (se Figur 20).

Dette underbygger ovenstående billede af, at kvinderne generelt er tilfredse med hjælpen, men det er stadig ikke alle, der føler sig rustede til at klare de fremtidige udfordringer selvstændigt.

Figur 20. Andel af kvinder fordelt efter tilfredshed med familierådgiveren ift. hjælp fra kommunen. 2009-2010.

Antal: 99, 98,97. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Samlet set er der generel høj tilfredshed med familierådgivningen hos kvinderne. 89 procent af kvinderne er således tilfredse, og 8 procent er nogenlunde tilfredse. Kun 3 procent er samlet set mindre tilfredse eller ikke tilfredse (Se Tabel 4).

Tabel 4. Andel af kvinder fordelt efter tilfredshed med familierådgiverordningen alt i alt. 2009-2010.

	Tilfreds	Nogenlunde tilfreds	Mindre tilfreds	Ikke tilfreds
Hvor tilfreds er kvinden alt i alt med familierådgivningsordningen	89%	8%	2%	1%

Antal: 99 kvinder. Datakilde: Spørgeskemaevaluering af familierådgivningsordningen.

Ud over at svare på spørgsmålet vedrørende tilfredshed, har nogle af kvinderne valgt at knytte en kommentar til deres svar. Generelt beskriver kvinderne familierådgiveren i rosende vendinger som eksempelvis denne kvinde:

”Jeg har fået støtte af min familierådgiver (...) - Hun har været en kæmpe støtte for mig, således at jeg har formået at finde ud af de muligheder, der kan være at trække på i en sårbar periode for mig og mine tre børn. Hun har været med til møder - sendt pjecer om

forskellige tiltag jeg kunne søge - Hjulpet med ansøgninger og støttet med psykisk at bakke mig op”

En anden kvinde skriver:

”Jeg er utrolig taknemmelig for at min rådgiver har fulgt mig de sidste seks måneder, som har været sværest. Hun har været der for mig på alle tænkelige måder. Tusind tak!”

Samtidig er der også enkelte kvinder, der ikke har været helt tilfredse, som eksempelvis denne kvinde, hvor utilfredsheden er bundet op på, at der ikke har været tilstrækkelig opfølgning og kontakt:

”(…) Familierådgiveren gik ud fra, at jeg ikke havde brug for mere støtte, da jeg ikke kontaktede hende. Men faktisk kunne jeg godt have haft brug for mere kontakt i de sidste par måneder, jeg havde tilbage. Det er noget med, at det var muligt med et halvt år, - og vi havde mest kontakt de første fire måneder. I starten hver fjortende dag og så ebbede det mere og mere ud! Nok også fordi at jeg ikke er så god til selv at bede om hjælp og være opsøgende! Så det jeg har været mindre tilfreds med, og det jeg haft brug for er, at familierådgiveren havde været mere opsøgende i stedet for at gå ud fra, at fordi hun ikke hørte fra mig, var alt okay! Og ellers har jeg været "nogenlunde tilfreds" med forløbet.”

Konklusion

Undersøgelsens resultater viser, at kvinderne generelt er meget positive i forhold til familierådgiverens indsats. Mellem 2/3 og 4/5 svarer igennem hele spørgeskemaet, at de får den relevante hjælp, og at de er tilfredse med den hjælp, de får. Der er en større usikkerhed i forhold til kvindernes vurdering af, om de føler sig i stand til selv at søge den rette hjælp og støtte i kommunen efter familierådgiverens indsats, og om de oplever, at de praktiske forhold er på plads ved familierådgivningens afslutning.

Analysen viser også, at kvinderne klarer sig bedre ved familierådgivningens afslutning på en række af de områder, hvor de får rådgivning og støtte, når familierådgiveren vurderer det i spørgeskemaet²⁷. Fx svarer familierådgiverne for 80 procent af kvinderne ved familierådgivningens afslutning mod 68 procent ved familierådgivningens start, at kvinderne har venner og familie at støtte sig til. Dette resultat er dog tankevækkende i forhold til den kvalitative analyse, hvor kvinderne generelt oplyser at have et meget spinkelt netværk at støtte sig til.

---

²⁷ Ideelt set er besvarelsen af spørgeskemaet udarbejdet af familierådgiveren og kvinden i fællesskab både ved familierådgivningens opstart og ved afslutning af forløbet.

For 67 procent af kvinderne svarer familierådgiveren ved familierådgivningens afslutning, at kvinderne har overblik over egen økonomi mod 46 procent ved familierådgivningens start. For 79 procent svarer familierådgiverne ved familierådgivningens afslutning, at kvinderne kan klare sig selv økonomisk mod 66 procent ved familierådgivningens start. 85 procent af kvinderne er etableret i egen bolig ved familierådgivningens afslutning mod 42 procent ved familierådgivningens start. 56 procent af børnene har fået psykologbehandling ved familierådgivningens afslutning, mens kun 22 procent af kvinderne selv har modtaget behandling hos en psykolog.

Som tidligere nævnt, kan der dog ikke konkluderes, at forbedringerne i kvindernes situation skyldes familierådgiverens indsats. Krisecentrenes indsats og en lang række andre forhold kan have været medvirkende til de positive forandringer, der er sket i mange af kvindernes liv.

Kapitel 6. Familierådgivernes erfaringer

Dette kapitel bygger på erfaringer fra familierådgiverne indsamlet på netværksmøder samt per telefon og mail i perioden januar 2009 til december 2010. Det følgende bygger således på referater fra netværksmøderne samt på mails og telefonsamtaler.

Hovedfokus i kapitlet er på de udfordringer, familierådgiverne er stødt på undervejs i de 2½ år, familierådgivningsordningen har eksisteret. Det har naturligt været de udfordrende sider af sagen, der har været størst behov for at tage op til afklaring, fælles drøftelse, sparring og erfaringsudveksling på netværksmøderne, hvorimod der ikke har været det samme behov for at drøfte de positive sider af sagen. Der har omvendt også været udvekslet positive erfaringer omkring familierådgivningens organisering, hvad der fungerede godt i forhold til samarbejde med krisecentrene mv. Disse temaer er berørt i tidligere afsnit om organisering og rammer for familierådgivningen.

Familierådgiverne ser familierådgivningen som et godt og nødvendigt tilbud til voldsramte kvinder, der er på vej til at skulle skabe sit et nyt liv efter krisecentret. Selv om der har været mange udfordringer undervejs for at få ordningen sat i system og defineret, er tvivlsspørgsmålene hos kommunerne klart aftaget i løbet af de 2½ år, ordningen har eksisteret. De udfordringer, der har været tilbagevendende og fælles for familierådgiverne undervejs, er samlet i temaer nedenfor. Det er primært familierådgivernes oplevelser og erfaringer, der refereres i dette kapitel. Der, hvor det har været relevant, er krisecenterledernes opfattelser medtaget.

Betegnelsen familierådgiver skaber forvirring

Betegnelsen 'familierådgiver' kan virke misvisende og forvirrende. Den forvirrer både familierådgiverne, andre fagpersoner og de kvinder, der skal modtage ydelsen. For det første har der i mange år været familierådgivere i kommunernes Børne- og Familieafdelinger, som har en anden funktion, og det er dem, de fleste fagpersoner og borgere forbinder med betegnelsen 'familierådgiver'. Kvinderne i målgruppen kan derfor have en familierådgiver i kommunen i forvejen, når de kommer på krisecenter med deres børn. For det andet er betegnelsen 'familierådgiver' ikke beskrivende for den funktion, der skal udfyldes, idet familierådgiveren efter § 109 stk. 4 i serviceloven er en koordinerende og tværgående funktion.

'Koordinerende familierådgiver', 'familiekoordinator', 'tovholder', 'case-manager' og 'koordinator' er foreslået af familierådgivere (og andre aktører i feltet) som alternative betegnelser. Alle disse betegnelser vil i langt højere grad referere til den funktion rådgiveren udfylder. Det er derfor en klar anbefaling at betegnelsen 'familierådgiver' ændres til fx 'familiekoordinator' eller 'koordinerende familierådgiver'.

Placering af ansvar for familierådgivningen

Forpligtigelsen til at yde familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter ligger hos kommunalbestyrelserne, og familierådgivningen skal gives af en familierådgiver, der har kompetence til at handle på kommunens vegne. Med denne praksis er det lovens intention at sikre, at voldsramte kvinder med børn får den hjælp og støtte, de har behov for og ret til fra det kommunale hjælpesystem, og at der er sikret en brobygning mellem de forskellige instanser og forvaltningsgrene, der kan være involveret i kvindens og børnenes sager. Ikke mindst på det tidspunkt hvor den voldsramte kvinde skal etablere sig i en ny tilværelse efter et ophold på et krisecenter.

En række tvivlsspørgsmål hos kommunale ledere og krisecenterledere drejede sig det første år om hvem, der skulle varetage familierådgivningen. Dels om hvilken kommune, der havde pligt til at yde familierådgivning, og dels om hvilken afdeling eller forvaltningsgren, der skulle påtage sig opgaven i den enkelte kommune og, om opgaven evt. kunne udliciteres til krisecentrene. Flere krisecentre og kommuner argumenterede for dette ved lovens ikrafttræden.

Krisecentrene argumenterede for at få familierådgivningsfunktionen lagt på krisecentrene, da de betragtede familierådgiverens opgaver som en del af krisecentrenes kerneydelse. LOKK siger i en henvendelse til Velfærdsministeriet²⁸ i november 2008, at familierådgivningen ses som et vigtigt og positivt tilbud til voldsudsatte kvinder med børn på krisecenter. LOKK efterspurgte på det tidspunkt en model, hvor kommunerne fik mulighed for at udlicitere opgaven til krisecentrene og foreslog afprøvning af forskellige modeller for familierådgivningsordningen.

Der var også kommuner, der i begyndelsen ønskede at udlicitere familierådgivningen til krisecentrene, der måske hidtil havde været den primære aktør i forhold til voldsudsatte kvinder i kommunen. Efter det blev klart for alle, at familierådgivningen skulle placeres hos en myndighedsperson i kommunen, har kommuner og krisecentre efterfølgende og med forskellig hast og succes samarbejdet om/arbejdet på at løse opgaven. Se tidligere afsnit om organisering.

Andre tvivlsspørgsmål fra kommunerne vedrørte tidligt i implementeringsperioden hvilken afdeling, der skulle varetage opgaven i kommunen, og om opgaven kunne løses af flere familierådgivere i den samme kommune. Blandt andet fordi følgende budskab blev formidlet til kommunerne ved begyndelsen af ordningens implementering:

"Det forudsættes, at familierådgiveren er én erfaren sagsbehandler, evt. med én stedfortræder, som på deltid varetager familierådgivningen, med organisatorisk placering i kommunens børne- og unge/familieafdeling. Rådgivningen kan således ikke

---

²⁸ Nu Socialministeriet

varetages af et team. Rådgiveren skal have kendskab til, og være kendt i de forskellige afdelinger i forvaltningen, så vedkommende kan agere effektivt i forvaltningen.”
(Kilde: Evalueringsdesign til denne evaluering godkendt af Velfærdsministeriets departement i 2008)

Kommunerne har dog organiseret familierådgivningen på forskellig vis som beskrevet i det tidligere afsnit om organisering. Her fremgår det, at ordningen primært er placeret i Børne- og Familieafdelinger i kommunerne (26 ud af 37) men også placeret i andre forvaltningsgrene. I nogle kommuner er der fra to og op til fem familierådgivere, der deles om at yde familierådgivning. Det vigtigste har her været, at det var den samme familierådgiver, der fulgte den enkelte kvinde i et forløb.

Familierådgiverne oplever det som en fordel at være minimum to familierådgivere i samme kommune, da de så kan sparre med hinanden, og da det er for sårbart at være alene om opgaven. Det væsentlige er i den sammenhæng, at det er den samme familierådgiver, der gennemfører et forløb med en kvinde, og at denne person er en erfaren rådgiver, der er kendt i forvaltningen.

Nogle kommuner argumenterede i starten for det u hensigtsmæssige i, at beliggenhedskommunen for krisecentret skulle yde familierådgivning til kvinder fra andre kommuner. Dette var ikke mindst i forhold til kvinder, der flyttede langt væk fra krisecenterkommunen efter krisecenteropholdet, og som skulle følges i et halvt og op til et helt år i egen bolig.

Nogle kommuner, fx Odense ønskede, efter det første år med familierådgivning, selv at varetage familierådgivningen for egne borgere (kvinder med børn), der var på krisecenter udenfor kommunen, men som havde til hensigt at vende tilbage til Odense igen. Dette gav anledning til frustration i andre beliggenhedskommuner for krisecentre, der mente at "have retten" til at yde familierådgivning til de kvinder med børn, der var på krisecenter i den pågældende kommune. Problematikken var her et spørgsmål om ressourcer og tildelte timer til familierådgiverne, der i en periode oplevede at "mangle kvinder" i forhold til de tildelte ressourcer til opgaven. En kommune indgav en klage til Det Sociale Nævn i en sådan sag.

Mangel på ledelsesopbakning og få kvinder i ordningen

Nogle familierådgivere fortalte, at de fra ordningens start fik tildelt familierådgivningen som ekstraopgave uden kompensation eller reduktion i forhold til øvrige opgaver. Disse familierådgivere oplevede at have manglende tid til at løse opgaven tilfredsstillende, indtil dette vilkår blev ændret efter et stykke tid.

Flere familierådgivere gav i starten udtryk for, at deres ledelse ikke prioriterede implementering af opgaven, og at det i høj grad var op til den enkelte familierådgiver selv at

finde svar på diverse tvivlsspørgsmål og definere familierådgivningens indhold og udstrækning selv.

Flere rådgivere fik ganske få kvinder henvist til familierådgivning det første år og undrede sig over dette. Det kan skyldes forskellige forhold: fx at familierådgiveren ikke nåede at få kontakt til kvinden, før hun var flyttet fra krisecentret igen, at kvinden flyttede til et andet krisecenter eller en familiebehandlingsinstitution, at krisecentret ikke henviste kvinderne til familierådgiveren, eller at kvinderne af forskellige grunde ikke ønskede at modtage tilbuddet. I LOKK årsstatistikken fra 2009 står der om den primære årsag til, at kvinderne ikke har modtaget familierådgivning:

”Det er estimeret, at 31 procent af de kvinder, der har børn med på krisecenter, har modtaget eller lavet aftale om familierådgivning efter servicelovens § 109, stk. 4. Den overvejende grund til at kvinderne ikke har modtaget familierådgivning er, at kvinden flyttede fra krisecentret, inden hun blev orienteret om sin ret til familierådgivning.”

(Kilde: LOKK årsstatistik 2009:6)

Der står også om kvindernes opholdstid på krisecenter, at 14 procent af kvinderne højst var på krisecenter i et døgn, mens 65 procent af kvinderne opholdt sig på et krisecenter i mindst en uge. En fjerdedel af kvinderne opholdt sig på krisecenter i op til 3 døgn, og en fjerdedel af kvindernes ophold varierede mellem 4 og 14 døgn.

(Kilde LOKK årsstatistik 2009:6)

Alle kvinder på krisecenter har behov for en familierådgiver

Familierådgiverne og krisecenterlederne er enige om, at alle voldsramte kvinder på krisecenter har behov for en koordinator på deres sag, også selv om de falder uden for målgruppen for familierådgivningsordningen. Dvs. kvinder, der ikke har deres børn med på krisecenter²⁹, gravide kvinder og kvinder uden børn. Det opleves som problematisk fra krisecentre og familierådgivere, at kvinder, der bor på krisecenter samtidigt, får forskellige tilbud og oplever en forskelsbehandling. De adspurgte fagpersoner pointerer, at alle kvinder, der skal udsluses fra et krisecenter, har brug for at få et tilbud om en koordinator på deres sag.

Notatpligt

Et andet tvivlsspørgsmål har været vedrørende notatpligt i kvindernes sager. Igen fortæller familierådgiverne om forskellig praksis kommunerne imellem. Nogle familierådgivere noterer i krisecentrenes journaler (på de kommunale krisecentre), andre noterer i kvindens sag i den forvaltning, hvor de er placeret, og andre igen noterer i et eget opbygget system eller noterer ingenting, medmindre der skal iværksættes en

---

²⁹ Denne gruppe er, som tidligere nævnt, nu berettiget til familierådgivning efter § 109 stk. 4 ifølge Vejledning 4 til serviceloven fra februar 2011, Ministerialtidende, 2011

foranstaltning eller tildeles en ydelse. Der er generelt ikke adgang til systemerne på tværs af krisecentre og kommunale forvaltninger.

I 2009 blev der sendt en orienteringsskrivelse til kommunerne med retningslinjer for familierådgivningen fra Socialministeriets departement og Servicestyrelsen. Her står om familierådgivernes notatpligt:

"Med hensyn til familierådgiverens sagsbehandling er denne en del af forvaltningens almindelige sociale sagsbehandling, jf. forvaltningsloven og retssikkerhedsloven. Derfor vil de almindelige bestemmelser om tavshedspligt, journal- og notatpligt, etc. også gælde for familierådgivere. Den voldsramte kvinde kan være anonym i henseende til råd og vejledning, ligesom kvinder på krisecentre har ret til at være anonyme. Kvinden må imidlertid opgive sin anonymitet, hvis hun søger om forsørgelse eller andre ydelser." (Kilde: Orientering om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecentre, 2. februar 2009, Socialministeriet og Servicestyrelsen)

På trods af de udsendte retningslinjer har punktet givet grund til spørgsmål hos familierådgiverne og som nævnt, er praksis blandt kommunernes familierådgivere forskellig.

Mellemkommunal refusion

Mellemkommunal refusion, beregning af timepris, betaling for tid brugt på transport til kvinden osv. har været tilbagevendende temaer for spørgsmål blandt familierådgiverne. Der er fx rejst spørgsmål som: Hvor skal familierådgiveren sende regningen hen i forhold til kommunens egne borgere? Hvor skal timeforbruget registreres? Hvad skal timetaksten være? Hvad hvis kvindens oprindelige opholdskommune ikke vil betale for familierådgivningen? Hvornår skal familierådgiveren begynde at tælle anvendte timer i forhold til transport til kvindens bopæl?

Besvarelse af spørgsmål på netværksmøderne samt udsendelse af opsamlende notater har været med til at afklare tvivlsspørgsmål undervejs. I et udsendt notat til kommunerne redegøres for de økonomiske beregninger for ordningen som følger:

"Ifølge Landsorganisation af Kvindekrisecentres (LOKK) årsstatistik for 2006 havde 1.167 kvinder barn/børn med på krisecenter. I alt opholdt 2.080 børn sig på krisecenter i 2006. Det antages, at et familierådgivningsforløb i gennemsnit vil strække sig over 6 måneder, men at en mindre del af familierne er så hårdt belastede, at de vil have behov for et forløb på 12 måneder.

Det vurderes, at familierådgiveren i gennemsnit vil skulle bruge 2 timer pr. forløb om ugen. Tallet dækker over, at tidsforbruget sandsynligvis vil være størst i starten og med tiden blive mindre. Med udgangspunkt i en socialrådgivers timeløn på 314,50 kr. inkl. 20 pct. overhead (2008-pl) bliver prisen for et 6 måneders forløb 16.354 kr. Et forløb på 12 måneder for de hårdest belastede familier vil koste 32.708 kr.

Det antages (i forhold til den økonomiske beregning³⁰), at 90 pct. af kvinder med børn på krisecenter vil tage imod tilbuddet om familierådgivning, og at 10 pct. har behov for et længere forløb. De årlige udgifter som følge af forslaget vil være:

(945 kvinder * 16.354 kr.) + (105 kvinder * 32.708 kr.) = 18,9 mio. kr. Da der er 50 pct. statsrefusion på foranstaltninger efter servicelovens § 109, vil halvdelen af ovenstående udgifter være statslige. Kommunerne er blevet kompenseret for udgiften jfr. tidligere om forhøjelse af bloktilskuddet i 2008–2011.”

(Kilde: DUT-notat om Ændring af lov om social service (Styrket indsats over for kvinder og børn på krisecentre, Velfærdsministeriet, 9. maj 2008.)

Ovennævnte økonomiske beregning³¹ har været anvendt løbende til at afklare spørgsmål om timeberegning mv., og notatet er rundsendt til alle familierådgivere. Kommunerne afregner dog ikke ydelsen familierådgivning med den samme takst.

Afgrænsning af familierådgivningen

Familierådgiverne har fra begyndelsen oplevet det vanskeligt at afgrænse familierådgivningens udstrækning både i forhold til opgaver, tid og geografi. Og det gør de til dels stadig, selv om opgaven er blevet mere klar i løbet af de første to år.

I lovtæksten står, at familierådgivningen gives i forhold til bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsen mv. og at den skal understøtte de enkelte dele i kommunalbestyrelsens øvrige tilbud. Denne formulering efterlader plads til fortolkning for familierådgiverne. Som beskrevet i tidligere afsnit, yder familierådgiverne en helhedsorienteret støtte og rådgivning på mange forskellige planer og også inden for andre områder end dem, der eksplicit nævnes i lovtæksten.

Det har været vanskeligt for den enkelte familierådgiver at vurdere, om en problemstilling skulle løses af familierådgiveren selv, eller om opgaven evt. burde løses af en anden. Desuden opleves det jævnligt som vanskeligt at afslutte kvindernes forløb, fx fordi familierådgiveren er en af kvindernes få voksne sparringspartnere, eller fordi kvinderne fortsat har behov for hjælp, som en almindelig sagsbehandler ikke har mulighed for at yde i forhold til de givne ressourcer. I disse tilfælde må man formode, at familierådgiveren og/eller kvindens sagsbehandler vurderer, om kvinden har behov for yderligere støtte/hjælpeforanstaltninger ved familierådgivningens afslutning. Det opleves indimellem som vanskeligt for familierådgiveren at få overgivet kvinden på en fagligt tilfredsstillende måde til en socialrådgiver/familierådgiver i den nye bopælskommune.

---

³⁰ Teksten i parenteser er medtaget, da det ikke er et succeskriterium for Familierådgivningsordningen, at 90 procent af kvinderne modtager tilbuddet. De 90 procent er alene et udtryk for, hvordan den økonomiske beregning er foregået. Dette er undersøgt af Socialministeriets departement.

³¹ Økonomisk beregning (DUT-notat) om ændring af lov om social service (styrket indsats for kvinder og børn på krisecentre) er indsat i rapporten som Bilag 1

En familierådgiver påpeger endvidere et misforhold mellem lovteksten, hvor der står at *"familierådgivningen iværksættes, når forberedelsen til udflytning fra boformen (krise-centret) påbegyndes"* og gives *"indtil kvinden og børnene er etableret i egen bolig"*, sammenholdt med den berammede gennemsnitlige tidsperiode, der kan strække sig i op et halvt år efter rådgivningens start, og i særlige tilfælde i op til et år. Familierådgivningen er primært tiltænkt som støtte i den periode, hvor kvinden og børnene er flyttet ud i egen bolig, og kan strække sig i op et halvt år derfra.

Kvinder på processuelt ophold

Nogle familierådgivere på kommunale krisecentre i de store byer har oplevet problematikker vedrørende kvinder, der er i landet på processuelt ophold. Det vil sige, at deres sag om opholdstilladelse i landet er under behandling af udlændingemyndighederne. Nogle kommuner vil ikke betale for disse kvinders ophold på krisecentret, og der er tvivl om, hvorvidt disse kvinder har ret til ydelser efter serviceloven som fx familierådgivning.

Samarbejde mellem krisecentrene og familierådgiverne

Det opleves afgørende for funktionen af familierådgivningsordningen, at der er et godt samarbejde mellem familierådgiveren og krisecentret i den enkelte kommune. I nogle kommuner har det taget tid og krævet en del ressourcer at få dette samarbejde op at stå og i enkelte kommuner er det ikke lykkedes indenfor de første to år. I dag giver hovedparten af familierådgiverne udtryk for at have et godt samarbejde med krisecentrene, mens nogle krisecenterledere er mere forbeholdne ift. samarbejdet. I én kommune siger familierådgiver og krisecenterleder samstemmende, at der aldrig er kommet et samarbejde op at stå med den konsekvens, at der kun er ydet familierådgivning i meget begrænset omfang i den pågældende kommune.

På de kommunale krisecentre, der har valgt at ansætte familierådgiveren på krisecentret, er familierådgivningsfunktionen blevet oplevet som en meget positiv ressourcetilførsel til krisecentret og kvinderne.

Hvor der er opnået et godt samarbejde mellem familierådgiver og krisecenter med en klar rolle- og ansvarsfordeling, og hvor familierådgiveren kommer fast på krisecentret og/eller til overdragelsesmøder i forbindelse med kvindens udflytning, fungerer familierådgivningen efter hensigten og uden de store problemer.

Fremadrettet er udfordringen, at få familierådgivningen ind i de nye rammer efter den omtalte lovændring fra 1. august 2010, hvor alle landets kommuner skal have en familierådgiver, der skal samarbejde med krisecentrene rundt omkring i landet. Desuden skal de 37 beliggenhedskommuner for krisecentre, der har opbygget et system, justere samarbejdsmodeller og organiseringen af familierådgivningen, ligesom de skal oparbejde nye rutiner for delegeringsaftaler mv. kommunerne imellem.

Kapitel 7. Krisecentrenes perspektiv

På et ledermøde i november 2010 ytrede krisecenterlederne ønske om at bidrage mere systematisk til evalueringen af familierådgivningsordningen. Der blev derfor udarbejdet et kort spørgeskema³² til krisecenterlederne, der primært var konstrueret, så der ikke var faste svarkategorier, men mulighed for at skrive fritekst om erhvervede erfaringer med familierådgivningen. Det er derfor ikke muligt at arbejde med kvantiteten i besvarelsenerne, men derimod at vise bredden i krisecenterledernes erfaringer. Det følgende er en bearbejdning af krisecenterledernes besvarelser om familierådgivningen.

Spørgeskemaerne blev udsendt og indsamlet i december 2010. 20³³ ud af 36 relevante krisecentre under LOKK svarede på spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 55 procent.

Der er 4 kommunale³⁴ og 16 private/selvejende krisecentre med driftsoverenskomst med kommunerne, der har besvaret spørgeskemaet. 14 ud af de 20 krisecenterledere svarer ja til, at familierådgivningen er et godt tilbud til kvinderne, mens én svarer nej. 5 svarer "ved ikke" på, om familierådgivningen er et godt tilbud. Disse 5 skriver samtidig, at familierådgivningsordningen har haft den positive effekt, at der er kommet et øget fokus på området i kommunerne.

Det krisecenter, der svarer nej til, at familierådgivningen er et godt tilbud, oplever, at det er ressourcekrævende at sikre kontakten mellem familierådgiver og kvinde og mener selv at kunne levere ydelserne hurtigere og mere kvalificeret.

De 5 krisecentre, der svarer "ved ikke" på, om familierådgivningen er et godt tilbud, afventer, hvordan familierådgivningsordningen kommer til at fungere efter tidligere omtalte lovændring. De opfatter intentionerne med familierådgivningen som gode, men har kun få positive erfaringer. Disse 5 skriver bl.a., at opgaven ikke prioriteres i kommunen, og at loven ikke udmøntes, som den er tiltænkt. Et af de 5 krisecentre, har enkelte erfaringer med "et i princippet godt tilbud".

Fordele ved familierådgivningen før lovændringen 1. august 2010

Det følgende afsnit viser bredden i krisecenterledernes svar. De krisecenterledere, der svarer ja til, at familierådgivningen er et godt tilbud, begrundet det med følgende i uprioriteret rækkefølge:

---

³² Spørgeskemaet er vedlagt som Bilag 4

³³ Bornholm, Boligfondens Krisecenter, Esbjerg, Frederikshavn, Frederiksberg, Helsingør, Herfølge, Hjørring, Holstebro, Horsens, Hillerød, Kalundborg, Kvindehemmet Jagtvej, Odense, Ringsted, Roskilde, Sønderborg, Vejle, Ålborg og Århus.

³⁴ Roskilde, Odense, Frederikshavn og Herfølge.

Det er en fordel for kvinderne:

- At få mulighed for at få en sammenhængende, koordineret og kontinuerlig støtte fra en myndighedsperson, der har kendskab til lovgivningen og det sociale system
- At få mulighed for at opbygge tillid til familierådgiveren, mens kvinden er på krisecentret. Dvs. at familierådgiver og kvinde møder hinanden inden kvindens udflytning fra krisecentret
- At familierådgiveren kan være med til at skabe en god kontakt mellem borgeren og de relevante myndighedspersoner i kommunen
- At familierådgiveren kan være bindeled mellem de offentlige instanser
- At familierådgiveren kan give kvinden tryk under og efter opholdet på krisecentret
- At familierådgiveren kan være med til at forebygge "tilbagefald" til voldsudøveren i en periode, hvor kvinden er ensom og har kaos i sit liv
- At kvinderne får mulighed for at have en samtalepartner i den første svære tid efter krisecenteropholdet

Det er en fordel for krisecentrene (og kvinderne):

- At de samme familierådgivere sikrer en ekspertise på området i kommunen
- At krisecentret kan overlevere den nødvendige information om kvinden til en relevant fagperson i kommunen i forbindelse med udskrivning
- At familierådgiveren følger op på de nødvendige og iværksatte indsatser fra krisecentret
- At familierådgivningen, når den fungerer, sparer arbejde for krisecentrets medarbejdere. Det frigiver tid til volds- og krisebearbejdning til medarbejderne på krisecenteret
- At familierådgiveren fysisk er til stede på krisecentret en eller flere dage om ugen i forhold til samarbejdet med krisecentret
- At der er en klar rolle- og ansvarsfordeling mellem krisecenter og familierådgiver, så der fx ikke laves dobbeltarbejde

En enkelt ud af de 20 krisecenterledere, der har svaret på spørgeskemaet, skriver:
"Familierådgiveren er et fantastisk supplement til krisecentrets øvrige tilbud."

Ulemper ved familierådgivningsordningen set fra krisecenterperspektiv

2 krisecenterledere skriver, at de ikke oplever nogen ulemper ved familierådgivningen. De øvrige 18 krisecenterledere har oplevet en række udfordringer/ulemper ved familierådgivningsordningen igennem de første to år. I det følgende er udfordringerne tematiseret og skrevet i sammendrag:

Strukturelle barrierer i kommunerne

I nogle kommuner har det taget lang tid at få ansat en familierådgiver. Jævnfør tidligere afsnit har det taget op til 2 år i nogle kommuner, hvor ordningen ikke har fungeret. I nogle kommuner er familierådgiverne ikke erfarne socialrådgivere, som det er hensigten med loven, og i nogle kommuner har der været en hyppig udskiftning på posten.

I opstartsfasen oplevede krisecentrene familierådgivere, der havde for få timer afsat til opgaven. Ét krisecenter skriver, at familierådgivningen i realiteten kun har fungeret optimalt for kvinder fra beliggenhedskommunen. Nogle krisecentre skriver, at det har været tidskrævende at samarbejde med familierådgiveren, og at det har virket som dobbeltarbejde for dem.

Krisecentrene har fra start oplevet en stor forskel på kommunernes definition af opgaven jf. tidligere beskrivelse, og det har været svært at få overblik over, hvad familierådgivningen indeholder i de forskellige kommuner. Der er også forskel på, hvornår i en kvindes forløb familierådgiveren kommer ind i billedet. Dette opleves uklart defineret i lovtæksten, hvor der står ”*Rådgivningen iværksættes, når forberedelsen til udflytning fra boformen påbegyndes og indtil kvinden og børnene er etableret i egen bolig*”. Denne mulighed for fortolkning af lovtæksten medfører et uensartet tilbud om familierådgivning til kvinderne i de forskellige kommuner. Hvis familierådgiveren først møder kvinden ved udflytning fra krisecentret, betyder det fx, at det er krisecentret, der har hjulpet kvinden med at skaffe en ny bolig.

Samarbejdet mellem krisecenter og familierådgiver er afgørende

Et velfungerende samarbejde mellem krisecenter og familierådgiver er afgørende, for at sikre en god overdragelse af kvindens sag fra krisecentret med videreformidling af alle relevante oplysninger om kvinde og børn til familierådgiveren. Familierådgiveren skal følge op på krisecentrets iværksatte tiltag, og fra et krisecenterperspektiv kan familierådgiveren i nogle tilfælde forsinke beslutningstagen i forhold til kvinden. Enkelte krisecenterledere oplever det svært at opretholde et kontinuerligt samarbejde med familierådgiveren, og efterlyser en klar rolle- og ansvarsfordeling. Hvor der ikke afholdes systematiske overdragelsesmøder, kan vigtig information om kvinderne let gå tabt.

5 ud af 20 krisecenterledere svarer, at de har gode erfaringer fra samarbejdet med familierådgiveren, 7 svarer, at de både har gode og dårlige erfaringer, 4 svarer, at de har dårlige erfaringer fra samarbejdet med familierådgiveren, og 4 svarer 'ved ikke'.

Disse svar tyder på, at det ikke er så mange kommuner og krisecentre, der endnu har fået et velfungerende samarbejde op at stå.

Ét krisecenter oplever manglende støtte til kvinderne fra familierådgiveren til at skrive diverse ansøgninger og skemaer, som familierådgiveren "bare" udleverer til kvinden. Det bliver derfor tidsbesparende for krisecentret selv at rådgive kvinden og handle, hvorfor det pågældende krisecenters leder udtrykker, at de ligeså godt selv kan løse opgaven fra starten.

Familierådgivning som en del af en samlet efterværnsindsats

Det pointeres af flere krisecenterledere, at familierådgivningen bør ses som et led i en samlet efterværnsindsats, der optimalt set er koblet tæt til krisecentret. Det ses som en forringelse af tilbuddet til kvinderne, hvis familierådgivningen kommer til at erstatte krisecentrenes efterværnstilbud og tilbud om socialrådgivning, frem for at være et supplement og en forlængelse af krisecentrenes indsats. I nogle tilfælde fortsætter kvinderne med kontakt til krisecentret efter udskrivning i stedet for at benytte tilbuddet om familierådgivning.

Kapitel 8. Familierådgivning fra kvindernes perspektiv

Der er til evalueringen interviewet 11 kvinder, der har modtaget familierådgivning, fordelt rundt i landet. Kvinderne er interviewet i eget hjem (8), på krisecentret, hvor de havde boet sidst (2) og en kvinde er interviewet per telefon. Ét af interviewene er gennemført med tolk.

Kontakten til kvinderne er etableret gennem familierådgiverne, da krisecentrene generelt har en politik om ikke at opsøge kvinder, der er udskrevet fra krisecentret. Dette kan have den bias, at familierådgiverne har peget på rådgivningsforløb, de selv har set som vellykkede. Det kan betyde, at der kan være utilfredse/kritiske kvinder, der ikke er blevet sat i forbindelse med evaluator. Det er med dette forbehold, det følgende kapitel skal læses. Derudover var det få kvinder, der ønskede eller magtede at medvirke i et interview, hvorfor de kvinder, der meldte sig som informanter, blev interviewet.

Baggrundsoplysninger om kvinderne

Alder: Kvinderne var mellem 28 og 44 år. Aldersgennemsnit for kvinderne var 37 år.

Etnicitet: 6 af kvinderne havde etnisk minoritetsbaggrund (Afghanistan, Algeriet, Marokko, Indien, Tyrkiet og Pakistan) og deres mænd ligeså. Heraf havde én mand flygtningebaggrund. Ud af de 6 kvinder med etnisk minoritetsbaggrund var 5 indgået i arrangerede ægteskaber med deres tidligere mænd. Flere i en meget ung alder.

5 af kvinderne var etnisk danske. 4 af dem havde etnisk danske eks-partnere/-mænd, mens en af de danske kvinders tidligere mand havde etnisk minoritetsbaggrund.

Børnene: De 11 kvinder havde mellem 1 og 6 børn. To kvinder havde 1 barn, fem kvinder havde 2 børn, tre kvinder havde 3 børn og én kvinde havde 6 børn. 21 af de i alt 27 børn var under 18 år. 3 kvinder havde børn med handicap eller en kronisk sygdom.

I enkelte af de 11 familier havde børnene selv været udsat for fysisk vold. Alle børnene havde været udsat for psykisk vold. Dels ved at se deres mor blive udsat for vold og dels ved selv at blive råbt af, truet eller, de havde oplevet voldsudøveren smide ting rundt i lejligheden. Ét barn havde været udsat for seksuelt krænkende adfærd fra voldsudøver. Ét mindre barn var blevet udsat for spark, mens det lå på gulvet.

10 af kvinderne beskriver gennem interviewene deres børn, som børn og unge med psykologiske/ psykosociale og psykosomatiske vanskeligheder i forskellig grad og med behov for særlig støtte af forskellig art. Ét af de unge teenagebørn havde forsøgt at

begå selvmord. To teenagebørn var anbragt på Ungdomspension, og ét barn havde været anbragt i en aflastningsfamilie.

Flere af børnene havde det psykisk svært i skolen. Nogle ville ikke gå i skole, og flere af børnene havde skiftet skole pga. mobning, mistroivsel eller som konsekvens af flytning af bopæl. Flere af de større børn havde støttekontaktperson nogle gange om ugen i hjemmet. 9 ud af 11 kvinder havde modtaget psykologhjælp til ét eller flere af deres børn. 1 barn gik i specialbørnehave pga. udviklingshæmning, og 3 børn gik i heldagsskoletilbud.

Voldsudøver: I 10 ud af 11 tilfælde var voldsudøver far til de hjemmeboende børn³⁵. I 2 af disse 10 tilfælde var svigerfamilien ydermere medvirkende til volden (begge i etniske minoritetsfamilier). I det sidste tilfælde var det kvindens eks-mand (ikke biologisk far til børnene), der var voldsudøver.

I 3 ud af 5 tilfælde blandt de etnisk danske kvinder havde volden ofte en sammenhæng med indtagelse af alkohol hos voldsudøver. I et tilfælde havde kvinden selv et alkoholproblem.

I ét tilfælde var volden startet efter voldsudøver havde været udsendt i krig med konstateret PTSD³⁶ som følge, og i ét andet tilfælde havde manden fået stillet en psykiatrisk diagnose, efter volden var startet. Én voldsudøver havde endvidere en traumatiseret flygtningebaggrund.

Forsørgelsesgrundlag: De 11 interviewede kvinders forsørgelsesgrundlag fordeler sig således på interviewtidspunktet:

- 2 af kvinderne modtog kontanthjælp/dagpenge: 1 var jobsøgende, 1 skulle starte i et aktiveringsprojekt
- 1 kvinde var tilmeldt et vikarbureau og arbejdede nogle få dage om ugen
- 2 kvinder havde arbejde. Den ene var på fuld tid, mens den anden arbejdede 30 timer om ugen med lønkompensation
- 1 kvinde var studerende
- 4 kvinder var langtidssygemeldte og
- 1 kvinde var førtidspensioneret

En af kvinderne havde fået udstrakt hjælp og støtte fra sin arbejdsplads til at forlade det voldelige forhold.

Økonomi: Samtlige interviewede kvinder havde svært ved at få økonomien til at hænge sammen. Flere af kvinderne havde stort set intet fået med sig fra det fælles hjem og havde skullet etablere sig forfra med alt indbo til sig selv og børnene. Nogle

---

³⁵ Én af kvinderne havde to voksne udeboende børn med en anden mand end voldsudøver.

³⁶ Post traumatisk stress disorder

havde fået hjælp til at skaffe indbo fra det lokale kvindenetværk i Dansk Røde Kors, mens andre gav eksempler på, at krisecentret eller familierådgiveren havde hjulpet dem med at søge fonde. En kvinde fortæller om sin økonomi:

"Det har været meget svært. Efter vi flyttede i lejlighed har ungerne og jeg haft 700 kr. om ugen at leve for. Og det hedder tøj, benzin, mad, is om søndagen, hvis vi skulle ned på havnen, - alt. Og sådan har det været. Havde jeg ikke haft nogen gode forældre, der har hjulpet mig, så havde det været svært."

Helbred: 7 ud af de 11 kvinder må betegnes ved en dårlig helbredstilstand. Det rækker fra beskrivelser af diagnoser og symptomer som: fibromyalgi, angst, generel utryghed, søvnproblemer, alvorlige rygproblemer, vejtrækningsproblemer, astma, allergi, mavesår, stress, forhøjet blodtryk, træthed, koncentrationsbesvær og uoverkommelighedsfølelse. En af kvinderne havde forsøgt at begå selvmord. En af kvinderne var i behandling for alkoholmisbrug.

En kvinde siger om sit helbred:

"Jeg kan ikke sove. Det er det, der er problemet i forhold til helbred. Jeg har gigt, diskusprolaps, depression og jeg har fået morfin pga. smerter. Og det kunne jeg ikke tåle. Lægen siger, jeg ikke skal opereres. Det kan skade mere. Jeg skal lave øvelser...(Suk!)."

De resterende 4 kvinder beskriver deres helbred som udmærket. Heraf har én af kvinderne dog en kronisk sygdom.

Opholdslængde på Krisecenter: De 11 kvinder havde opholdt sig mellem 1 og 14 mdr. på krisecenter. Den gennemsnitlige opholdstid for kvinderne var 5,9 måneder på krisecenter. To af kvinderne havde været på 3 henholdsvis 2 forskellige krisecentre i krisecenterperioden pga. sikkerhedshensyn. For en af kvinderne var det 3. gang, hun havde været på krisecenter.

I ét tilfælde fik en af kvinderne den besked fra sin oprindelige opholdskommune, da hun flyttede fra voldsudøveren, at hun kun kunne få betalt ophold på krisecentret i 14 dage. Hvis hun ikke inden 2 uger havde fået en anden bolig til sig selv og sine to børn, måtte hun flytte hjem til voldsudøveren eller finde en anden løsning. Resultatet blev, at krisecentret betalte kvindens ophold på krisecentret med det tilskud, kvinden selv kunne fremskaffe. Kvinden boede 5 måneder på krisecentret, til hun fik bolig i en ny kommune.

Kvindernes oplevelse af familierådgivningen

De 11 interviewede kvinder var alle altovervejende positive i forhold til familierådgivningen og den hjælp de havde modtaget. Ingen af dem havde forslag til forbedringer til familierådgiverens arbejde. Kun i ét tilfælde havde en kvinde været utilfreds med én ud af to forskellige familierådgivere, der havde hjulpet hende i forløbet. Flere af kvinderne udtrykte stor taknemmelighed for den hjælp og støtte, de havde modtaget både fra krisecentret og fra familierådgiveren, og flere kvinder nævner, at de ikke ville være kommet så langt i deres nye liv uden familierådgiverens hjælp og støtte. Ingen af kvinderne havde væsentlige kritikpunkter eller forhold, de ønskede skulle være anderledes i forhold til den familierådgivning, de havde modtaget.

For nogle af kvinderne har familierådgiveren været den eneste samtalepartner og et fast holdepunkt midt i ensomheden. En af kvinderne siger:

”Hun (familierådgiveren) fik mig ned på jorden, når jeg var oppe og køre, og hun har hjulpet mig med at se sagen fra to sider og forklaret, hvad der er mest hensigtsmæssigt. Hun kan se på mig, når hun kommer, hvordan det går lige i dag. Alt bliver smidt i hovedet på hende! X (familierådgiveren) har været meget vigtig som sparringspartner. Jeg har stort set ikke noget netværk, så jeg taler med X om alle mulige ting, fx om samvær, børneopdragelse osv. - .....(.....) og ja - vi har snakket om, at vi snart skal afslutte. Men jeg vil gerne have det forlænget. Jeg vil meget gerne have X med i retten om forældremyndighed. Hun er en fast støtte for mig. Og hun taler mig ikke bare efter munden. Men det kan godt bare være hver 14. dag.”

På de kommunale krisecentre, hvor familierådgiveren var ansat og fast placeret på krisecentret, havde kvinderne vanskeligt ved at skelne mellem den hjælp, de havde modtaget på krisecentret generelt fra medarbejderne, og den hjælp de havde modtaget fra familierådgiveren, mens de boede på krisecentret. For flere af kvinderne var en række indsatser og foranstaltninger iværksat fra krisecentret og efterfølgende fulgt op på af familierådgiveren i forbindelse med og efter udflytningen fra krisecentret.

Flere af kvinderne nævner familierådgiveren, som en tryghed og en livline, de altid kan ringe til, hvis ”det kokser”. Og det kan de, selv om forløbet principielt er afsluttet. En kvinde siger om sin familierådgiver:

” Men hvis X (støtte- og kontaktperson fra kommunen) ikke kan komme her mere, så vi jeg gerne have, familierådgiveren kommer her. For nu er hun næsten min familie (.....).”

For nogle af de kvinder, der havde fået bopæl nær krisecentret, havde krisecentret fortsat en vigtig funktion, hvis kvinderne havde behov for en snak, lidt selskab eller hjælp i tiden efter udskrivningen. Dette var dog ikke en mulighed for de kvinder, der var flyttet langt væk fra krisecentret.

En kvinde svarer på spørgsmålet, om hun kunne have fået den samme hjælp, hun fik fra familierådgiveren, ved selv at henvende sig i forvaltningen:

"....Jeg ville aldrig nogensinde selv gå til kommunen med de her problemer. Aldrig. Det ville være alt for mange tråde at skulle trække i på én gang, hvor man ikke havde én fast tråd at hive i."

Den samme kvinde fortæller om sit møde med kommunen:

"... Det er så svært med kommuner, for kommuner er jo ikke altid lige det, man ønsker sig. Så bliver du sendt til den ene, og så kan de ikke lige give dig svar, så skal du finde en anden, og så kan de heller ikke. Altså nogle gange så bliver man kostet rundt til ti forskellige skraldespande. - Nej nu må du ikke misforstå mig. Og til sidst så tænker man bare, jamen hallo, jeg spørger bare om en simpel ting, hvorfor kan I så ikke snakke sammen, I sidder jo overfor hinanden. Det kan da ikke være mig, der skal ringe til den ene og så den anden, og I kan ikke lige sige prøv lige at hør her, hun har det problem, kan vi hjælpe hende med det. Og hvor skal vi sende hende hen, hvis ikke vi kan hjælpe hende. Det er ikke fordi kommunen er dårlig, men det er fordi, de ved åbenbart heller ikke selv, hvor de skal sende tingene hen."

En af kvindernes forløb blev afsluttet af familierådgiveren efter 3 måneder. Dette var i overensstemmelse med kvinden, der fik besked om, at hun fik tilknyttet en kontaktperson til sit barn og en konkret sagsbehandler i den nye bopælskommune, der ville følge op på hendes sag. Denne opfølgning var efterfølgende udeblevet. På interviewtidspunktet var der gået nogle måneder, og kvinden kunne hverken komme i kontakt med sin sagsbehandler i kommunen eller kontaktpersonen. Den pågældende kvinde ville benytte "sin livline" efter interviewet og igen kontakte familierådgiveren og bede om hjælp til at få etableret en kontakt.

Tre af kvinderne stod overfor at skulle afslutte forløbet med deres familierådgiver på interviewtidspunktet og var betænkelige ved dette. De så familierådgiveren som en tryghed, der kendte dem og børnene og som altid ringede tilbage hurtigt, hvis hun ikke var til at få fat i. Det var en tryghed, at familierådgiveren kendte kvindernes problemer, og at hun kunne støtte eller hjælpe kvinderne med at tage handling. Dette stemmer overens med resultaterne fra den kvantitative analyse, hvor kvinderne gav udtryk for en vis usikkerhed i forhold til at skulle klare sig uden familierådgiverens støtte.

En vigtig funktion ved familierådgivningen for kvinderne var, at have et menneske at sparre med om stort og småt og en person, der kom og så, at alt var vel hos dem.

Tilgængelighed

Kvinderne havde generelt kunnet få fat i deres familierådgiver, når de havde brug for det. Hvis rådgiveren ikke tog telefonen, ringede hun generelt hurtigt tilbage.

En kvinde siger om kontakten til familierådgiveren på et kommunalt krisecenter, hvor familierådgiveren var ansat:

"Det kan være tre gange om dagen, og det kan være en gang om ugen. Det er jo med lidt forskel ikke? For døren står jo altid åben, og man kan altid lige komme ind og spørge, hvad gør jeg nu? Og der er de jo hurtige og siger tag lige en kop kaffe og sæt dig ned, så snakker vi lige om det. "

8 af de interviewede kvinder fik kontakt med familierådgiveren inden for de første 2–14 dage på krisecentret. De øvrige 3 kvinder mødte først familierådgiveren på krisecentret lige inden, de skulle flytte ud derfra. Hovedparten af kvinderne mødtes derefter med familierådgiveren i egen bolig. På krisecentret så kvinderne familierådgiveren fra daglig kontakt til mellem 1 og 3 gange om ugen. Efter udflytning i egen bolig, så kvinderne familierådgiveren ca. hver 14. dag med gradvis udfasning over noget tid.

En kvinde fortæller:

"Ja jeg kunne få fat i hende, når jeg havde brug for det. Også hvis jeg har haft det dårligt, så ringede jeg og snakkede med hende."

To af de interviewede kvinder havde ikke haft besøg af familierådgiveren i hjemmet endnu. Én af de to ønskede fortsat at møde familierådgiveren på krisecentret, fordi hun oplevede det som en tryghed at komme på krisecentret og fortsætte med at møde medarbejderne og de andre kvinder dér. Krisecentrets medarbejdere og beboere var på det tidspunkt et vigtigt netværk i kvindens liv.

Familierådgivningens indhold beskrevet af kvinderne

Overordnet fortæller de interviewede kvinder, at familierådgiveren har støttet, fulgt op, skabt kontakt og rådgivet om mangfoldige forhold og hjulpet med at løse problemstillinger på tværs af forvaltningsgrene og sektorer, både i forhold til kvinderne selv og børnene.

Den konkrete hjælp beskrives med forskelligt indhold afhængigt af kommunens tilbud og ressourcer og af familierådgiverens tilgang og fortolkning af ydelsens indhold. En overordnet overskrift på den beskrevne støtte og de igangsatte indsatser kunne være: fleksibel og multipblemorienteret, og nogle familierådgivere strækker umiddelbart deres ydelser ud over den funktion og de opgaver, der er lagt op til i lovtæksten, når det beskrives af kvinderne og familierådgiverne selv. Dette uddybes i det følgende, hvor kvinderne fortæller, hvad familierådgiveren har hjulpet dem med.

De interviewede kvinder beskriver, at de har fået en hel del hjælp fra familierådgiveren. Nogle har fået mere hjælp end andre afhængigt af familierådgivernes ressourcer og kvindernes behov. Ifølge kvindernes beskrivelser yder hver familierådgiver hjælpen på sin egen måde. Nogle familierådgivere beskrives som mere 'servicerende' end andre. Dette afhænger dels af allerede nævnte faktorer, men også af den tilgang (pædagogik) familierådgiveren anvender eller kan anvende i forhold til kvindernes overskud og mestringsevne på det givne tidspunkt.

De interviewede kvinder fortæller, at de har fået hjælp til kontakt med de offentlige myndigheder vedr. fx at søge eller løse diverse problemer omkring bolig, at søge tilskud og fonde til fx indskud, indbo mv., skifte lås i lejlighed, bestille flytning, hente ting i fælles bolig med politiovervågning, hjælp til at læse og skrive diverse breve, hjælp til udfyldelse af skilsmisse- eller separationspapirer, kontakt til advokat, få søgt/bevilliget støttekontaktperson, hjælp til at oprette tv-licensindbetaling, indmeldelse i fagforening, formilde kontakt til integrationsprojekt, akut hjælp til bank og politi i forbindelse med hjemmerøveri, hjælp til at søge om sommerhusophold via LOKK samt hjælp til at søge om lommepege til ferien og en lang række andre praktiske ting og forhold.

I Københavns Kommune har familierådgiverne endvidere taget initiativ til at gennemføre fælles ture for kvinder og børn i sommerhalvåret. Bl.a. har de lavet ture, hvor de viser kvinderne, hvor der er gratis fornøjelser til børn i København som fx gode legepladser. De interviewede kvinder havde dog af forskellige grunde ikke haft mulighed for at deltage i disse ture men fortalte om dem.

En kvinde med dårligt helbred fortæller, at familierådgiveren helt konkret og praktisk har vist hende, hvor hun skal tage bussen ind til byen, finde hen til lægen osv.

I forhold til børnene har kvinderne fået hjælp til mange forskellige problematikker, fx psykologhjælp til børnene, iværksættelse af hjemmeundervisning, foranstaltning af støtte- kontaktperson, flytning af skole og daginstitution, flytning af en ung på ungdomspension mv.

Der er en del eksempler på, at familierådgiverne har været bisiddere til møder i fx skolen, retten, statsforvaltningen og i forbindelse med overvåget samvær, og der er i interviewene flere eksempler på, at familierådgiveren har haft støttende og afdækkende samtaler i hjemmet med et barn/en ung i vanskeligheder.

Kontakt til voldsudøver

7 af kvinderne havde kontakt med voldsudøveren i forbindelse med børnenes samvær med fædrene (voldsudøverne). I to af disse tilfælde var samværet overvåget, og familierådgiveren havde støttet ved at ledsage kvinden.

En af kvinderne havde alene sms-kontakt med voldsudøver, og en anden havde kontakt via mail. I 4 ud af de 10 sager, hvor faderen var voldsudøveren, var børnenes kontakt med faderen uafklaret.

Opnåelse af et liv uden vold

Alle kvinderne siger umiddelbart ja til at have fået et liv uden vold. Dette er dog en begrænset sandhed. 3 af kvinderne fortæller om modtagelse af jævnlige ubehagelige sms'er eller mails fra voldsudøveren, og én af kvinderne ender ofte i voldsomme

skænderier med den tidligere partner i forbindelse med aflevering af børnene til samvær.

4 af de interviewede kvinder lever på hemmelig adresse og med hemmeligt telefonnummer, og især 2 af dem er utrygge ved, om eksmanden kan finde dem. En af dem lever med trusler om, at manden og svigerfamilien vil bortføre barnet.

I de øvrige 7 tilfælde ved eksmanden, hvor kvinden og børnene bor. Én af disse kvinder er stadig meget påvirket af angst for manden. Hun fortæller:

"Den latente vold er der. Men jeg har det meget bedre end før. Og jeg er glad for, at det er mig, der bestemmer nu. ..(.....) ...Jeg er bange hele tiden. Jeg kan ikke sove om natten, for jeg tror hele tiden, han (eksmanden) kommer. Jeg er bange for, at min søn giver ham (eksmanden) sin nøgle, så han kommer om natten. Jeg kører mig selv op ind imellem."

En af kvinderne fortæller, at manden ikke overholder eller laver om på aftalerne om samvær med børnene, og især børnene lider under dette. Man kan sige, at den psykiske vold fortsætter både for kvinde og børnene i et tilfælde som dette. Kvinden fortæller:

"... Men efter jeg har fået forældremyndigheden helt tilkendt i retten, er han begyndt ikke at overholde aftalerne med børnene. Og det er meget problematisk. De ved aldrig, om han henter dem hver 14. dag. Han skal hente børnene fredag eftermiddag og aflevere dem igen søndag middag. Men han siger ofte, han er ude at rejse, at han er syg eller andet i sidste øjeblik. Så de (børnene) går rundt og venter, og de er faktisk helt stressede hele ugen op til, han skal have dem. Når han så ringer og siger, han ikke kommer, så bliver de kede af det. Og min datter siger, hvorfor lyver far. De ved godt, det ikke passer, det han siger. Men de vil gerne besøge ham. De elsker deres far. Først når de har afreageret, når de ved, han ikke henter dem, kan de slappe lidt af."

Netværk og ensomhed

De interviewede kvinder havde enten et lille, et meget spinkelt eller intet netværk. Hos nogle af kvinderne var den eksistentielle ensomhed påtrængende. Fx var familierådgiveren og/eller evt. krisecentret den eneste kontakt og det eneste netværk, en kvinde havde efter krisecenteropholdet. De kvinder, der havde lidt netværk, havde ofte noget familie, der støttede og bakkede dem op i det omfang, familien havde ressourcer til det. De pågældende kvinder gav dog udtryk for, at det var svært at belaste familien for meget med problemer, da de oplevede, at familien kunne blive træt af at rumme og høre om det. Afstand til familiens bopæl kom også ind som en barriere for at se familien både i forhold til penge, tid og overkommelighed.

En af de etniske minoritetskvinder havde fået lidt netværk gennem et integrationsprojekt, hvor hun var meget glad for at komme, og hvor der var aktiviteter, sprogundervisning, socialrådgivning mv.

To af kvinderne havde fået kontakt til en anden beboer, mens de var på krisecentret, som de forsøgte at vedligeholde, efter de var flyttet. Enkelte havde fået kontakt til nogle naboer i det nye lejlighedskompleks, hvor de var flyttet hen.

En af kvinderne havde stor glæde af et lokalt frivilligt kvindenetværk gennem Dansk Røde Kors, der havde hjulpet hende med praktiske ting i forhold til at skaffe og hente møbler fra en genbrugsstation, arrangere spisning og ture mv.

Én af de etniske minoritetskvinders familie havde slået hånden af hende, da hun valgte at blive skilt. Kun et familiemedlem i Danmark ville have kontakt med hende, og derudover talte kvinden i hemmelighed i telefon med sine søstre i hjemlandet.

En anden etnisk minoritetskvinde fortalte, at hun blev set ned på i sit eget etniske miljø pga. skilsmissen, og en tredje etnisk minoritetskvinde fortalte, at ægtepar fra hendes eget etniske miljø i boligforeningen ikke ville have noget med hende at gøre, da hun blev betragtet som en 'dårlig kvinde' og en trussel, der potentielt 'vil tage' manden fra de gifte kvinder. Den pågældende kvinde kunne ses med en anden fraskilt, der var i samme ensomme position.

Opsamling

Overordnet havde de interviewede kvinder været glade for den hjælp, de havde fået fra familierådgiveren, og de havde generelt fået opbygget en relation til familierådgiveren, så hun blev betragtet som en vigtig sparringspartner og *"en tryghed og livline, man altid kan ringe til, hvis man ikke ellers ved, hvad man skal gøre."*

For nogle af kvinderne var det svært at skulle slippe kontakten til familierådgiveren, når forløbet blev afsluttet, mens det for andre blev oplevet som passende. Generelt havde kvinderne et meget lille netværk at støtte sig til. Enkelte havde stort set kun professionelle fagpersoner at støtte sig til.

Familierådgiverne havde ifølge kvinderne hjulpet og støttet, med det de havde behov for hjælp til, og kvinderne havde ikke forslag til noget, familierådgiverne skulle have gjort anderledes. Flere kvinder fortalte, at familierådgiverne havde ydet en mere vidtgående hjælp, end de havde forventet, og nogle af dem udtrykte taknemmelighed for dette.

Generelt kan man konkludere, at kvinderne fortsat havde et hårdt liv med en presset økonomi, et dårligt helbred for 7 ud af de 11 kvinder og børn, der havde psykiske eller sociale vanskeligheder fx i forhold til at blive mobbet eller ikke trives i skolen.

Kvinderne svarer generelt, at de har fået et liv uden vold efter krisecenteropholdet, men når de beskriver, hvordan de lever, er volden stadig nærværende i en eller anden form i de fleste af kvindernes liv. Det kan fx være, at de modtager chikanerende sms'er eller mails, at manden ikke overholder aftaler vedrørende børnene, eller tilstedeværelsen af den latente vold når en kvinde ikke kan sove af angst for, at voldsudøveren kommer ind i lejligheden om natten. 4 af de 11 kvinder levede på hemmelig adresse og med hemmeligt telefonnummer. For dem var den latente vold hele tiden til stede.

Kapitel 9. Konklusion

Serviceovens § 109 stk. 4, familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter, er et vigtigt og brugbart tilbud til voldsramte kvinder, der kan medvirke til at fastholde kvinderne i nyt liv uden vold i den første tid efter ophold på et krisecenter. Det er det set fra familierådgivernes, krisecentrenes og kvindernes perspektiv. Om kvinderne på længere sigt fastholder et liv uden vold, kan denne evaluering imidlertid ikke sige noget om.

Det har taget op til 2 år at få implementeret familierådgivningen i de 37 beliggenhedskommuner for krisecentre, der har haft forpligtelsen til at levere ydelsen de første to år.

6 kommuner begyndte at yde familierådgivning i 2008, hvor loven trådte i kraft. 25 kommuner kom med i løbet af 2009, og de sidste 5 kommuner i 2010. Den sidste kommune ved udgangen af året. Pga. sygdom eller personaleudskiftninger er der alligevel kommuner, hvor familierådgivningsordningen ikke fungerer efter hensigten.

Hovedparten af kommunerne (26 ud af 37 mulige) har placeret familierådgivningsfunktionen i kommunens Familieafdeling, mens de øvrige kommuner har placeret funktionen i andre forvaltningsgrene som Arbejdsmarkedsforvaltningen, Voksen og Handicap, Social og Psykiatri m.fl.

For 2009 er det estimeret, at 31 procent af de kvinder, der havde børn med på krisecenter, modtog eller indgik en aftale om at modtage familierådgivning³⁷. Den overvejende årsag til, at kvinderne ikke modtog familierådgivning, var, at de flyttede fra krisecentret, inden de nåede at få tilbuddet.

Overordnet kan det siges, at kommunerne løser familierådgivningsfunktionen forskelligt både hvad angår ressourcer, organisering, samarbejdsmodel med krisecentret, tidspunkt for familierådgiverens indsats i forhold til den enkelte kvindes forløb, samt familierådgivningens konkrete indhold og udstrækning. Det har været op til den enkelte kommune at definere niveauet for familierådgivningen inden for lovens rammer, og det har resulteret i forskelligartede tilbud.

Der er også stor forskel på hvor mange timers familierådgivning, den enkelte familierådgiver har til rådighed. Det afhænger både af kvindens behov og af det antal timer, familierådgiveren har til rådighed til familierådgivning. Det laveste antal timer, der er givet til en kvinde, er 1 time, og det højeste antal er 156 timer. Kvinderne har i gennemsnit modtaget 22 timers familierådgivning.

Familierådgiverne har ydet kvinderne en helhedsorienteret indsats og støttet kvinderne i forhold til de temaer, der er nævnt i lovteksten, dvs. bolig, økonomi, arbejdsmarked, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsen m.m. Familierådgiverne oplyser, at de har

---

³⁷ Kilde: LOKK's årsstatistik 2009:6, Servicestyrelsen og LOKK

hjulpet lidt over halvdelen af kvinderne med at søge og opnå ny bolig, 60 procent er rådgivet i forhold til at få overblik over egen økonomi, og 38 procent er rådgivet om at lægge budget. 26 procent er rådgivet ift. at komme i arbejde, 19 procent ift. at fastholde arbejde og 66 procent vedrørende andet i forhold til forsørgelsesgrundlag.

70 procent af kvinderne er rådgivet om at søge om offentlige ydelser/tilskud og bidrag til børnene, mens 42 procent har fået støtte i forhold til kvindens separation og skilsmisse. 53 procent af kvinderne er hjulpet i forhold til afklaring af forældremyndighed og børnenes bopæl, og 55 procent af kvinderne er hjulpet i forhold til afklaring af børnenes samvær med voldsudøver. Halvdelen af kvinderne har fået hjælp til at kontakte en psykolog til et eller flere af deres børn.

I de kommuner, hvor der er opnået et godt samarbejde mellem familierådgivere og krisecentre med en klar rolle- og ansvarsfordeling, er ordningen kommet til at fungere efter hensigten. Her får kvinderne den koordinerende, helhedsorienterede, tværsektorielle og støttende hjælp, der er lovens intention. Det er dog forskelligt kommunerne imellem, hvorvidt de har opnået dette.

Kun 5 ud af 20 krisecenterledere svarer, at de har gode erfaringer med samarbejdet med familierådgiveren i kommunen. Omvendt har de færreste krisecentre viden om, hvordan familierådgivningen har fungeret for den enkelte kvinde *efter* kvindens udskrivning fra krisecentret. Krisecentrenes erfaringer fra samarbejde er primært fra den periode, hvor kvinderne har ophold på krisecentret, og ellers udtaler krisecenterlederne sig generelt om familierådgivningen.

Af de 99 kvinder, der har udfyldt et tilfredshedsskema om familierådgivningen til evalueringen, havde 89 procent en meget høj grad af tilfredshed med familierådgivningen. Man kan derudover læse en usikkerhed hos kvinderne i forhold til, om de følte sig rustede til at klare de fremtidige udfordringer efter familierådgivningen. For nogle kvinder har familierådgiveren i en periode været den eneste voksne sparringspartner, der er kommet i hjemmet og har spurgt til, hvordan de havde det og i den forbindelse også hjulpet kvinderne med at handle i forhold til de talrige udfordringer, de stod med.

Alle implicerede fagpersoner er enige om to overordnede forhold ved familierådgivningsordningen: 1) At betegnelsen *familierådgiver* er forvirrende og misvisende og bør ændres til fx 'koordinerende familierådgiver' eller 'familiekoordinator'. 2) at alle kvinder på krisecenter har behov for en koordinator (familierådgiver) på deres sag.

Nu hvor en ændring i 'Lov om retssikkerhed og administration af det sociale område samt serviceloven' har betydet, at kvindernes oprindelige opholdskommune forbliver handlekommune i forhold til familierådgivningen, mens kvinderne har ophold på et krisecenter, påhviler det alle kommuner at implementere en familierådgivningsfunktion. Der skal opbygges nye samarbejdsmodeller, rutiner for delegering mm., og eksisterende samarbejdsmodeller skal justeres. Da erfarings- og vidensgrundlaget med

familierådgivningen er større i dag end for snart 3 år siden, da ordningen blev vedtaget, har implementeringen i de nye kommuner bedre vilkår end tidligere.

Alt tyder på, at familierådgivning er et godt tilbud til voldsramte kvinder med børn. Vigtigt for en velfungerende familierådgivning er, at familierådgiverne får tildelt de nødvendige ressourcer, at opgaven prioriteres ledelsesmæssigt i kommunerne, at familierådgiverne oparbejder en ekspertise om vold i familien og om voldens psykologi og skadevirkninger og, at familierådgivningen tilrettelægges i et samarbejde mellem familierådgivere og krisecentre med en klar rolle- og ansvarsfordeling og som en del af et samlet 'efterværnstilbud' til alle voldsramte kvinder.

Kapitel 10. Perspektivering

De kommende år skal alle landets kommuner implementere familierådgivningsordningen til kvinder med børn, der kommer på krisecenter. Dette skyldes som beskrevet, at Folketinget i maj 2010 vedtog en ændring af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og lov om social service³⁸.

Loven udmøntede aftalen mellem regeringen og KL om kommunernes økonomi for 2010 med hensyn til sammenhæng mellem visitationskompetence og finansieringsansvar på det specialiserede socialområde. I en orienteringsskrivelse fra Socialministeriet og Servicestyrelsen fra januar 2011 står bl.a.:

Efter lovændringen bevarer kvinder, der får ophold på et kvindekrisecenter nu, deres oprindelige opholdskommune som handlekommune i relation til ydelser efter serviceloven, mens de opholder sig på krisecentret. Dermed har den oprindelige opholdskommune handleforpligtelsen, jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, i forhold til kvinder med børn, der opholder sig på krisecentre, hvilket bl.a. indebærer pligt til at yde familierådgivning til kvinden, så længe hun bor på krisecentret. Når kvinden er flyttet til en almindelig bolig, der ikke er omfattet af retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, er det den nye kommune, der har rådgivningspligten.

Opgaver efter serviceloven, herunder familierådgivning, kan efter retssikkerhedslovens § 9, stk. 9, delegeres fra den oprindelige opholdskommune til beliggenhedskommunen for krisecentret, hvor kvinden opholder sig, hvis de to kommuner aftaler det. Den oprindelige opholdskommune, der er handlekommune efter retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, og 8 skal afholde udgiften til ydelsen, uanset om kommunen benytter sig af delegationsadgangen i retssikkerhedslovens § 9, stk. 9.

(Kilde: Orientering om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecentre, 28. januar, Socialministeriet)

I skrivende stund (marts 2011) er det godt et halvt år siden lovændringen blev vedtaget, og implementeringen af familierådgivningsordningen i kommunerne er stadig i en opstart med hvad deraf følger af udfordringer for kommuner, familierådgivere, krisecentre og målgruppen af voldsramte kvinder med børn.

Servicestyrelsen har siden lovændringen fået en række henvendelser per telefon, mail og på informationsmøder om familierådgivningen. Henvendelserne er kommet fra de familierådgivere, der nu har ydet familierådgivning i 2½ år og fra krisecentre, der har samarbejdet med familierådgiverne i den samme periode. Familierådgivere og krisecenterledere har fortalt om en række nye udfordringer og begyndervanskeligheder efter lovændringen, der er tematiseret i det følgende:

Der bruges meget tid og mange ressourcer på information til kommunerne
Familierådgivere fra beliggenhedskommunerne for krisecentre og krisecentrene bruger

³⁸ (L169 vedtaget som lov nr. 550 af 26. maj 2010)

tid og ressourcer på at orientere kommuner, der ikke tidligere har haft forpligtelsen til at yde familierådgivning om, hvad familierådgivningsordningen er og indebærer. En familierådgiver på et kommunalt krisecenter skriver fx i en henvendelse til Servicestyrelsen:

"(...)... for at kvinden kan få hjælpen/rådgivningen, skal vi forklare hele lovens indhold. Ofte er pågældende sagsbehandler ikke bekendt med opgavens omfang. Eksempelvis trækker B & U - sagsbehandlerne sig, når de hører, kvinden skal have hjælp, støtte og rådgivning ift. økonomi og bolig, da de ikke har kendskab til disse områder, og derfor heller ikke føler sig kompetente til at rådgive indenfor disse. Eller vi bliver bedt om at fremsende en underretning, så der kan oprettes en børnesag, for førend dette er tilfældet, kan kvinden ikke få tildelt hjælpen."

Ovenstående mail vidner om, at de kommuner, der refereres til, ikke har fået implementeret familierådgivningen, og at de heller ikke har forstået familierådgivningens intention. Dette peger på, at der fremadrettet er et behov for informationsaktiviteter i kommunerne, ligesom det her skal nævnes, at netværket for familierådgivere med fordel kan udnyttes til erfaringsudveksling og videreformidling af informationer i fremtiden.

Familierådgiverne fra beliggenhedskommunerne for krisecentre bruger også tid på at forfatte og sende informationsskrivelser om den pågældende kommunes tilbud om familierådgivning til krisecentrene rundt omkring i landet. Den tid, der bruges på dette, går fra arbejdet med kvinderne, hvilket opleves som meget frustrerende.

En anden tidskrævende udfordring for familierådgivere og krisecentre i beliggenhedskommunerne for krisecentre er, at de skal justere og omlægge arbejdsgange og rutiner i stedet for dem, der har været bygget op, fra familierådgivningens første år. Dog har disse familierådgivere i dag erfaring med familierådgivningen, de har et netværk af familierådgivere at trække på, de kender rammebetingelserne bedre end ved ordningens start, og de har fået defineret ydelsens konkrete niveau og indhold i egen kommune.

En udfordring for de erfarne familierådgivere er ikke mindst, at de skal til at samarbejde og opbygge samarbejdsmodeller med mange forskellige krisecentre, hvor den enkelte familierådgiver tidligere kun samarbejdede med krisecentret i den kommune, hvor hun var ansat.

'Nye' kommuner, der ikke har ydet familierådgivning før, må påregne at bruge tid og ressourcer på at opbygge samarbejdsmodeller med krisecentre rundt omkring i landet og på at definere niveauet for familierådgivningen i egen kommune. Det er her en fordel, at de nye familierådgivere har et bedre grundlag at stå på i dag, da der allerede ligger en række erfaringer fra de "gamle" familierådgivere. De 'nye' familierådgivere kan bl.a. trække på det netværk, der har eksisteret de sidste 2 år faciliteret af Servicestyrelsen, som et led i denne evaluering.

Der er desuden i januar 2010 rundsendt en orienteringsskrivelse fra Socialministeriet om handlekompetence, delegation, mellemkommunal refusion mv. i relation til familierådgivningen (se Bilag 5), ligesom den nye Vejledning 4 til Serviceloven³⁹ uddyber familierådgivningens rammer og indhold.

Delegationsaftaler

Efter lovændringen har nogle familierådgivere og krisecenterledere oplevet kvinder, der ikke har fået den familierådgivning, loven har foreskrevet, bl.a. fordi det har været svært og langstrakt at få en delegationsaftale i stand.

De pågældende familierådgivere er i nogle tilfælde påbegyndt familierådgivning til kvinder fra andre kommuner end krisecentrets beliggenhedskommune i forventning om, at der fulgte en delegationsaftale efter. Dette er ikke altid sket med den konsekvens, at de pågældende beliggenhedskommuner for krisecentre ikke længere vil yde familierådgivning til kvinder fra andre kommuner, før der er en delegationsaftale på plads med kvindens oprindelige opholdskommune.

Dette kan betyde, at kvinder, der har sammenfald mellem oprindelig opholdskommune og krisecentrets beliggenhedskommune får tilbud om familierådgivning, mens de øvrige kvinders tilbud om familierådgivning tager længere tid om at komme i stand, fordi der skal laves en delegationsaftale først. Måske når delegationsaftalen ikke at blive besluttet, før kvinden er flyttet, og erfaringsmæssigt er det ikke altid, at den efterfølgende kommer i stand.

Nogle krisecenterledere har oplevet, at delegationsaftalerne ikke bliver indgået, 1) fordi der ikke er et navn (en familierådgiver) i kommunen at give opgaven til eller 2) at kommunen ikke vil uddelegere opgaven. Dette er u hensigtsmæssigt, og kommunerne bør finde en løsning, så kvinderne får det retmæssige tilbud om familierådgivning.

Nogle familierådgivere fortæller endvidere, at de ikke har fået henvendelser om at indgå delegationsaftaler om egne borgere på krisecenter i andre kommuner, og de er bekymrede for, om disse kvinder får den lovpligtige familierådgivning. Dette bør kommunerne se nærmere på.

Det har betydning, hvornår familierådgiveren kommer ind i kvindens forløb

Det giver forskelligartede tilbud om familierådgivning i kommunerne, at familierådgiverne påbegynder rådgivningen i forskellige faser i kvindernes forløb. Tidspunktet for familierådgivningens påbegyndelse har efter lovændringen bl.a. betydning for, hvor mange forskellige familierådgivere kvinderne kommer til at møde og generelt, hvilke opgaver familierådgiveren kommer til at varetage.

---

³⁹ Vejledning om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven, (Vejledning 4 til Serviceloven), Ministerialtidende 2011, udgivet d. 24. februar 2011.

I den netop udkomne Vejledning 4 til Serviceloven fra Socialministeriet står uddybende om tidspunkt for familierådgivnings påbegyndelse:

”(.....) Familierådgivningen skal yde støtte og gøre kvinderne og børnene parate til udflytning fra krisecentrene, og mødrene skal styrkes i deres forælderrolle som eneforsørger. Når det er afklaret, hvilken bopælskommune kvinden vil få efter udflytning, er det derfor vigtigt, at der sættes ind (med familierådgivning) så tidligt som muligt, det vil sige allerede inden kvinden og børnene flytter ud fra krisecentret med henblik på at starte en ny tilværelse.”

(Kilde: Vejledning om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven, Vejledning nr. 4 til Serviceloven, Ministerialtidende, 24. februar 2011)

Det vil sige, at familierådgivningen efter den nye vejledning, anbefales påbegyndt, når det er afklaret, hvilken bopælskommune, kvinden vil få efter udflytningen, og mens kvinden endnu bor på krisecentret. Hvis familierådgivningen påbegyndes på dette tidspunkt, vil kvinden med stor sandsynlighed få to forskellige familierådgivere: Én familierådgiver fra den oprindelige opholdskommune, så længe kvinden bor på krisecentret og en ny familierådgiver, fra kvindens nye bopælskommune, når kvinden er flyttet i egen bolig.

Hvis kvinden skal opnå kontinuitet i forhold til at have den samme familierådgiver, kræver det, at den oprindelige opholdskommune delegerer familierådgivningen til kvindens kommende nye bopælskommune, indtil kvinden er flyttet fra krisecenteret, hvor bopælskommunen alligevel overtager handleansvaret for familierådgivningen. Der bør overvejes en praksis i kommunerne, der kan tage hensyn til kontinuitet i relationen mellem kvinde og familierådgiver, hvilket understreges af, at de berørte kvinder befinder sig i en meget sårbar fase i deres liv.

Alle kommuner skal til at oparbejde nye samarbejdsrutiner

Både familierådgiverne og krisecenterlederne oplever det som en udfordring, at etablerede samarbejdsrutiner og arbejdsgange omkring familierådgivningen skal ændres. Implementering af ændringer og generelt implementeringen af familierådgivningen i alle kommuner vil tage tid og kræve meget informationsarbejde fra både familierådgivere og krisecenterledere og -medarbejdere. De nævnte faggrupper har allerede fortalt om dette i mails til Servicestyrelsen og i diverse faglige fora.

For enkelte krisecenterledere ses lovændringen dog som en god anledning til at starte på en frisk, og én krisecenterleder skriver, at hun glæder sig til at samarbejde om en 'best practice'-model i forhold til familierådgivningen.

Nogle krisecenterledere og familierådgivere har oplevet "nye" kommuner, der varetager familierådgivningen ved at fortælle kvinderne, at de kan henvende sig til familierådgiveren ved behov. Denne tilgang ses som problematisk, da der derved er risiko for, at kvinderne ikke magter selv at skulle henvende sig og bede om hjælp, hvorfor de ikke får den familierådgivning, de har krav på og brug for. Fremgangsmåden understøtter

ikke formålet med familierådgivningen som er at støtte, hjælpe, koordinere og sikre voldsramte kvinder og børn en helhedsorienteret indsats og at forebygge kvindernes 'tilbagefald' til et liv med vold.

En anden og ny udfordring krisecentrene påpeger efter lovændringen er, at det bliver mere synligt, også for kvinderne, at tilbuddet om familierådgivning fra kvindernes opholdskommuner er forskellige. Det kan nemt blive oplevet som forskelsbehandling kvinderne imellem, og praksis vil med stor sandsynlighed også medføre forskelsbehandling i en eller anden grad jf. det tidligere afsnit om delegation. Der er lovhjælp til, at kommunerne selv lægger niveauet for familierådgivningen inden for lovens rammer, men familierådgiverne og krisecenterlederne påpeger, at oplevelsen af forskelsbehandling kan være svær at håndtere for såvel kvinderne som for krisecentermedarbejdere og familierådgivere. De forskellige tilbud vil kræve forklaring til kvinderne og dermed tid, der går fra anden nødvendig hjælp og støtte.

Fordele efter vedtagelsen af lovændringen

En del af de krisecenterledere, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, har endnu ikke haft erfaringer med familierådgivning i "nye" kommuner efter lovændringen, da familierådgivningen generelt ikke er implementeret i de "nye" kommuner endnu. De har derfor svaret generelt på nogle af de stillede spørgsmål om lovændringen. På et overordnet plan ser krisecenterlederne således, at der er de samme fordele ved familierådgivningen efter lovændringen, som der har været hidtil.

Enkelte krisecentre synes, det er positivt, at familierådgivningen med lovændringen har fået en ny start. Fx har nogle krisecenterledere oplevet familierådgivere, der har fået tildelt flere timer sammenlignet med tidligere, og et enkelt krisecenter er begyndt at få henvendelser fra nye samarbejdskommuner, hvilket opleves som positivt.

Krisecenterledere og familierådgivere ser også den mulighed med lovændringen, at der kommer øget fokus på vold i familien generelt i kommunerne. Omvendt ser andre den risiko, at fagligheden på området kan udvandes, når familierådgivningen fordeles på mange forskellige kommuner, idet familierådgiverne hver især vil få færre voldsramte kvinder og dermed mindre erfaring.

En positiv udvikling for voldsramte kvinder med børn er, at der i den nye Vejledning 4 til Serviceloven⁴⁰ står, at "*alle kvinder med børn på krisecenter skal tilbydes en familierådgiver. (.....)*" Der står endvidere:

"Tilbuddet om familierådgiver skal gives både i de tilfælde, hvor kvindens børn er med på krisecentret, og i de tilfælde, hvor børnene ikke er med på krisecentret. Kun kvinder, der ikke har andel i forældremyndigheden over børnene, er undtaget for tilbuddet"

---

⁴⁰ Kilde: Vejledning om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven, (Vejledning 4 til Serviceloven), Ministerialtidende 2011, udgivet d. 24. februar 2011.

Det er nyt, at kvinder, der ikke har børnene med på krisecenter, har ret til familierådgivning. Det vil ud over at være til gavn for de voldsramte kvinder med børn også tilgodese de faglige vurderinger fra familierådgivere og krisecentermedarbejdere, der som nævnt i konklusionen, efterspørger tilbuddet om familierådgivning til alle voldsramte kvinder.

Til afklaring af diverse tvivlsspørgsmål efter omtalte lovændring, har Socialministeriet og Servicestyrelsen i januar 2011 udsendt tidligere omtalte orienteringsskrivelse om familierådgivningen i relation til ovenstående lovændring. Orienteringsskrivelsen er sendt til samtlige socialchefer i kommunerne, til alle krisecenterledere og familierådgivere, samt til KL. Orienteringsskrivelsen er vedlagt bagest i rapporten som Bilag 5.

Supplerende til dette er der i september 2010 afholdt et netværksmøde for familierådgiverne med information om lovændringen, delegation og handleansvar i forhold til familierådgivningen. Der har ligeledes været holdt oplæg fra Socialministeriet og Servicestyrelsen om det samme for krisecenterledere til et ledermøde i LOKK. Forhåbentlig har det været med til at afklare en række tvivlsspørgsmål.

Der kan med fordel iværksættes flere informationsaktiviteter for kommunerne fremadrettet fx gennem opkvalificering og undervisning af frontpersonale og evt. socialchefer, ligesom Den nationale Strategi mod Vold i nære relationer prioriterer. Samtidig udvides netværket af familierådgivere over det næste år, efterhånden som kommunerne melder nye familierådgivere ind i netværket til Servicestyrelsen. Netværket for familierådgivere vil inden for denne evaluerings økonomiske ramme køre frem til udgangen af april 2012. Familierådgiverne i det eksisterende netværk har udtrykt stor gavn af netværksmøderne, som de har prioriteret højt at komme til. De har udvekslet erfaringer med hinanden, og de har fået faglige input og svar på en række tvivlsspørgsmål undervejs i implementeringsprocessen.

Det er et ønske hos alle implicerede fagpersoner, at familierådgiveren fremover vil få et andet navn/en anden betegnelse som fx 'koordinerende familierådgiver' eller 'familiekoordinator', så der ikke længere hersker forvirring og tvivl om, hvad betegnelsen dækker over. Det, betegnelsen skal dække over, skal være sigende for det gode tilbud til de voldsramte kvinder med børn, som 'familierådgivningen' er.

Litteraturliste

Publikationer

- Barlach, Lise et al (2010): *LOKK årsstatistik 2009 – Kvinder og børn på krisecenter*, LOKK og Servicestyrelsen
- Christensen, Else et al: (2010) *"Efterværn for voldsudsatte kvinder"*, SFI 10:23
- Helwig-Larsen, Karin et al: (2010): *"Voldens pris – Samfundsmæssige omkostninger ved vold mod kvinder"*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Rockwool Fonden
- Helwig-Larsen Karin et al, red (2007): *Mænds vold mod kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold – 2007*, Minister for Ligestilling og Statens Institut for Folkesundhed
- Jensen, Anders Kragh et al (2011): *"Ud af familiens vold – debat om indsatsen mod vold i nære relationer"*, Mandag Morgen og Trygfonden
- Kronborg, P (2005): *Man kan ikke blive stærk så hurtigt – erfaringer fra efterværn for børn og deres mødre på krisecenter*, København: Boligfondens Krisecenter
- Minister for Ligestilling (2010), Redegørelse 2009/ Perspektiv og Handlingsplan 2010, Afgivet til Folketinget af minister for ligestilling Lykke Friis den 14. april 2010
- Nielsen, Sissel Lea, (2004) VFC Socialt Udsatte og Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: *"Projekt ikke dansktalende kvinder på krisecenter – en evaluering og erfaringsopsamling"*
- Nielsen, Sissel Lea, (2005) VFC Socialt Udsatte og LOKK: *"Etniske minoritetskvinder på krisecenter – et metodehæfte"*
- *Regeringen (2010): National Strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer*, Ligestillingsafdelingen 2010

Artikler

- Mørck, Yvonne et al (2010): *Magasinet Humaniora 2010: "Den usynlige vold i etniske minoritetsfamilier"*
- Pedersen, Signe Hoffmann og Anne Steensberg (2011), *"Når Volden presser mere end moderskab"*, Psykolog Nyt Nr. 5/2011:10.

Øvrige kilder

- www.jobindsats.dk

Bilagsfortegnelse

Bilag 1: DUT-notat om ændring af lov om social service

Bilag 2: Udpluk af LOKK's Indflytningsskema 2009

Bilag 3: Vejledning til spørgeskema om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecenter jf. Serviceloven § 109 stk. 4

Bilag 4 : Om den koordinerende familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter, SEL § 109 stk. 4 – spørgsmål til ledere af krisecentre

Bilag 5: Orientering om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecentre

Bilag 6: Tabel over kvinders bopæl efter krisecenterophold

Bilag 7: Tabel over børns bopæl efter krisecenterophold

Bilag 1

DUT-notat om ændring af lov om social service (Styrket indsats over for kvinder og børn på krisecentre)

1. Indledning

Lovforslaget har til formål at styrke indsatsen for kvinder og børn, der tager ophold på et af landets kvindekrisecentre i form af tilbud om psykologbehandling til børn, der opholder sig sammen med deres mor på et krisecenter samt tilbud om en familierådgiver i forbindelse med udflytning fra krisecentret.

De samlede økonomiske konsekvenser for kommunerne af forslaget giver anledning til regulering af bloktilskuddet med 5,9 mio. kr. i 2008, 12,0 mio. kr. i 2009 og de følgende år., jf. tabel.

Mio. kr. 2008-pl	2008*	2009	2010	2011
Familierådgiver til kvinder med børn på krisecentre	4,7	9,5	9,5	9,5
Psykologbehandling til børn på krisecentre	1,2	2,5	2,5	2,5
I alt	5,9	12,0	12,0	12,0

* Der regnes med halvårsvirkning i 2008, da lovforslaget først træder i kraft 1. juli.

De økonomiske konsekvenser af forslagets to dele gennemgås i nedenstående.

2. Tilbud om familierådgiver til kvinder med børn på krisecentre

Det kan ofte være svært at overskue alle facetter af tilværelsen som enlig forsørger og en ny tilværelse i forbindelse med udflytning fra et kvindekrisecenter. Alle kommuner skal derfor tilbyde kvinder med børn på krisecentre en familierådgiver, der kan rådgive og støtte familien i forbindelse med at skabe en ny tilværelse.

Støtten og vejledningen skal ske ved udflytningen fra krisecentret og i forbindelse med at etablere sig i forhold til bolig, økonomi, arbejdsmarkedet, skole, daginstitutioner, sundhedsvæsenet m.v., altså en rådgivning på tværs af sektorerne, hvor familierådgiveren er den gennemgående, koordinerende person, som familien kan støtte sig til.

Ifølge Landsorganisation af Kvindekrisecentres (LOKK) årsstatistik for 2006 havde 1.167 kvinder barn/børn med på krisecenter. I alt opholdt 2.080 børn sig på krisecenter i 2006.

Det antages, at et familierådgivningsforløb i gennemsnit vil strække sig over 6 måneder, men at en mindre del af familierne er så hårdt belastede, at de vil have behov for et forløb på 12 måneder.

Det vurderes, at familierådgiveren i gennemsnit vil skulle bruge 2 timer pr. forløb om ugen. Tallet dækker over, at tidsforbruget sandsynligvis vil være størst i starten og med tiden blive mindre. Med udgangspunkt i en socialrådgivers timeløn på 314,50 kr. inkl. 20 pct. overhead (2008-pl) bliver

prisen for et 6 måneders forløb 16.354 kr. Et forløb på 12 måneder for de hårdest belastede familier vil koste 32.708 kr.

Det antages, at 90 pct. af kvinder med børn på krisecenter vil tage imod tilbuddet om familierådgivning, og at 10 pct. har behov for et længere forløb. De årlige udgifter som følge af forslaget vil være:

$(945 \text{ kvinder} * 16.354 \text{ kr.}) + (105 \text{ kvinder} * 32.708 \text{ kr.}) = \mathbf{18,9 \text{ mio. kr.}}$

Da der er 50 pct. statsrefusion på foranstaltninger efter servicelovens § 109, vil halvdelen af ovenstående udgifter være statslige.

For skønnet gælder, at der må påregnes halvårseffekt det første år, da loven forudsættes at træde i kraft 1. juli 2008. De kommunale udgifter er desuden omfattet af 50 pct. refusion fra staten. Dette giver kommunale merudgifter på 4,7 mio. kr. i 2008 og 9,5 mio. kr. de følgende år.

De samlede kommunale merudgifter vil være:

Mio. kr. 2008-pl	2008	2009	2010	2011
Familierådgiver til kvinder med børn på krisecentre i alt	4,7	9,5	9,5	9,5

3. Psykologbehandling til børn og unge på krisecentre

Erfaringerne viser, at børn og unge på krisecentre ofte har brug for professionel og hurtigt hjælp til at bearbejde de ofte voldsomme og traumatiserende oplevelser, som barnet eller den unge har været udsat for – dels kort forud for opholdet på krisecentret dels som følge af deres midlertidige bo-situation på krisecentret. Det foreslås derfor at indføre en hjemmel til, at alle børn på 6 år eller derover, der har ophold på et kvindekrisecenter, skal tilbydes psykologbehandling. På nuværende tidspunkt er det op til den enkelte kommune, at beslutte hvilken hjælp, der skal ydes. Med dette lovforslag præciseres det, at alle børn på seks år eller derover skal tilbydes psykologhjælp i forbindelse med ophold på et krisecenter. Det skal yderligere præciseres, at psykologhjælpen er ment som en hjælp til at håndtere de umiddelbare oplevelser i forbindelse med opholdet på krisecenteret.

I forhold til at beregne udgifterne til psykologhjælp til børn på krisecentre, tages der udgangspunkt i følgende antagelser:

I LOKK's årsstatistik fra 2006 fremgår det, at der er 2.080 børn på kvindekrisecentre. Heraf er 53 pct. mellem 0 og 6 år, dvs. ordningen om psykologhjælp vil omfatte 978 børn ($2.080 \text{ børn} * 0,53 = 978 \text{ børn}$).

Det antages, at hvert barn i gennemsnit vil modtage 5,5 psykologtimer. Dette skøn skal ses på baggrund af, at psykologen skal forholde sig til barnets oplevelse på krisecenteret og den umiddelbare oplevelse, der er gået forud – og ikke til hele barnets tidligere historie.

Med udgangspunkt i en aftale mellem KL og Dansk Psykologforening, hvor der er forhandlet en timesats på 900 kr. i 2008-pl til en psykolog, giver det følgende udgifter til psykologhjælp: 978 børn * 5,5 timer * 900 kr. = **4,8 mio. kr.**

Administrative konsekvenser

Derudover kommer udgifter til administration. Det antages, at kommunen bruger 15 min. på at henvise til en psykolog og fortælle om ordningen.

De administrative udgifter udgør: (978 børn*0,25 timer * 314,5 kr.)= **76.895 kr.**

Da der er 50 pct. statsrefusion på foranstaltninger efter servicelovens § 109, vil halvdelen af ovenstående udgifter være statslige.

For skønnet gælder, at der må påregnes halvårseffekt det første år, da loven forudsættes at træde i kraft 1. juli 2008.

De samlede kommunale merudgifter vil være:

Mio. kr. 2008-pl	2008 ¹	2009	2010	2011
Psykologbehandling til børn på krisecentre	1,2	2,4	2,4	2,4
Administration	-	0,1	0,1	0,1
I alt	1,2	2,5	2,5	2,5

1) Halvårseffekt pga. ikrafttræden 1. juli 2008.

Bilag 2

Udpluk af LOKK's Indflytningsskema 2009

spørgsmål 63 - 67

Nyt tilbud om familierådgivning. Spørgsmål 63 – 67 skal besvares for alle kvinder, der er indskrevet pga. vold.

Med tilføjelsen i §109, stk. 4 er krisecentrets kommune forpligtet til at udpege en familierådgiver, der skal tilbyde samtlige kvinder med børn på krisecenter familierådgivning inden fraflytning fra krisecentret.

63. Har kvinden børn under 18 år?(uanset om de er med på krisecenter eller ikke er)

- Ja
- Nej (gå til spg. 74)
- Ved ikke

64. Har kvinden hel eller delvis forældremyndighed over sine børn under 18 år?

- Ja
- Nej (gå til spg. 68)
- Ved ikke

65. Har kvinden lavet aftale om eller modtaget familierådgivning efter § 109, stk. 4?

- Ja
- Nej (gå til spg. 67)
- Ved ikke

66. Hvornår i kvindens ophold blev det første møde med familierådgiveren afholdt? (jf. §109, stk. 4)

(sæt ét kryds)

- 1-7 dage efter kvindens indflytning
- 8-14 dage efter kvindens indflytning
- 15-21 dage efter kvindens indflytning
- Mere end 22 dage efter kvindens indflytning
- Der er ved udflytning lavet aftale om første møde
- Ved ikke

67. Hvorfor har kvinden ikke lavet aftale om eller modtaget familierådgivning? (jf. §109, stk.4)

(sæt ét kryds)

- Kvinden ønsker ikke familierådgivning
- Kvinden flyttede fra krisecentret, inden hun blev orienteret om sin ret til familierådgivning
- Krisecentret har ikke kunnet få kontakt med familierådgiveren
- Andet – skriv hvad: _____
- Ved ikke

Bilag 3

Vejledning til spørgeskema om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecenter jf. Serviceloven § 109 stk. 4

Til familierådgiveren

Til brug for evaluering af familierådgiverordningen vil vi bede dig udfylde dette skema for de kvinder, der starter et rådgivningsforløb under eller umiddelbart efter et krisecenterophold. Du skal således *ikke* udfylde et skema, hvis du overtager familierådgivningen fra en anden kommune.

Spørgeskemaet består af to dele. **Den første del** vil vi bede dig om at udfylde sammen med kvinden **ved starten** af familierådgivningsforløbet. Spørgsmålene skal afdække kvindens situation, når du møder hende første gang. **Den anden del** af spørgeskemaet vil vi bede dig udfylde, hvis muligt sammen med kvinden, **ved afslutningen** af rådgivningsforløbet. Spørgsmålene skal beskrive hvilken rådgivning og hjælp, du har givet kvinden samt kvindens situation ved afslutningen af forløbet. Denne tidsmæssige opdeling i spørgsmålene gør, at vi kan evaluere, i hvilken grad der er sket en forandring i kvindernes situation.

Spørgsmålene fokuserer på de praktiske rammer for kvindens liv. Vi har valgt dette fokus med udgangspunkt i, hvad der er beskrevet i loven, da det er det, vi er blevet bedt om at evaluere. Vi er naturligvis klar over, at en stor og vigtig del af familierådgivningsarbejdet ikke bliver afdækket i spørgeskemaet. Vi forestiller os, at det i stedet kan være et fokuspunkt på et netværksmøde.

Spørgeskema til kvinden (den 7. side)

Den sidste side er et spørgeskema til kvinden. Når du vurderer, at rådgivningsforløbet er ved at være slut, vil vi bede dig om, at rive den sidste side af spørgeskemaet af og bede kvinden om at udfylde det. Det er tanken at kvinden kan lægge sit udfyldte skema i en af de vedlagte kuverter og lukke den. Vi vil bede dig om at indsende kuverterne til os sammen med de øvrige skemaer.

Har du nogen spørgsmål til spørgeskemaet, kan du kontakte Nina Hannemann på tlf: 33 17 09 18. Har du brug for at få tilsendt flere spørgeskemaer, kan du kontakte Brith Stenseth: brs@servicestyrelsen.dk.

Skemaerne indsendes til Servicestyrelsen hvert kvartal (1. januar, 1. april, 1. juli og 1. oktober) i evalueringens løbetid frem til januar 2012. Skemaerne sendes til:

Udsatteenheden, Åbenrå 5, 1. sal.,
1124 Kbh. K. att: Brith Stenseth

DEL 1: Udfyldes når du starter et familierådgivningsforløb med en voldsramt kvinde
---

1. I hvilken kommune er du familierådgiver? _____

2. Hvilken dato startede forløbet for familierådgivning? _ _ - _ _ - _ _ _ _ (dag - måned - år)

Tekst 1: De følgende spørgsmål handler om kvindens situation og behov ved starten af familierådgivningsforløbet.

3. Boede kvinden sammen med voldsudøver inden krisecenteropholdet?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

4. Hvem har primært udsat kvinden for den vold, der førte til, at hun tog på krisecenter?

(sæt kun ét kryds)

- En partner/kæreste/ægtefælle
 En tidligere partner/kæreste/ægtefælle
 Et andet familiemedlem
 Andre

5. Er kvinden ved familierådgivningens start afklaret, om hun vil flytte tilbage til voldsudøver?

(sæt kun ét kryds)

- Ja, hun vil ikke flytte tilbage til voldsudøver
 Ja, hun vil flytte tilbage til voldsudøver
 Nej, hun er ikke afklaret
 Ved ikke

6. Hvis kvinden er gift med voldsudøver, vil hun da ved familierådgivningens start søge om separation eller skilsmisse?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Kvinden er ikke gift med voldsudøver
 Ved ikke

7. Hvor mange børn under 18 år har kvinden?

Skriv antal

8. Har voldsudøver ved starten af familierådgivningsforløbet samvær med ét eller flere af kvindens børn?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

9. Hvor godt taler kvinden dansk?

(sæt kun ét kryds)

- Flydende eller et godt forståeligt dansk
 Taler ikke eller taler et utilstrækkelig dansk

10. Hvad er kvindens forsørgelsesgrundlag ved familierådgivningens start?

(sæt kun ét kryds)

- I arbejde
 Sygedagpenge
 Arbejdsløshedsdagpenge
 Kontanthjælp
 Førtidspensionist
 Under uddannelse
 Manden har forsørget hende
 Andet, hvad: _____

11. Er kvinden ved familierådgivningens start etableret i egen bolig?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

12. Har kvinden ved familierådgivningens start behov for en ny bolig?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

13. Har kvinden ved familierådgivnings start overblik over sin egen økonomi?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

14. Kan kvinden ved familierådgivningens start klare sig selv økonomisk?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

15. Har kvinden ved familierådgivningens start familie og/eller venner at støtte sig til?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

16. Er barnets/børnenes daginstitution/skole ved familierådgivningens start orienteret om volden i familien?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

17. Er en sundhedsplejerske ved familierådgivningens start orienteret om volden i familien?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

18. Er der iværksat støtteforanstaltninger for et eller flere af børnene ved familierådgivningens start?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

19. Har kvinden ved familierådgivningens start søgt en læge som følge af volden?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

20. Har kvinden ved familierådgivningens start kendskab til, hvilke muligheder hun har for at få psykologhjælp?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

21. Har kvinden ved familierådgivningens start kendskab til, hvilke muligheder der er for psykologhjælp til barnet/børnene?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

22. Har kvinden ved familierådgivningens start anmeldt volden til politiet?

(sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

DEL 2: Udfyldes ved afslutningen af rådgivningsforløbet.

Tekst 2: De næste spørgsmål omhandler, hvilke emner du retrospektivt har rådgivet kvinden om, og/eller hjulpet hende videre med ved at sætte hende i kontakt med relevante parter under selve familierådgivningsforløbet.

Hvilke af følgende emner har du rådgivet kvinden om, og/eller hjulpet hende videre med ved at sætte hende i kontakt med relevante parter under <u>selve familierådgivningsforløbet</u> ?	Ja	Nej	Ikke relevant /ikke nødvendigt for kvinden
Forsørgelsesgrundlag			
23. At komme i arbejde			
24. Fastholdelse af arbejde			
25. Andet			
Bolig			
26. At søge og opnå ny bolig			
Økonomi			
27. At få overblik over og styr på egen økonomi			
28. At søge om offentlige ydelser/tilskud og bidrag til barnet/børnene			
29. At lægge budget			
Kvindens situation			
30. Separation og skilsmisse			
31. At styrke kontakten til familie eller venner			
32. At skabe nye netværk			
Børnenes situation			
33. At kontakte barnets/børnenes daginstitution/skole for at orientere om familiens situation			
34. At kontakte en sundhedsplejerske for at orientere om familiens situation			
35. Vurderet behovet for støtteforanstaltninger til et eller flere af børnene			
36. Afklaring af forældremyndighed og børnenes bopæl			
37. Afklaring af børnenes samvær med voldsudøver			
Sundhed			
38. At kontakte læge til kvinden			
39. At kontakte psykolog til kvinden			
40. At kontakte psykolog til barnet/børnene			
Sikkerhedsplanlægning			
41. At kontakte politiet med henblik på at få en overfaldsalarm eller tilhold til manden			
42. At få beskyttet adresse eller hemmeligt telefonnummer			

Tekst 3: De følgende spørgsmål handler om kvindens situation ved afslutningen af familierådgivningsforløbet

43.. Hvad er kvindens forsørgelsesgrundlag ved afslutning af familierådgivningsforløbet?

(sæt kun ét kryds)

- I arbejde
 Sygedagpenge
 Arbejdsløshedsdagpenge
 Kontanthjælp
 Førtidspension
 Under uddannelse
 Manden har forsørget hende
 Andet, hvad: _____

44. Er kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet etableret i egen bolig?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

45. Har kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet behov for en ny bolig?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

46. Har kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet overblik over og styr på sin økonomi?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

47. Kan kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet klare sig selv økonomisk?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

48. Har kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet fået tildelt offentlige ydelser/tilskud og bidrag til børnene under forløbet?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

49. Er der ved afslutningen af familierådgivningsforløbet igangsat støtteforanstaltninger til børnene?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

50. Er kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet blevet separeret fra voldsudøver?

(Sæt kun ét kryds)

- Ikke relevant, da kvinden ikke er gift
 Ja
 Nej
 Ved ikke

51. Har kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet venner eller familie hun kan støtte sig til?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

52. Er barnets/børnenes daginstitution/skole ved afslutningen af familierådgivningsforløbet orienteret om familiens situation?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

53. Er en sundhedsplejerske ved afslutningen af familierådgivningsforløbet orienteret om familiens nuværende situation?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej

Ved ikke

54. Er forældremyndighed og børnenes bopæl afklaret ved afslutningen af familierådgivningsforløbet?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

55. Er børnenes samvær med den voldsudøvende far afklaret ved afslutningen af familierådgivningsforløbet?

(Sæt kun ét kryds)

- Voldsudøveren er ikke børnenes far
 Ja
 Nej
 Ved ikke

56. Har et eller flere af børnene ved afslutningen af familierådgivningsforløbet modtaget psykologbehandling?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

57. Har kvinden ved afslutningen af familierådgivningsforløbet haft kontakt til en læge som følge af volden?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

58. Har kvinden under familierådgivningsforløbet modtaget psykologbehandling som følge af volden?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

59. Har politiet under familierådgivningsforløbet givet kvinden en overfaldsalarm eller givet tilhold til manden?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja

- Nej
 Ved ikke

60. Har kvinden under familierådgivningsforløbet fået beskyttet adresse eller hemmeligt telefonnummer?

(Sæt kun ét kryds)

- Ja
 Nej
 Ved ikke

61. Hvordan er kvindens kontakt til voldsudøver ved afslutning af familierådgivningsforløbet?

(sæt evt. flere krydser)

- Kvinden har ingen kontakt til voldsudøver
 Kvinden har kun kontakt til voldsudøver i forbindelse med samvær
 Kvinden har genoptaget forholdet til voldsudøveren, men de bor ikke sammen
 Kvinden bliver fortsat truet, chikaneret eller udsat for vold fra voldsudøveren

Tekst 4: De sidste spørgsmål handler om familierådgivningen

62. Hvilken dato sluttede familierådgivningsforløbet? ___ - ___ - ____ (dag - måned - år)

63. Hvor mange timer har du i alt brugt på dette familierådgivningsforløb? _____

64. Hvorfor er familierådgivningen afsluttet/afbrudt?

(sæt eventuelt flere krydser)

- Rådgivningen er videregivet til andre/en anden kommune
 Behovet for rådgivning er opfyldt
 Kvinden flyttede tilbage til voldsudøver
 Kvinden ønskede ikke mere rådgivning/støtte fra familierådgiveren
 Andet, hvad: _____
 Ved ikke

Til familierådgiveren: Skemaet afrives og gives til kvinden sammen med en kuvert ved slutningen af rådgivningsforløbet. Kvinden afleverer skemaet i en lukket kuvert, som indsendes af familierådgiveren til Servicestyrelsen.

Skema til kvinder, der har modtaget familierådgivning

Dette spørgeskema skal bruges til Servicestyrelsens evaluering af familierådgivningen. Vi er interesserede i din tilfredshed med den familierådgivning, du har modtaget. Du er anonym i din besvarelse. Det betyder, at dit navn ikke vil fremgå i den rapport, der udarbejdes på baggrund af alle besvarelserne. Du kan lægge spørgeskemaet i den udleverede kuvert og lukke den, så ingen kan se dine svar.

Har du spørgsmål om besvarelsen og brugen af spørgeskemaet, er du velkommen til at kontakte konsulent Nina Hannemann, nih@servicestyrelsen.dk.

Sæt ét kryds i hver linje efter hvor tilfreds du er med følgende	Tilfreds	Nogenlunde tilfreds	Mindre tilfreds	Ikke tilfreds	Ved ikke
Kontakt med din familierådgiver, når du har haft brug for det					
Familierådgiveren har holdt styr på og koordineret din sag for dig					
Familierådgiveren har sat dig i kontakt med de personer i kommunen, du havde brug for					
Familierådgiveren har hjulpet dig med det, du havde brug for					
Familierådgiveren har bidraget til, at de praktiske rammer for dit liv i dag er på plads					
Familierådgivningen har øget din forståelse for, hvor og hvordan du får hjælp i kommunen					
Familierådgiveren har bidraget til, at du er i stand til selv at søge og få rådgivning og hjælp i kommunen					
Familierådgiveren har bidraget til, at du føler dig parat til de udfordringer, du vil møde i fremtiden					
Hvis du alt i alt skal vurdere familierådgivningsforløbet, hvor tilfreds er du så?					

Hvis du har andre kommentarer om familierådgivningen, du gerne vil have med i evalueringen – fx hvis noget har været særlig godt, eller der er noget du kunne tænke dig var anderledes – kan du skrive dem her:

Bilag 4

Om den koordinerende familierådgivning til kvinder med børn på krisecenter, SEL § 109 stk. 4 – spørgsmål til ledere af krisecentre

Krisecentrets navn:

Spørgsmål	Ja	Nej	Ved ikke
1. Er krisecentret kommunalt			
2. Er krisecentret selvejende/privat			
3. Er familierådgivningen et godt tilbud til kvinderne?			
4. Hvis nej hvorfor ikke?			
5 a. Hvad ser I som fordele /godt ved Familierådgivningsordningen? (for jer og for kvinden) (før vedtagelse af lovændringen om Retssikkerhed og administration af det sociale område dvs. før 1. august 2010)			
5 b. Hvad ser I som godt/fordele ved Familierådgivningsordningen? (for jer og for kvinden) (efter vedtagelse af lovændringen om Retssikkerhed og administration af det sociale område dvs. efter 1. august 2010)			
6 a. Hvad ser I som ulemper/ udfordringer i forhold til Familierådgivningsordningen? (for jer og for kvinden) (før vedtagelse af lovændringen om Retssikkerhed og			

<p>administration af det sociale område dvs. før 1. august 2010)</p>	
<p>6 b. Hvad ser I som ulemper/ udfordringer i forhold til Familierådgivningsordningen? (for jer og for kvinden) (efter vedtagelse af lovændringen om Retssikkerhed og administration af det sociale område dvs. efter 1. august 2010)</p>	
<p>7a. Hvad er jeres erfaringer fra samarbejde med familierådgiverne? (Gode og dårlige) (før vedtagelse af lovændringen om Retssikkerhed og administration af det sociale område dvs. før 1. august 2010)</p>	
<p>7b. Hvad er jeres erfaringer fra samarbejde med familierådgiverne? (Gode og dårlige) (efter vedtagelse af lovændringen om Retssikkerhed og administration af det sociale område dvs. efter 1. august 2010)</p>	

Orientering om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecentre.

1

NOTAT

Dato: 28. januar 2011

Titel: Orientering om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecentre

Fra: Socialministeriet

Til: Socialchefer

Resumé: 28.000 kvinder og 22.000 børn rammes årligt af vold i familien. For at støtte kvinder og børn i voldsramte familier til en tilværelse uden vold efter ophold på et krisecenter påhviler det kommunalbestyrelser at tilbyde kvinder, der kommer på krisecenter med børn, familierådgivning efter Servicelovens § 109 stk. 4.

Forpligtigelsen påhvilede beliggenhedskommuner for krisecentre fra loven blev vedtaget i juli 2008, men omfatter fra 1. august 2010 alle Kommunalbestyrelser. Dette er en følge af en ændring af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og lov om social service (L169 vedtaget som lov nr. 550 af 26. maj 2010).

Baggrund

Efter Servicelovens § 109 stk. 4 påhviler det alle kommunalbestyrelser at tilbyde kvinder, der kommer på krisecenter med børn, familierådgivning. Tilbuddet om familierådgivning til voldsramte kvinder med børn på krisecentre trådte i kraft den 1. juli 2008, hvorefter alle beliggenhedskommuner for krisecentre skulle tilbyde voldsramte kvinder med børn familierådgivning.

20. maj 2010 udsendte Socialministeriet en orientering om ændring af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (L169 vedtaget som lov nr. 550 af 26. maj 2010) og lov om social service til samtlige landets kommuner. Loven udmøntede aftalen mellem regeringen og KL om kommunernes økonomi for 2010 med hensyn til sammenhæng mellem visitationskompetence og finansieringsansvar på det specialiserede socialområde. Det påhviler dermed kommunalbestyrelser i alle landets 98 kommuner at tilbyde kvinder med børn på krisecentre familierådgivning. Lovændringen trådte i kraft d. 1. august 2010.

Rådgivningens indhold og organisering

Kommunalbestyrelsen har pligt til at rådgive kvinder med børn på krisecentre. Kommunens handlepligt omfatter rådgivning om forsørgelse, bolig, job, uddannelse, daginstitutioner mv., som er nødvendige for, at kvinden og børnene kan få et nyt liv uden vold. Kommunen udpeger en familierådgiver, som har kompetence til at handle i sin egen kommune. Familierådgivningen er ikke et terapeutisk tiltag, men et tiltag, som skal få iværksat, koordineret og gennemført en indsats, som indeholder de elementer, der kan give den voldsramte kvinde et nyt liv.

Kvinder, der får ophold på et kvindekrisecenter, får opholdskommune i den kommune, hvor krisecentret ligger. Denne kommune har (derfor) hidtil skullet yde

familierådgivning efter servicelovens § 109, stk. 4, mens kvindens oprindelige opholdskommune har ydet refusion for udgifterne til opholdet på krisecentret og til familierådgivningen.

Efter lovændringen bevarer kvinder, der får ophold på et kvindekrisecenter, deres oprindelige opholdskommune også som handlekommune i relation til ydelser efter serviceloven, i den periode, de har ophold på kvindekrisecentret. Det er således denne kommune - der har handleforpligtelsen, jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, i forhold til kvinder med børn, der opholder sig på krisecentre - der har pligt til at yde familierådgivning til kvinden, så længe den pågældende har ophold på krisecentret, eller i boligtilbud eller boformer, der er nævnt i retssikkerhedslovens § 9, stk. 7. Når kvinden er flyttet fra krisecentret til en almindelig bolig, der ikke er omfattet af retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, er det den nye kommune, der har rådgivningspligten.

En række krisecentre har etableret sociale rådgivningstilbud. En socialrådgiver på et krisecenter har imidlertid ikke nødvendigvis kompetence til at handle på kommunens vegne. Det er derfor et krav, at familierådgivningen skal foretages af en rådgiver, der har kompetence til at handle i sin egen kommune. Familierådgivningen kan derfor som udgangspunkt ikke udliciteres til et krisecenter. Er et krisecenter kommunalt, kan kommunen dog vælge at placere familierådgiveren på krisecentret, og opgaven kan også varetages af dette. Det er forudsat, at familierådgivningen til den voldsramte kvinde skal varetages af én ansvarlig og gennemgående familierådgiver, således at kvinden har én person at holde sig til. Der bør således ikke være skiftende familierådgivere til den enkelte kvinde. Ligeledes skal der være én person, som har overblikket, og som samarbejdspartnere kan henvende sig til. Selve familierådgivningsfunktionen kan dog organiseres med flere medarbejdere sammen. Med hensyn til familierådgiverens sagsbehandling er denne en del af forvaltningens almindelige sociale sagsbehandling, jf. forvaltningsloven og retssikkerhedsloven. Derfor vil de almindelige bestemmelser om tavshedspligt, journal- og notatpligt osv. også gælde for familierådgivere. Den voldsramte kvinde kan være anonym i henseende til råd og vejledning, ligesom kvinder på krisecentre har ret til at være anonyme. Med hensyn til betaling for en kvindes ophold i et krisecenter, er det kvindens handle- og betalingskommune, der skal afholde udgiften, også i tilfælde, hvor en kvinde ønsker at være anonym. Kvinden må imidlertid opgive sin anonymitet, hvis hun søger om forsørgelse eller andre ydelser.

Økonomi

Den enkelte kvindes folkeregisteradresse kan ikke danne entydigt grundlag for afgørelsen af, hvilken kommune, der er opholds-, handle og betalingskommune i forhold til hjælpen efter servicelovens § 109. Kvinder, der får ophold på krisecentre, får opholdskommune i den kommune, hvor krisecentret ligger. Selv om kvinden har aktuel opholdskommune i den kommune, hvor krisecentret ligger, er det den oprindelige opholdskommune, der skal yde familierådgivning efter servicelovens § 109, stk. 4. I forbindelse med familierådgiverordningens etablering var beregningsgrundlaget, at familierådgivningen forventedes at have et omfang på 2 timer om ugen i et 6 måneders rådgivningsforløb og i vanskelige tilfælde i op til et år. Der er tale om en gennemsnitsberegning og ikke et krav om, hvorledes timerne konkret skal fordeles. Rådgivningsforpligtelsen suspenderes, såfremt kvinden flytter sammen med den voldelige partner igen.

Mellemkommunalt samarbejde

Kommunen, hvor krisecentret med den voldsramte kvinde med børn befinder sig, må fremover kontakte kvindens oprindelige opholdskommune med henblik på, at kvinden får en familierådgiver, der skal udarbejde en handleplan sammen med kvinden. Den oprindelige opholdskommune skal som anført betale kvindens ophold på krisecentret og tilbyde familierådgivning.

Flytter kvinden fra krisecentret til en almindelig bolig (der ikke er omfattet af retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, jf. stk. 8) i en anden kommune overgår forpligtelsen til at tilbyde familierådgivning efter servicelovens § 109, stk. 4 til kvindens nye opholdskommune.

Delegation

Det fremgår af retssikkerhedslovens § 9, stk. 9, at handlekommunen efter aftale med den faktiske opholdskommune kan aftale, at overlade f.eks. familierådgivningen til den faktiske opholdskommune. Den oprindelige opholdskommune, der er handlekommune efter retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, og 8 skal i givet fald fortsat afholde udgiften til ydelsen.

Oplysning om udpegning af familierådgiver

Familierådgivningsordningen er nu etableret i alle beliggenhedskommuner for krisecentre. I takt med at de resterende kommuner får oprettet familierådgivningsfunktion, bedes kommunerne – såfremt dette ikke allerede er gjort - meddele Servicestyrelsen navn og kontaktoplysninger på den ansvarlige for kommunens familierådgivning, den enkelte familierådgiver og oplysninger om rådgivningens organisering. Oplysningerne kan gives til konsulent Nina Hanneman på nih@servicestyrelsen.dk.

Familierådgivernetværk

Siden januar 2009 har Servicestyrelsen faciliteret et netværk med familierådgivere fra de 37 beliggenhedskommuner for krisecentre for at evaluere, følge og understøtte implementeringen af familierådgivningsordningen. Familierådgiverne i netværket er blevet støttet i implementeringen af ordningen gennem information, afklaring af tvivlsspørgsmål, oplæg af relevante fagpersoner bl.a. fra Socialministeriets departement, LOKK, Statsforvaltningen m.fl., og der har været mulighed for familierådgiverne for at udveksle erfaringer på tværs af kommuner og landsdele.

For yderligere at understøtte implementeringen af familierådgivningsordningen på landsplan, vil Servicestyrelsen nu udvide netværket af familierådgivere til også at omfatte de nye familierådgivere, der skal til at levere ydelsen til kvinder med børn på krisecentre rundt omkring i landet.

Netværket vil blive understøttet fra Servicestyrelsen igennem det næste 1½ år for fortsat at understøtte implementeringen af Familierådgivningsordningen. De næste netværksmøder for familierådgivere afholdes i maj 2011.

For yderligere information om familierådgivningsordningen til kvinder med børn på krisecenter kontakt:

Konsulent Nina Hannemann

Servicestyrelsen Udsatteenheden: 72 42 38 52 eller mobil: 50 81 09 18

Bilag 6

Kvindens bopæl efter ophold på krisecenter

Kvinder opdelt efter, hvor kvinden *flytter hen* ved udflugtning. 2005-2010.

Årstal	Tilbage til voldsudøver	Til tidligere bolig, men voldsudøver er flyttet	Til tidligere bolig, hvor hun også før boede som enlig	Til egen ny bolig	Til andet krisecenter	Til familiebehandlingsinstitution	Til § 110 institution**	Til familie	Til venner*	Andet	I alt
	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)	Andel (antal)
2010	15% (123)	5% (44)	8% (68)	43% (348)	8% (64)	0% (0)	2% (16)	7% (54)	4% (29)	7% (58)	100% (804)
2009	19% (297)	6% (93)	9% (136)	30% (476)	11% (178)	1% (14)	1% (21)	8% (121)	5% (82)	9% (143)	100% (1.561)
2008	19% (247)	8% (108)	10% (124)	31% (401)	10% (132)	1% (10)	1% (6)	-	-	19% (248)	100% (1.276)
2007	21% (273)	8% (103)	9% (118)	28% (357)	11% (149)	1% (7)	1% (8)	8% (104)	5% (69)	8% (110)	100% (1.298)
2006	24% (359)	8% (118)	9% (134)	28% (411)	9% (137)	1% (13)	2% (29)	7% (109)	-	7% (97)	100% (1.481)
2005	23% (374)	8% (133)	10% (166)	27% (434)	10% (169)	1% (12)	-	8% (131)	6% (94)	7% (119)	100% (1.632)

Anm. * I år 2007 og 2005 er svarkategorien formuleret lidt anderledes: 'Til venner eller veninder'. ** I år 2006 hed denne type institutioner § 94. Antallet af kvinder dækker ikke nødvendigvis over antallet af unikke kvinder, da der kan være flergangsbrugere blandt kvinderne. Kilde: LOKK årsstatistik 2010.

Bilag 7

Børns bopæl efter ophold på krisecenter

Barnets bopæl efter krisecenteropholdet, 2005-2010.

Årstal	Den der har udøvet vold mod mor eller barn	Tidligere bopæl, uden den der har udøvet vold	Den ikke-voldelige far	Moderens ikke-voldelige mand	Ny bolig	Andet krisecenter	Familiebehandlings-institution eller lign.	Familie/venner	Andet	Ved ikke
2010	9% (62)	14% (94)	1% (6)	0% (0)	56% (388)	8% (58)	2% (14)	7% (46)	3% (20)	1% (6)
2009	12% (116)	14% (133)	-	-	50% (501)	9% (88)	3% (27)	6% (56)	5% (52)	2% (21)
2008	12% (124)	16% (166)	-	-	43% (437)	9% (91)	2% (24)	8% (81)	6% (61)	3% (30)
2007	15% (166)	17% (181)	-	-	39% (421)	10% (106)	2% (17)	5% (58)	9% (98)	2% (24)
2006	14% (125)	18% (168)	-	-	43% (397)	7% (66)	1% (13)	6% (53)	9% (83)	2% (15)
2005	22% (365)	20% (326)	-	-	29% (480)	8% (133)	1% (21)	8% (123)	6% (103)	5% (79)

Anm. Da der er ændret en smule i kategorierne over årene, skal der tages forbehold herfor ved sammenligning årene imellem. En streg (-) indikerer, at kategorien ikke var med i det pågældende år. Besvarelsen 'ved ikke' er lagt under 'andet' Fra 2006 og frem er der kun udfyldt information for de børn, der har haft over en uges ophold på krisecenter. Det forklarer det samlede fald i antal børn. Antallet af børn dækker ikke nødvendigvis over antallet af unikke børn, da der kan være børn med flere ophold indenfor samme år. Kilde: LOKK årsstatistik 2010.

